

פרשה חמישית: המבורך

יוסף בשירות פנים ובשירות מקרא

הידעתם את בת-שחוקם ואת השפלת עיניהם של בני-אדם נחותי-דרגא, בשעה שאחד מקרבם, זה אשר פחות מאחרים נחשב בעיניהם, הורם על, מבלי שיתפשו, איך נקרא הוא אל כהונה גבוהה יותר? בת-שחוק זו, חילופי-המבטים והמבטים המושפלים הללו, במבוכה, בזדון, בקנאה, ובה בשעה גם בסלחנות, ואפילו בהסכמה מתפעלת עם רעיוני רוחם של בעלי השררה והמזל, הרגיש יוסף בעת ההיא יום-יום: בתחילה מיד, באותה שעה בגן, כשהוגד, כי מונת-פֶּאֶף רוצה לראותו — דווקא אותו על-פני כולם, את הנער המטפס, מאבקה-העצים — ומאז חזר הדבר שוב ושוב. מכאן ואילך החל הדבר, וראשו הורם באופנים שונים: שכן נעשה משרת-הפנים ומקורב אצל פוטיפר, והאדון הפקיד את העברי לאט לאט על כל ביתו, כשם שמסופר בכתוב, וכפי שהוכן הדבר מראש והיה כלול כבר כזרע בדברי מונת-פֶּאֶף ובברית אשר כרת עם יוסף, והיה מוגמר ומסויים כאותו אילן הגדל לאט, משנה-לשנה, והוא מצוי מתחילתו בזרע, ואינו נצרך אלא לזמן שבביל שיתפתח ויגיע אל מילואו.

יוסף קיבל איפוא את סיגרה-הכסף ואת כליל-הפרחים, שהם מדי-השרת של הדיילים מגישי הקערות בחדר-האיכל, ושבחם היה מראהו נאה ביותר, דבר, שכמעט ומיותר הוא לציינו. כי כך חייבים להיראות כל אלה שהורשו לעמוד ולשרת לפני פטיפרע וביתו בשעת הסעודות; אבל בנה של החינינית בלט עוד ביתר-זוהר, שלא היה רק חינני בלבד, אלא היסוד הרוחני והיסוד הגופני הזדווגו בו, והיו מנשאים זה את זה.

מקומו נקבע מאחורי כסאו של פטיפרע על הבמה, כלומר, בתחילה, אצל דוכן האבן שבצד-הרוחב אשר לעומתה, במקום שהיה גם הקיר מצופה לוחות אבן, ושם מקומם של כד-הנחושת וגביעי-הנחושת. מנהג היה נהוג, שבעת כניסתה של הדרת-כבוד המשפחה אל הארוחה, בין מצד האולם הצפוני ובין מצד האולם המערבי, יוצקים היו מים על ידי הנכנסים במקום מוגבה זה, אשר אליה עלו על מדרגה אחת; וחלק יוסף היה לצקת את המיים על ידיו הלבנות והקטנות של פוטיפר, המקושטות טבעות חותם וחרפושיות, ולהגיש לו אחר-כך את המגבת הנודפת ריח-ניחוח. אולם, בעוד האדון מנגב את ידיו, הוכרח יוסף לאוץ ברגליים קלות על-פני המחצלות והשטיחים הססגוניים אל המעלה המוגבהת שבקצהו השני

של האולם, מקום עמידתם של כסאות השררה, דהיינו כסאות ההורים הקדושים מן הקומה העליונה וכסאות בנם ומות־אִמָּת האדונית. עליו היה לגשת אל אחורי כיסא פוטיפר, להמתין שם לאדון ולשרתו ולהגיש לו את כִּלְאֵשׁר הביאו אליו שאר בעלי סינר־הכסף. כי יוסף לא היה כבר רץ הגה והלום, להביא את הדברים ולהתזוירם, אלא אחרים נתנום בידו והוא קירבם אל רַעַה־פרעה, כך, שכל אשר בירר לו האדון וכל אשר אכל, נוטל היה מידו.

חדר־האוכל היה גבוה ומרווח, אף־על־פי שאור היום לא חדר אליו במישרים, אלא רק מן החדרים הסמוכים, בייחוד מן האולם החיצון המערבי, דרך שבע הדלתות והחלונות שממעל להן, שהיו עשויים לוחות־אבן מעשה־חורי נאה. אבל הכתלים היו לבנים מאוד והגבירו את האור, ומקושטים היו מסביב מקלעות פטורי ציצים, מצויירות מתחת לתקרה אשר גם היא לבנה היתה על־גבי קורות התכלת הנסמכות על כותרותיהם הססגוניות של עמודי־עץ כחולים, שניצבו על אדנים לבנים, מעוגלים. עמודי־העץ הכחולים כעין־הרקיע נאים היו לעיטור, חינני ויפה היה הכול בחדר ארוחת־יום־יומו של פוטיפר, ומלא קישוטים משופעים ועליונים: מושבי השררה, מעשה עץ־הבנים ושנהב, מעוטרים ראש־לבאים ומרופדים בכרי־נוצות מרוקמים; כני־המנורות והדלפקים בעלי שלוש הרגליים לקטורת, שעמדו ליד הקירות; האגנים וכפי שמן המשחה; קנקני היין עטורי־הפרחים, בעלי האוגנים הרחבים על כנם; ושאר מיני כלי השימוש והאבזורים הנצרכים לשירותם של רמי־מעלה, כִּלְאֵשׁר הזהיר באולם. באמצע עמד שולחן־מזנון רחב־מידות ערוך ומשופע כגון שולחן־המזבח של אֶמֶן, מלא מאכלות, שמהם הביאו המשרתים אנשי־הביניים אל הדיילים המגישים את כל הנדרש, ומרובים היו מיני המזונות מכפי יכולתם של ארבעת המרוממים היושבים על הבמה לאכול אפילו מקצת ממקצתם: אוזנים מטוגנים וצלי־ברווזים ושוקי־בקר וירקות ועוגות ולחמים, עם קישואים ואבטיחים ופירות מארם בשפעה מדושנת. מקרב מיני המזונות התרוממה מערכת יקרה, מלאכת־זהב הדורה, מתנת ראש־השנה מאת פרעה לפטיפרע, דמות בית־היכל בין אילנות זרים, אשר בסבך ענפיהם טיפסו קופים קטנים.

אווירה עמומה שררה באולם בעת שמסובים היו פטיפרע ומשפחתו אצל ארוחתם. פפאת רגליהם של המשרתים לא השמיעו קול על המחצלות, ושיתח האדונים היתה אך בצמיצום ובלחש מחמת יראת־כבוד הודנית. הם הרכינו את ראשם זה לעומת זה בתחוסה, בהפסקות בין מנה למנה הגישו זה לזה את פרח הלוטוס להרחת, אף נתנו זה בפי זה קורט עריב לחך; והזהירות הענוגה שביחסי כל אחד ואחד עם ריעהו היתה מציקה. הכסאות היו מוצגים זוגות, וריווח נשאר ביניהם. פטיפרע ישב ליד אמו יולדתו, ומות האדונית ישבה אצל חִזְאֵי הזקן. לא תמיד היה לה מראה כמראה אשר הופיע ליוסף בחצר בפעם הראשונה, בשעה שמרחת היתה ועוברת עם סילסולי תלת־ליה המזהירים באבקת־זהב, שהיו שער־ראשה. פעמים רבות חבשה קפלטין המשתלשלים למטה מכתפיה, כחולים או בהירונים או שחומים, עשויים בתלתלים זעירים

ביותר וקלועים בגדילים סליליים למטן ומעוטרים עטרה דמויית זר. התסרוקת, בדומה למטפחת-ראש כאורח הספינכס, מקושטת היתה בצורת-לב מעל למצח הלבן, וכמה קווצות או ציציות, אשר באחת מהן משחקת היתה האשה לפעמים, תלויות היו מזה ומזה על לחייה, כעין מסגרת מיוחדת לקלסטר-הפנים המיוחד, אשר בו נראו העיניים כקוראות תיגר על הפה; כי הן היו מחמירות, אפילו, נעות לאט, בעוד השפתיים מפותלות ומתעמקות באופן כה מוזר בקצוות. הזרועות החשופות והלבנות, שכאילו היו מחוטבות ומצוחצחות בידי אמני פתח, הזרועות הללו, שאפשר לומר עליהן, כי אלוהיות הן, שהאדונית הרימה אותן בשעת הסעודה, לא היו פחות מעוררות תשומת-לב מקרוב משהיו מרחוק.

רעה-פרעה אכל הרבה בפיו הנאה מכל המוגש לו, שכן היה עליו לזון מגדל-בשר. כמורכן הוכרחו למלא כמה פעמים בכל סעודה את גביעו מתוך הקנקן ארץ-הצוואר; מסתבר שהיין חיממו והגביר את הכרת ערך עצמו ומסך בלבו את האמונה, כי אכן שר-גדודים אמיתי וממשי הוא על-אפו ועל-חמתו של אותו חור-אם-חב. האדונית לעומת-זאת, שמסביבה ריחפה שפחה נאה ומתנווה, אשר כסותה התפרפרה עליה כעין מארג קורייה-העכביש לדוק, ינראתה (בל יראו כזאת עיני יעקוב!) כמעט במערומיה ממש, — ובכן, מות-אם-אנת גילתה תאבה מועטת מאוד באכילה, עד שדומה היה שלא באה אלא מאחר שדרך מנהג וטכס הוא: היא נטלה צלי-ברווז, נגסה פעם מן החזה מלמעלה, מבלי לפתוח את פיה, כיראם מעט, ומיד השליכה אותו אל האגן. — על-אחת-כמה האבות הקדושים, אשר הילדות האוויליות הקטנות הגישו להם (הואיל והזקנים לא יכלו לשאת וסירבו לקבל שירות מבוגרים) — הללו רק חיטטו ופיטטו והואילו להסב גם הם אל השולחן רק לכבודה של תרבות אנשים מיוחסים, שכן הסתפקו בשתיים-שלוש נגיסות מאיזה ירק או מאפה, ובעיקר היה חזאי הזקן חושש תמיד שמא תתנגד קיבתו לאכילה נוספת ותענה בזיעה קרה. לעיתים יושב היה בס-אם-חב, הוא אהוביאל הגמד הרווק, על המדרגה העולה אל הבמה, כוסס משהו לרגלי השררה, אף-על-פי שהיה מקבל ארוחותיו אצל מה-שאפשר לקרוא לו שולחן-הפקידים, אשר גם מונת-פאף עצמו וכן פקידה-מלתחה דודו והגנן הראשי זרחיכרס ועוד כמה סופרים, הקיצור אנשי השירות רמי-המעלה שבבית, ולאחר-זמן גם יוסף, המכונה אוסרסיף, משרת-הפנים החבירי, סעדו עליו; — ויש שטפסר הצלון בתלבושת-הקמטים שלו עורך היה ריקודים מבדחים מסביב לשולחן-המזון הגדול. בפינה מרוחקת רובץ היה לרוב נגן זקן פורט על נבל, ששלח את אצבעותיו העקומות בנגיעה רכה אל המיתרים והשמיע שירי-לחש בלתי-ברורים. הוא היה עיוור כיאה לזמר, וידע גם להתנבא מעט. אם כי רק בגימגום ובאורח סתום.

כך התנהלו הדברים בסעודת יום-יומו של פטיפרע. לעיתים קרובות היה שוהה שר-החצר בארמון מרימעת מעבר ליאור, אצל פקעה, או שמלווה היה את האל בהפלגתו במעלה או במורד היאור, בספינת המלכות, לראות את המחצבות, את המכרות או את עבודות הבניין או הסכרים. בימים כאלה פטורים היו

אנשי הבית משירות הסעודה, והאולם הכחול נשאר ריק מאדם. אך אם היה האדון בבית והגיעה שעת סיום הארוחה תוך-כדי גילויי חיבה מרובים אהדדי, האבות הקדושים עלו אל הקומה העליונה כשהם נשענים על זרועות מלוויהם, וכלתם, נזירת-הירח, הלכה, או אל חדר-המנוחה המיוחד לה בבית הראשי, שהיה מופרד מחדר-השינה של בעלה על-ידי אולם-העמודים הצפוני הגדול, או אל בית-ההרמון, כשהיא נישאת על אלונקת-האריות בין בני לווייתה ההולכים לפניו ואחריה, — אז הוטל על יוסף ללכת בעקבות פוטיפר אל אחד האולמות הסמוכים, שהיו חדרים מרווחים עם ציורי גומחות על שלושה מקירותיהם, פתוחים לקדים בין עמודיהם הדקים: אחד מצפון, בולט ברחבות-המידה לפני חדר-האוכל וטרקלין-האורחים, אחד ממערב, שהיה נאה עוד יותר, כי השקיף אל פני הגן, אל עצי הגן ואל ביתן-החמד המוגבה. לעומתו יתרון היה לראשון, כי ממנו יכול האדון לשים עינו על חצר המשק, על הממגורות ועל האורוות. וכן היה צונן יותר.

גם פה וגם שם מרובים היו הפציפוני נהדרים, שיוסף התבונן אליהם באותה תערובת פליאה ולעגיש-ל-ספקנות, שהיתה בבחינת אורח-הסתכלותו נוכח כל רום-התרבות של ארץ מצרים: מתנות-חסד מאת פרעה לאיש אמוניו, שרה-החצר, הנושא תוארו של שרה-הגדודים, שאחת מהן, למופת, היתה מערכת-הפלאים של-זהב שבחדר-האוכל, ויתרון הוצגו על קמטרים או נתלו על זר-לולאות מסביב על הכתלים, — פסלים קטנים, מלאכת זהב וכסף או חיטובי עץ הובנים ושנהבים, העשויים כולם בצלם דמות הנדיב המלכותי, נב-מא-רע-אמון-חותפע, איש גוף ושמן, בלבושי-שרד, בעטרות ובתסרוקות שונות; ספינקסים של נחושת, אשר גם ראשם מראה ראש האל; מינים ממינים שונים של מלאכת-אמנות בדמות חיות, כגון עדר-פילים במרוצתו, קופים רובצים על אחוריהם או עופר-איילים עם פרח בפיו; כלים יקרי ערך, מראות, מניפות, שוטים; ובראש-לכול כלי נשק, כלי מלחמה שמספרם היה רב מאוד ומכל הסוגים: כילפות, חניתות, שריוני קשקשים, צינות ועליהן עור מתוח, קשתות וחרבות-ארד דמויות-מגל; ופליאה על פרעה, — שהיה אמנם יורשם של כובשים גדולים, אבל כשהוא-לעצמו לא היה עוד איש קרבות, אלא בעל-בניין, התוכן תוכניות חדשות לבקרים, ושליט-שלום עשיר, — על שום מה השפיע על חצרנו תשורות כלי-קטל מרובות כל כך: על אותו מגדל-ראובן, שמטבע ברייתו רחוק היה מלכוון את דעתו אל מעשים של מרחץ-דמים בקרב לועסי-השרף ויושבי חולות המדבר.

גם ארונות ספרים נאים ומעוטרים בציורים נמצאו בין הפציפיהוט של האולמות, ובעוד שהיה פוטיפר משתרע ומניח את גוש-בשרו על יצוע-של-גוי, שהיה עדין במבנהו ומתחת למשא זה נדמה כשביר עוד יותר, ניגש יוסף אל אחת הקופות הללו כדי להשיא עצות לאדוניו בדבר חומר המקרא: האם יפתח את מגילת הרפתקאותיו של הפליט מן האוניה הטרופה על אי המפלצות; או את סיפור המעשה על המלך חופו ואותו דדי, שידע להחזיר

ראש כרות על צווארו של אדם; או את הסיפור האמיתי והנכון על כיבוש העיר יפו על־ידי צחותי הקצין הגדול אשר להוד מלכותו מנח'פּר־רֶעֶתְחַתּוּמַס השלישי, שציווה להכניס אל תוך העיר חמש מאות לוחמים בשקים ובסלים; או את האגדה על בן־המלך אשר החתה־הורות יעדו לו גורל, לאמור כי מות ימות על־ידי תנין או נחש או כלב; או כדומה. המבחר היה משובח. בידי פטיפרע נמצא עקד־ספרים נאה ורבגוני, והוא היה מחולק בארונות הניצבים בשני האולמות, והכיל מקצת דברי־דמיון משעשעים ומעשיות של בדיחות כגון „מלחמת החתולים והאווזים“, ומקצת כתבים של לקה־דעת ממין חילוף־המכתבים של פולמוס שנון שבין הסופרים חורי ואמנמוֹנָא, וכן נוסחאות של מעשי חרטומים בלהטיהם ומשלי חוכמה הכתובים בלשון סתומה ונמלצת, ורשימות המלכים מימות האלים ועד ימות מלכי־הרועים הלועזים, עם פירוט תקופת מלכותו של כל אחד ואחד מבני השמש ופרשיות תוקף גדולתם הראויות להיאמר לזיכרון ובכללן מעשים של הטלת מסים היוצאים מגדר הרגיל ומועדי־יובל חשובים. לא נעדר שם „ספר הנשימה“ והספר „על צליחת הנצח“, הספר „יפרח השם“ וכן תיאורו המוסמך של העולם־הבא.

פטיפר ידע את כל אלה על בוריים. בשעה שהיה מקשיב, לא עשה כן, אלא בשביל שיחזור וישמע את הידוע, כשם שמאזין אדם לנגינה. יחס זה אל המקרא היה דרך־הטבע על־אחת־כמה, מאחר שעיקרם של מרבית הספרים לא היה כלל בתוכן הממשי ובמעשה־שהיה, כִּי־אִם בחן הסגנון, ביסוד הבלתי־שכיח ובצחות ניב הלשון. יוסף, יש שישב על רגליו השלובות, יש שעומד היה לפני מין דוכן־מקרא שנועד לפולחן, — קריאתו היתה עריבה: רהוטה, מדוקדקת, כביכול בלי כל הדגשת חשיבות, במתינות המשחק ובשליטה כה טבעית על המלה, עד שגם הפסוקים הקשים ביותר ומליצות הסופרים יצאו מבין שפתותיו בטעם, וחותם האילתור הקליל ונועם השיחה הנאה טבוע בהם. הדברים היו מתיישבים על הלב, פשוטו כמשמעו; וכשאנו מבקשים לדעת ידיעה מעמיקה יותר את עובדת עלייתו של יוסף והטיית חסד־המצרי, אל לנו להסיה את הדעת משעות־מקרא אלה.

אגב, פטיפר התנמנם לעיתים קרובות תוך־כדי שמיצה, מורדם על־ידי הקול המחוספס במקצת, שהיה בכל־זאת גם עריב, הקול הדובר בחוכמה ובצליל כה שקול. ולעיתים היה שוב מתערב במקרא, מתוך עירנות מרובה, תיקן את מבטאו של יוסף, נתן את דעתו והסב את דעת הקריין, על מעלות־האמנות שבסילסול־לשון מליצי, או שהשמיע ביקורת ספרותית על הפרשה, ביאר את משמעותה, באם נראתה סתומה, והסביר אותה גם ליוסף, והתרשם במידה רבה מחריפות שכלו של הנער ומכשרונו הפרשני. בהמשך הזמן נגלתה בו בפטיפר נטייה אישית שמקורה בחיי הרגש, ליצירות אמנות מסוימות: למשל, חיבה יתירה נודעת ממנו ל„תהילת־המוות בפי איש יגיע־חיים“, וכרבות ימי שירותו של יוסף בחזקת קריין כן הרבה אדוניו לבקש ממנו שוב ושוב את קריאת השיר הזה, אשר המוות יתואר בו בקול־־כִּי־סוּפִים שווה־הקצב, ויידמה אל דברים רבים,

טובים וחיביים כגון: ההחלמה אחרי מחלה קשה, ריח המזר ופרח הלוטוס, הישיבה תחת מפרש המגן ביום של משבר־רוחות, שיקוי צונן על חוף היאור, „נתיב בגשם“, תשובת מלח הביתה באוניית־מלחמה, שיבתו של אדם אל ביתו ומשפחתו לאחר שנות־שבייה מרובות, ועוד כהנה מן העניינים שהם חמדת הלבבות. כגון כל הדברים הללו כן עומד לפניו המוות, אומר המשורר; ופוטיוף האזין אל המלים היוצאות מבין שפתי יוסף שעיצבו אותן בוהירות, כפי שיאזין אדם למנגינה הידועה לו יפה־יפה.

יצירה ספרותית אחרת, שהקטימה אותו והוטל על יוסף להשמיעה באוזניו לעיתים קרובות, היתה נבואה אפילה ורב־אימים על־אודות פריעת־סדרים המשתלטת על שתי הארצות וחדלון־מלכות פראי הבא בעקבותיה, תהפוכת־זוועה הפוגעת בכול, עד שייעשו העשירים עניים והעניים עשירים, ומצב זה יתהווה יד־ביד עם שיממת המקדשים ושביית עבודת האלים כליל. מדוע היו הכתובים הללו חביבים כל־כך למשמע אוזנו של פטיפרע, לא התברר לעולם; ייתכן, כי רק בגלל הצמרמורת שבהם שהיתה אולי נעימה, עקב הידיעה שלפ־ישעה היו העשירים עשירים והעניים עניים, ואפשר שגם יישארו כך, אם רק יישמר האדם מן פריעת־הסדרים ויקריב מנחה לאלים כמשפט. הוא לא גילה דעתו על כך, כשם שלא העיר דבר על „תהילת־המוות בפי איש יגיע־חיים“ או על המכונים „שירי שמחת לבב“, שהיו כולם דברים מתוקים־כדבש וקינות אהבה; כי החריש גם עליהם. שירי חשק אלה הביעו את צערה ואת גילה של יוקשת־הציפורים הקטנה, המאוהבת, המהגה כיונה אחרי העלם, וחפץ־לבה העז הוא להיות לאשת־חיקו, למען תנוח זרועו על זרועה ולא תסור לעולם. אם לא יבוא אליה הלילה, כך קוננה בלשון מתוקה מדבש, או אז תדמה היא כאחת השוכנת בבור קבר, כי הוא אונה והוא חייה. אפס כי נעלם ממנה שגם הוא עלה על יצועו בחדר משכבו והוביש את חוכמת הרופאים במחלתו, שלא היתה אלא האהבה. אולם אחר־כך מצאה אותו הנערה על משכבו, ולא עוד הוסיפו להדאיב איש את לב רעותו, כי־אם יחדיו התאוששו ונעשו ראשונים בעולם ויד ביד היו מטיילים, ופניהם להבות, בגן־הפרחים, גן אושרם. כפעם בפעם ביקש פטיפרע לחזור ולקרוא את קול היונה ההומיה. תווי פניו לא זעו אז, עיניו סובבו אט אט בחדר אנה ואנה וגילו קשב צונן וזהיר, ולעולם לא הביע קורת־רוח או מורת־רוח על השירים הללו.

אולם כרבות הימים שואל היה פעם את יוסף, האם טובים בעיניו אותם „שירי שמחת־לבב“, וזאת הפעם חזרו האדון והעבד בראשונה ונכנסו שוב, ברגליים מרחפות, אל תחומה של אותה שיהת־מבחן שהתנהלה ביניהם בגן־התמרים.

„יפה מאוד“, אמר פוטיוף, „וכביכול בשפתי יוקשת־הציפורים והעלם שלה אתה מגיד את שיריהם. האם מוצאים הם חן בעיניך יותר משירים אחרים?“

„משא נפשי“, ענה יוסף, „להפיק רצון מלפניך, אדוני הדגול, משא נפשי שווה בכל פרשה ופרשה.“

„אפשר, כי כן הוא. אבל שאיפה כזאת, כסבור אני, מקבלת תמיכה פחות או יותר מועילה מאת רוחו ולבבו של הקורא. הדברים — או קרובים אלינו יותר או רחוקים מאתנו יותר. אינני רוצה לומר, שמיטיב אתה לקרוא ספר זה משתקרא שאר ספרים. אבל אין זה מונע חיבה יתירה הנועדת ממך לקריאה זו על פני קריאה אחרת.“

„באזוניך“, אמר יוסף, „באזוניך, אדוני, ברצון אני קורא את זה ואת זה, ומידה אחת להם.“

„כן, יפה. אולם הפצתי לשמוע את משפטך. האם יפים בעיניך השירים? יוסף לבש כאן מבע אדיש וחקרני־יהיר, וכך ענה.“

„יפים מאוד“, אמר בשפתיים מכווצות. „יפים על־כל־פנים, וכל מלה ומלה שבהם נופת־צופים. אולם, תמימים הם אולי מעט מעט; כחוט השערה יתר על המידה.“

„תמימים? אבל עבודת הכתיבה המביעה את התמימות עד תומה ומתארת כמלאכת־אמן את המופת כפי שהוא חוזר ומופיע בקרב בני־אנוש, עתידה להתקיים דורות ויובלות עד אין מספר. שנות חייך תובעות ממך לדון ולהגיד, האם מתארים דברים אלה את המופת באורח מופתי.“

„נדמה לי“, ענה יוסף בזהירות, „שדבריה של בעלת־החוקשים ודבריו של העולם המוטל על מיטתו מגידים יפה למדי את המופת־בתמימותו וקולעים אל המטרה ולא יחטיאו לחזק את קיומו.“

„רק נדמה לך כך?“ שאל נושא־המניפה. „סמכתי על נסיונך. צעיר אתה ויפה־מראה. אבל מדבר אתה כאילו מעולם לא נפל בחלקך לטייל בגן־הפרחים עם פורשת־מצודה כזאת.“

„עלומים ויופי“, השיב יוסף, „עלולים לסמל עיטור חמור יותר מן העטרה הניתנת לבני־אנוש מפרחי הגן ההוא. עבדך, אדוני, יודע צמח ירוק־עד שעלומים ויופי במשלו אליו, והוא כאחד גם כליל־תפארת קורבן. הנושא פרוש הוא, והמעוט בו, שמור למשמרת.“

„שח אתה על ההדס?“

„כן, אני ושאר־י בשרי — מכנים אותו בשם ציצת, הצָנֶע־לכת.“

„האם נושא אתה ציצה זו?“

„זרע אבותי ומשפחתי, כולנו נושאים אותה. אלוהינו אִירש אותנו והיה לנו חתך־מים חתך־נאות, כי בדד יישב ודורש אמננים בלה־ט־אש. ואנחנו מאורשים לו באמונה, ככלה לדודה, מקודשים ושמורים למשמרת.“

„איך, כולכם יחדיו?“

„לפי העיקרון, כולנו, אדוני. אך מקרב ראשי שבטנו, ידידי אלוה, הוא בוחר לו בכל דור ודור אחד, שייארש לו בייחודו בעטרת־תפארת עלומים, המקודשת לו.“

מאת האב נדרשו, שיקריב את בנו קורבן עולה. והיה, אם יכול, כן יעשה. ואם אינו יכול, כן ייעשה לו.

„קשה לי הדבר אף למשמע־אוזן“, אמר פוטיפר, פונה לכאן ולכאן ומיטלטל על מיטתו, „שייעשה לאדם משהו, אשר אין הוא רוצה בו ואין הוא יכול לשאתו. דבר, אוסרסיף, על דברים אחרים!“

„יכולני מיד למעט את חומרת הדבר“, ענה ואמר יוסף, „שכן מידה של מחילה וחנינה שורה על קורבן־העולה. יען וביען המיצווה עצמה היא גם בבחינת איסור וחשובה היא כחטא, ולכן יוגר דם בהמה תחת דם הבן.“

„איזו מלה היא שהשמעת זה עתה? חשובה כ־מה?“

„כחטא, אדוני הדגול. חשובה כחטא.“

„חטא — מהו?“

„הוא הוא, אדוני וקוני: הדבר הנדרש ובכל־זאת נאסר, נתון כמיצווה.“

אך גם ארור, קבלה בידינו, כי יחידים אנו בעולם, היודעים, מהו החטא.“

„דעת כבדה היא, כמסתבר, אוסרסיף, ודומה לי כסתירה רבת ייסורים.“

„גם האלוהים סובל בגלל חטאינו, ואנחנו מתייסרים עמו.“

„וכלום כך הוא הדבר“, שאל פוטיפר, „כפי שאני משער, שגם הטיול בגנה

של פורשת־הרשת — חטא הוא לפי סברתכם?“

„יש בו טעם־לוואי כזה, חריף למדי, אדוני. אם אותי תשאל, אענה: כן,

לחלוטין. לא אוכל לומר, שאוהבים אנו אותו אהבה יתירה, אף כי גם אנו מסוגלים

לחבר בשעת הדחק שירים כמו „שירי שמחת הלבב“. והגן ההוא, — איננו דווקא

שאל־תחתיות בעינינו; עד כדי־כך לא הפצתי להפליג. אין הוא תועבה בעינינו,

אלא מורא ומחור־רוחים, — תחום המיצווה המאוררת, המלא קנאת אלוהים. שתי

חיות רובצות בפתחו: שם האחת, חרפה, שם השנית, אשמה. ועוד השלישית

מציצה מבין הענפים, ושמה, צחוק־לעג־וקלס.“

„לפי כל האמור“, ענה פטיפרע, „מתחיל אני להבין, מדוע העטית על שירי

שמחת הלבב, את הכינוי, תמימים. ובכל־זאת לא אוכל להשתחרר לגמרי מן

המחשבה, כי מזור הוא מצבו של עם, ומלא סכנת נפשות, אם היסוד המופתי־

התמים חטא הוא בעיניו וצחוק־לעג־וקלס.“

„שורשי הדבר מצויים בתולדותי, אדוני, ומקומו נכון בזמנים ובמעשים־שהיו.

תחילתו הוא היסוד המופתי, ואחר־כך הוא נעשה רב־אנפין. היה היה איש וידיד־

אלוהים, שדבקה נפשו באחת חמודה כפי שידבק האדם באלוהים, ובמעשה־אבות

זה היה צביון של תמימות למופת. אולם האלוהים בקנאתו לקח אותה ממנו

והשקיעה במוות, אשר מתוכו חזרה ויצאה אל חיק האב בתצורה חדשה, לאמור

בחזקת על־בן, ובדמותו של זה הוא אהב מאז ואילך את החמודה. כן יצר המוות

מן האהובה את הבן, ובו המשיכה חייה והלז היה עלם רק עקב המוות. אך אהבת

האב אל הבן לא היתה אז אלא אהבה בגילגולה לאחר שעלתה מן הטבילה

במוות, — אהבה, אשר לא דמות־חיים לה, כי־אם דמות־המוות. הנה, רואה אדוני,

שהדברים התרחשו במעשים־שהיו בצורה רבת־אנפין לכל צדדיה ומעט מאוד

באורח המופתי.“

„העלם־הבן“, אמר פוטיפר בבת־שחוק, „היה זה, כפי שמסתבר, אשר עליו אמרת על דרך הגוזמא, שלידתו היתה לידת בתולים, רק מטעם זה, שהיא התרחשה במזל בתולה?“

„אולי נוטה אתה, אדוני, בחסדך כי רב הוא“, ענה יוסף, „להמתיק את תוכחתך — אחרי כל־האמור — ואולי אפילו לבטל אותה — מי יודע? כי, הואיל והבן נעשה עלם רק בתוקף המוות, והיא היא האם בדמות המוות, ולפיכך הנהו, כגון מה שכתוב, אשה בערב, ולבוקר — איש, — האמנם לא ייתכן, אם תשקול את העניין, לדבר בצדק על בתולים? אלוהים בחר בשבטי, כולנו נושאים את עדי־הקורבן היאה לארושה, אבל אחד נושא אותנו גם בייחודו והוא שמור למשמרת הקנאה.“

„נניח, ידידי, ויהיו הדברים ככל־אשר יהיו“, אמר החצרון, „הרחקנו נדוד בשיתנו, מן הפשוט עד למורכב. אם מבקש אתה וזה חפצך, מוכן אני להמתיק את תוכחתי ואף לבטלה, עד לשיר מועט ביותר. קרא־נא באוזני דבר אחר! קרא לי את מסע־הלילה של השמש דרך שנים־עשר חדרי תחתיות הארץ — אותו לא שמעתי מכבר, אף־על־פי שפלולים בו כמה מאמרים נאים ופתגמי חוכמה נבחרים, ככל־אשר אזכור.“

ויוסף קרא את פרשת מסע־תחתיות־הארץ בטוב טעם, עד שהיה פוטיפר מוצא בקריאה שעשוע של סעד־לב: מלה זו פה יכירנה מקומה, כי קול הקריין, והחוכמה המעולה שהושמעה בקול זה, סעדו את קורת־הרוח הממלאה את לב המאזין עקב השיחה הקודמת — סעדה כפי שסועדים הבריות את שלהבת המזבח על־ידי שמכלכלים אותה מלמטה ובוזקים עליה ניתוח מלמעלה, — וידע העבד העברי לעורר קורת־רוח זו ברעה־פרעה תמיד מחדש, והיא עלתה בקנה אחד עם אימונו של האדון בעצמו ובעבדו גם יחד. כי עיקרו של דבר היה יחס־האימון הכפול שרחש פוטיפר ליוסף וצמיחתו של האימון זה; ועל־כן רשמנו כאן דר־שיה זה כלשוננו וכדיוקו, מאחר שנעדר הוא — כגון מעשה המבחן בגן־התמרים — מן הנוסחאות הקודמים אשר לספרי־הימים.

לא נוכל להביא כאן את כל השיחות, שמהן הפיקה קורת־הרוח את מזון האימון עדי־אשר התגברה והגיעה למדרגתה של אותה חיבה יתירה, המחוללת את עלייתו המוצלחה של יוסף. די בכך, שמתארים אנחנו את שיטתו על־ידי כמה דוגמאות הקולעות למטרה, המציינות את דרכו „להחניף“ לאדוניו ו„להיות לו לעזר“ בשירותו, על־פי הברית אשר כרת עם מזנת־פאף הטוב למען פוטיפר. אכן, בלי פחד מפני הצינה, העלולה אולי לנשב מפאת המלה „שיטה“, יכולים אנו להשתמש בה כאן, הואיל והיטיב ידענו, כי בהתנהגותו של יוסף עם אדוניו התמזגו החשבון והמימות־הרגש לחלוטין, על דרך הקירבה המושלמת, כשם שהתמזגו ביחסו אל בדידות נעלות יותר. כלום ייתכן, שואלים אנחנו, שתתקיים בכלל חמימות־הרגש בלי אומנות־החשבון וחוכמת־המעשה, בעת שמתכוונים להגשמתה — כגון למשל בשעה שמבקשים לחולל קורת־רוח מתוך אימון? לעיתים רחוקות נמצא האימון בין בני־האדם; אך אצל אדונים בעלי צביון־בשר כגון צביונו של פוטיפר, אצל אדונים של־תואר עם אדונית של תואר לצידם, משמש

מין אי־אימון כללי וקנאי־סתום כנגד כל מי שאין גורלו כגורלם — כיסוד החיים ממש; ולפיכך אין שום דבר בעולם המעניק להם את רגש האימון הבלתי־רגיל, והמְשֵׁרֵה־אוֹשֵׁר עַל־אֲחֵת־כִּמְהָ, כגון גילוי העובדה, שנמצא בקרב הכלל המעורר־קנאה אחד המתעטר באותו כליל־ירק, המרחיק את האופי המדאיג מעל אישיותו. הבאת גילוי זה לידיעתו של פוטיפר היתה פעולת חישוב, פעולת שיטה, בידי יוסף. אולם, כל הסבור שחובתנו היא להתאנף בו בגלל כך, מוטב אם ישתמש ביתרונו: שידוע הוא כבר את הסיפור המסופר כאן, ויזכור את העתיד לבוא, כלומר, את העובדה שיוסף לא הכזיב את האימון שנוצר כך, אלא שמר אמונים של ממש לאדונו גם בסערת הניסיון, על־פי הברית אשר כרת עם מֹנַת־כַּאֲף כשעה שנשבע בראש יעקוב ועוד גם בחיי פרעה.

בן פורת יוסף, בן פורת עלי־עין

עם המשגיח היה איפוא מהלך בעת שהיה חופשי משירות־הפנים, עם מֹנַת־כַּאֲף, שנקרא כבר בפיו „אבי“, והבריות הקבילו פניו בבת־שחוק ובהשפלת־העיניים בעוברו במשק בחזקת תלמידו וחניכו של בן־המשק על־מנת שיראה ויתבונן. על־פי הרוב נמצאו עוד פקידים אחרים בלווית מֹנַת־כַּאֲף כגון חֵאֲמַעִית הסופר, איש שולחן־המוזגים, ועוד אחד בשם מנח־פֶּרֶרֶע, סופר האורות והצינוק. אבל הללו, אנשים בינוניים, היו מרוצים, אם אך הצליחו ויצאו ידי חובתם הממוצעת בחוגו הצר ובתחומו המיוחד של תפקידם, ואם השכילו לשמור על הסדר בקרב האדם והבהמה והכלים והחשבונות לשביעת רצונו של בן־המשק, ולא הכינו את עצמם אל דברים שמעבר וממעל לעסקם ולא נתנו כלל את דעתם על עניינים רחבים יותר — נפשות רפות, שכל חפצם לא היה אלא לכתוב את אשר הכתיבו להם, ולא עלה כלל על לבם, שייתכן אולי כי לא לכך בלבד נוצרו, אלא גם להבנה כוללת ולשלטון; ומשום־כך גם לא יכלו להגיע אל מדרגה נעלה יותר. כי הן חייב אדם לכוון את לבו ולהבין, שיש לו לאלוהים מחשבה תחילה על דרכו ולפיכך יש לעמוד לימינו: או אז תתעורר הנשמה, ויגבר כוח־הבינה להדביר את העניינים על־מנת שיעשה האדם שליט עליהם, ולוא גם יהיו מרוזב־אנפין כמשק בית־הברכה של פטיפרע שבעיר ואסת במצרים העליונה.

כי אכן רב־אנפין היה הבית, ומן כפל תפקידו של יוסף, — אחד, שהוא נעשה משרת־פנים ובעל־נחמות שאין־לוֹת־רֵעֵלָיו, והאחר, שכל הבית הזה ניתן אחר־יכן בידו, — היה החלק השני קשה ביותר, עד לאין דמיון. בצדק אמר מֹנַת־כַּאֲף, אשר תחת ידו מצא יוסף את משק הבית, כי פגעים רבים הם מנת חלקו בעולם: אף אדם בעל שכל טוב ומקיף כמוהו, ומה גם בעל־מיחושים מחמת כליותיו, חש, כי משא הטורח עולה במקצת על כוחו, ובדיעבד אפשר להבין יפה, מדוע ניצל מֹנַת־כַּאֲף ברצון את ההזדמנות למשוך אל עבודתו עוזר צעיר ולחנכו למילוי מקומו, ואין ספק, כי בסתר־לבו מחפש היה מכבר אחרי אדם כזה.

פטיפרע, רעה־פרעה; מפקד גדודי משמר־הארמון ורבי־הטבחים (לפי תוארו).
 היה איש עשיר — עשיר בנוסח נעלה הרבה יותר משהיה יעקוב בחברון, והוא
 עוד הלך הלך והתעשר; כי לא זו בלבד שבחזקת חצרון נטל שכר רב ונוסף
 עליו קיבל מתנות־מלכות בעין יפה, אלא גם חלק הארי בנכסי־משקן ניתן לו
 כתשורת־חסד מאת האל, ובייחוד נכסי־הקרע, אשר רק מיעוטם בא לו בירושה
 מאבותיו; כל שאר ההכנסות נוספו אל רכושו בזרם מתמיד, הלכו ורבו, —
 וכן פרץ האיש ועשה חיל; אבל הוא לא יכול, אלא לשאת את עשירותו
 בשלוות דעת, וכל פועלו התמצה בכך שהיה מקיים את בשרו הדשן על־ידי
 אכילה רבה, וזן את הכרת־גברותו בשעשועי צייד בבצעי־היאור ומחיה את
 רוחו במקרא הספרים, בהניחו את כל השאר תחת ידו של בן־משק־ביתו, ובעת
 שזה הגיש לו את חשבונותיו ואילצו בדברי כניעה וכבוד שיואיל לשים עינו
 עליהם, היה רק מביט שמה ביעף, בשוויון־נפש, ואומר:

„יפה, יפה, מונת־פאף, קשישי, הכול כשר וישר. יודע אני, שתאהבני, ואת
 מלאכתך אתה עושה כתיקונה, ככל יכולתך, ובכך הגדלתי שבחך, כי רבה יכולתך.
 האם מדוייק כאן חשבון החיטים והכוסמין? ודאי שמדוייק הוא, כבר רואה אני.
 סמוך ובטוח לבי, שנאמן אתה לי, בחנתך כזהב, ומסור אתה לי בלב ונפש. וכי
 ייתכן, שלא כן תתנהג? לא ייתכן, אם נשים דעתנו על טבעך ואם נשקול את
 עוצם התועבה שהיית מעטה עליך לוא עוללת לי רעה. עקב אהבתך עשית את
 טובתי טובתך, — יפה, אני מוסר את הכול לידיך בעבור אהבתך, הן לא תרצה
 להזיק לעצמך על־ידי התרשלות במלאכה או על־ידי מידה אחרת, גרועה ממנה;
 כי הן ענייני עניינך הוא. לבד־זאת הן רואה הוא הנעלם, ולאחר־מעשה היו
 כליותיך מייסרות אותך. כל אשר הצגת לפני, עולה יפה. קח ולך, ושא תודה.
 אשה אין לך עוד, ולא בנים — וכי בעבור מה ומי תקפח אותי? בעבור עצמך?
 הלא בריאותך פגומה במקצת, — אמנם חזק גופך ושעיר למדי, אבל מבפנים
 תכרסם מעט התולעת, ולכן מצהיבות פניך לפעמים ושקיקים אלה תחת עיניך
 מתגדלים, וקרוב לאמת הוא, שלא תגיע לזקנה מופלגת. ובכך, מה בצע, שתהיה
 מכניע את אהבתך אלי ותקפח אותי? ואגב, מאחל אני לך בלבב שלם, שתגיע
 לשיבה טובה בשירותי, כי לא אדע במי אוכל לבטוח כפי אשר אבטח בך. האם
 ח'זן־אנפו, הגרע, מרוצה במצבך? האם נותן הוא לך דשאים ושורשים טובים
 ומועילים? אין אני מבין בעניין כהוא־זה, כי בריא אני, אם כי לא שעיר ביותר.
 אבל אם הוא לא ימצא בשבילך תרופה נכונה וחוליך מציק לך מאוד, אז נשלח
 אל המקדש ונבהיל אליך את אחד הרופאים משם. אף־על־פי שנמנה אתה על
 מעמד המשרתים, ולאמיתו־של־דבר מוטל עליך להתרפא אצל זרחי־כרס, מכל מקום
 יקרת לי למדי, וברצון אומין אליך רופא חכם מבית־הספרים, אם יצטרך לו גוון
 החולה. אין עליך להודות לי על כך, ידידי, למען אהבתך אעשה את הדבר ובעבור
 חשבונותיך המדוייקים ככל־הנראה. קח, קח אותם, וכפי שפעלת עד הנה, כן
 תוסיף!”

כך היה נוהג פטיפר להשיח בהודמנויות כאלה עם בן־משק ביתו. כי שום

דבר לא היה נוטל על עצמו: הן מסיבת אצילותו המעודנת, מסיבת טישטוש צביונו, שבעטיו נרתע מפני המציאות הממשית שבחיים, והן בגלל האימון שנתן באהבתם של אחרים, בדאגתם לו, למגדל־הבשר הקדוש. ואם אמנם צדק בכך, כאשר מִזְנֵת־פֶּאֶף היה באמת מסור לו, לעובדו באהבה, והיה באמת מעשיר אותו על־ידי קפדנותו וזהירותו, בלי שום פנייה, — זהו ענין לעצמו. ואילו לא כן היו הדברים מתנהלים, ופקיד־הבית, השליט הכול־יכול, היה בוזו אותו עד־אשר יידלדל הוא וביתו? או אז היה אנוס להטיל את האחריות על עצמו בלבד, ולא היה ניצל מאשמתה של מידת הביטחון השאגן שברפיון־ידיים. יותר מדי סמך פוטיפר על המסירות הנרגשת והנלכבת, אשר כל הבריות היו חייבים לגלות נוכח מעמדו העדין והמקודש בחזקת חצרון־אֶל־השמש, — משפט זה זכאים אנו להשמיע כבר כאן, ולא נוכל להימנע ממנו.

ובכן, שום דבר לא היה מעמיס על עצמו, לבד האכילה והשתייה; וטרדותיו של מִזְנֵת־פֶּאֶף בעולם התרבו על־אחת כמה מאחר שגם עסקיו הפרטיים התנהלו ליד עסקי אדונו, ואף השתלבו עמם במסכת. כי כל־אשר קיבל מן המשק בשכר עבודתו: דגן ולחם ושיכר ואווזים ובד־פשתים ועורות, — לא היה יכול, כפי שמסתבר, לאכול ולצרוך לשימוש האישי, אלא מוכרח היה להובילם אל השוק, ולהחליפם בערכים קיימים, שנוספו על נכסי קניינו. וכן היה הדבר גם במרביתם של קנייני אדוניה, בין בתוצרות הבית ובין באחרות שבאו מן החוץ.

שמו של נושא־המניפה היה כתוב ברומ רשימת מקבלי האֶשְׁכֶר מאת פרעה, ובשפע רב נשלחו אליו המנות והתגמולים לתנחומיו בשכר קיומו בתואר נטוֹל־הממשות. האֶל הטוב שילם לו שנה שנה כמויות ניכרות של זהב, כסף ונחושת, מלבושים, מטווה, לבונה, דונג, דבש, שמן, יין, ירקות, פשתן, עופות צייד, בקר ואווזים, ואף כורסות, תיבות, מראות, עגלות וספינות־עֵץ שלימות. כל אלה שימשו את צורכי הבית, אך לא בשלימותם, כי חלק מהם הספיק; וכן היה הדבר בתנובת המשק בבית ובתוצרת בעלי־המלאכה ובפירות השדה והגן. מרביתם הוצאה למכירה, הובלה אל השווקים במעלה הנהר או במורדו, ניתנה לסוחרים חלף סחורות אחרות או בעד ערכי מתכת מוטבעים או בלתי מוטבעים, אשר מילאו את בית־אוצרו של פוטיפר. עסק מסחרי זה, שהסתבך במשק העצמי, בייצור ובצריכה, תבע חשבונות מרובים וסקירה מקיפה, בעין חדה.

לפועלים ולמשרתים יש להכין כלכלה ולקבוע את מנותיהם: את הלחם, את השיכר ואת הדייסה העשויה שעורים ועדשים, דבר יום ביומו, את האווזים לימי חג ומועד. משק בית־הנשים התנהל באורח עצמאי ותבע יום־יום את צרכיו, באספקה ובחשבונות. לבעלי־המלאכה, לאופים, לעושי־הסנדלים, למדבקי־הפיפיר, למבשלי־השיכר, לקולעי המחצלאות, לנגרים ולקדרים, ולנשים העוסקות בטוויה ובאריגה, יש לספק את החומרים לפי המידה, ולחלק את התוצרים בין הכמות הנדרשת יום־יום ובין הנכנסת כמלאי אל המזווה ואל בית־האוצר או היוצא אל השוק; וכן ייעשה בפרי העץ ובפרי גן הירק. את בהמות הבית של פוטיפר יש לגדל ולטפח ולהשלים: את הסוסים המושכים מרכבותיו, את הכלבים והחתולים

היוצאים עמו לצייד, — כלבים גדולים ועזים לשם הצייד במדבר וחתולים גדולים, הדומים לנמרים, שליוו אותו אל אדמת הביצות לצייד העופות. גם בני בקר נמצאו בשטח החווה עצמה; אבל רוב עדרי הבקר של פוטיפר היו בחוק, במרעה, משמע, על אי אחד שבאמצע הנהר, לא הרחק במורד, בכיוון לדנדרה ולבית התחור — מפרעה קיבל אותו במתנה לאות אהבתו, ושם נמצא שדה-זרע, חמש מאות קנים מרובעים שטחו, וכל קנה וקנה בריבוע הצמיח עשרים שקי חיטים ושעורים וארבעים סלי בצלים, שומים, אבטיחים, חרשפים וקשואים: יכפיל-נא אדם ויחשב, מהי תנובתם של חמש מאות קנים מרובעים ויבין את כובד הדאגה שהכנסות כאלה כרוכות בה! אמנם מצוי היה במשק גם סוכן-הקרקעות, איש זריז במלאכתו, סופר התנובה ופקיד השעורים, „המגדיש את הסאה ומודד את החיטים לאדוניו, בהתהדרות כזאת, בסגנון הכתובות שעל-גבי המצבות, דיבר האיש על עצמו; אולם בעיקרו של דבר, לא עליו היו סומכים; על שכמו של בן-המשק מונת-פאף היה מוטל הכול, ובידיו ניתנו לבסוף החשבונות על הזרע ועל הקציר, כמרכן על בתי-הבד ויקבי היין, על הבחמה הדקה ועל הבקר, הקיצור, על כל-אשר מוציא ומביא בית-ברכה שכוה, על כל-אשר ייאכל בו ואשר קונים ומוכרים בו; ואף על השדה הוכרח לבסוף לשים עיניו בעצמו, הואיל והאיש, שכל אלה לו, הוא פוטיפר החצרון, לא היה רגיל להשיג על שום דבר או לשאת-זולת בעניין כל שהוא, עקב עדנת צביונו נטול-הממשות.

כך נתגלגלו העניינים, שיוסף בכל-זאת הגיע אל עבודת השדה בשעה הנכונה ובתנאים הנכונים — והשבת-לאֵל, לא בשעה ובתנאים הבלתי-נכונים. כי לא בחזקת עובד עבדת פרך הוא הגיע לשם, כפי שעלול היה לקרות אילו ניצחה השקפת-עולמו השמרנית של דודו ננס-הנישואין, ונערה-המדבר היה נשלח מיד אל עבודת השדה, בטרם יספיק לדבר לפני פוטיפר, אלא כבן-לווייתו ועוזרו של פקיד-הבית וכחניך הפיקוח יצא החוצה, מצוייד בלוח הסופרים ובקנה-כתיבה; בסירת מפרשים ומשוטים הפליג בלוויית מונת-פאף במורד הנהר אל אי-הדגן של פוטיפר, ובשעת-המסע יושב היה בן-המשק בין יריעות-השטיחים של אוהל-הפאר באורח חגיגי ובלי נוע ממש כדגולים המפליגים שכמוהם הופיעו לעיני יוסף בשעת נסיעתו הראשונה על-פני היאור; והוא עצמו ישב מאחוריו בחברת שאר הסופרים. כל הפוגש את הסירה בדרכה, יכירנה; וכן יאמרו הבריות איש אל ריעהו:

„הנה, נוסע שם מונת-פאף, אשר על ביתו של פטיפרע; יוצא הוא ככל-הנראה לשים את עינו על נכסי אדוניו, אבל מי הוא זה הבולט מקרב כל בני-לווייתו בחן-נעורים כגון בן-גכר?“

אז עלו אל היבשה, התהלכו על-פני אי-התנובה, נתנו עינם בזריעה או בקציר, ציוו להעביר לפניהם את העדרים, זקפו אליהם מבט נוקב — לגדל בהלתו של מי „שהגדיש את הסאה“; וזה השתאה על הנער, שבן-המשק הראה לו את הכול ואפילו הציג לפניו כביכול את הרכוש, — והיה משתחוה לפניו בדאגת-לב. ויוסף, בהעלותו על דעתו, איך שעלול היה הלז להיות על נקלה

נוגשו, המניף עליו את השוט, אילו נשלח הוא אל השדה בטרם את, אמר לו כלאחר-יד:

„ובלבד שלא תגדוש את הסאה לבצעך, בן-אדם! כי מיד אנו מרגישים בכך ואתה ניתן לאפר על הארץ!“

המליצה „הינתן לאפר על הארץ“ נאמרה לפי סגנון בית-אביה, וכאן לא היה רגיל כלל. על-אחת כמה התבהל ממנה סופר הקציר. —

כשהיה יוסף מהלך בחצר, בלוויית מונת-פאף, בין סדנות בעלי-המלאכה, בודק את עבודתם ומאזין בקשב רב אל הדינים-וחשבונות, שקיבל בן-המשק מאת רבי-האומנים וסופרי המלאכות, וכן גם אל ההסברות, שפקיד-הבית נתן להם, היה מתברך בלבבו על שהצליח לשמור על כבודו נוכח הפועלים באשר נזהר מלגלות לפניהם את בורותו; כי לולא כן, לא על-נקלה היו הללו מכירים ורואים בו אדם בעל יכולת כוללת, שמטבע ברייתו לא נוצר אלא לפקח ולהשיג עליהם, אולם, מהקשה הוא לאדם, שיעמיד את עצמו במקום הנועד לו, שיעשה את עצמו איש כפי טבע בריאתו, שיגביה את עצמו אל מעלת המחשבה שחשב לו האלוהים, — ואם גם מעלה בינונית היא; ומעלת-מחשבת האלוהים אשר חשב ליוסף — רמה מאוד היתה, והוא הוכרח להשיג אותה. הוא הרבה לשבת אז ביחידות, מעיין ומעבד חשבונות הבית והמשק, לנגד עיניו מונחים מספרים ורשימות ועיני-רוחו מכוונות אל המציאות, שממנה הוסקו המספרים. גם עם מונת-פאף אביו היה עובד בקיטון המוצנע לשומר-אמונים וזה השתומם על תפישתו המהירה והיורדת לעומק, על אותה יכולת השוכנת בראשו הנאה: להשיג ולצרף את הדברים ואת היחסים, ואף על כוחו להציע דרך חירות הצעות לתיקונים. למשל, כמויות גדולות של פגי השקמה, הגדלה בגן, מוכרים היו בעיר, אך בעיקר בעיר-המתים המערבית, שם צרכו פרי זה לרוב בשביל להגישו קורבן על מזבחות מקדשי-המתים או מנחה לנפטרים, למזונם; והנה עלה בלב יוסף הרעיון, שיהיו הקדרים העובדים בבית יוצרים דוגמאות ותיקויים של אותו פרי, שיהיו צובעים אותם בצבעם הטבעי והם ימלאו בקברים את תפקיד פרי הגן וישמשו כמוהו את המטרה הנרצה. ולא עוד, אלא מהיות מטרה זו בעלת תכלית מגיית, ממילא היה בחיקויים אלה משום תועלת גדולה יותר עקב הרמזים המגיים הצפונים בהם, ולכן גדל עד מהרה הביקוש אחרי תאגיד-הקסמים, שעלו לבית במחיר מועט ואפשר היה לייצרם בכל כמות הנדרשת, וכך פרח עד מהרה ענף זה בתעשיית-ביתו של פוטיפר, העסיק פועלים מרובים והוסיף על עושרו של המשק, אם-כי באורח יחסי לא הרבה, אך מכל-מקום מידה לא מבוטלת.

בן-המשק מונת-פאף הודה לעוזרו על-אשר ידע לשמור ולקיים את הברית שכרתו שניהם באחד הימים בעבור האדון נדיב-הלב; ולא פעם, בשעה שמתבונן היה בשאיפתו הנבונה של העלם ובכוח-הממציא, המכניע לפני רוחו את פרטי הפרטים של העניינים המורכבים, חזרו וניעורו בו אותם רגשות רופפים, שהניעו את לבבו באורח דר-משמעו כל-כך אז, כשעמד זה לפניו בראשונה ומגילת-הספר פתוחה בידו.

גם למסעי־מסחר שלח עד מהרה מונת־פאָף את הטירון הצעיר על־מנת שיסיר מעל עצמו את הטורח הרב, ואל השווקים הוליך באמצעותו את הסחורה: פעם במורד הנהר, לעומת אַבוֹטוֹ, מקום מנוחתו של מי שטרוף טורף, ואפילו עד מוף, וכן במעלה הנהר, דרומה, אל אי־הפילים, ובדרכו היה יוסף אדוני הספינה, או אדוני ספינות אחדות, המובילות את קנייני פטיפרע: שיכר, יין, ירקות, עורות, פישתים, כלי־חרס ושמן הקיקיון למנורות, או, מן המין העדין, לריכוך המיעיים, — עד שלא עבר זמן רב והנפגשים עמו אומרים היו:

„הנה, שם מפליג עוזרו של מונת־פאָף מבית פטיפרע, עלם אסייתי, יפה־מראה וזריז במידות הנימוסים, מוליך סחורה אל השוק, כי בוטח בו לב בן־המשק, ולא בלי טעם, שכן קסמים בעיני הנער ומיטיב הוא לִדְבַר בלשון בני־אדם יותר ממני וממך, וכך יודע הוא לקחת דמי סחורתו, באשר שובה־לבבות הוא, ומשיג מחירים לשמחתו של רעה־פרעה.“

כך נשמע מפי ספני הנהר הגדול העוברים ומפליגים. ואמת נכון דברם; כי היתה הברכה במעשה ידי יוסף, הוא ידע להתנהג בחן עם הקונים בשווקי הכפרים והערים, וסגנון דיבורו היה ששון לכל אוזן, עד שנדחקים היו מסביבו ומסביב לתוצרים שהביא עמו, והוא נשא עמו אל פקיד־הבית פדיונות טובים יותר מכל־אשר היה משיג הוא עצמו או כל שליח אחר. ובכל־זאת לא הורשה מונת־פאָף לשלח את יוסף למסעות מרובים, ולא עוד, אלא מוכרח היה הנער להזדרז תמיד ולשוב מהר מדרכו; כי לא ברצון קיבל פטיפרע את היעדרו של עבד זה מחדר־האוכל, ולא היה מרוצה, אם לא הוא יצק מיים על ידיו ולא הוא הגיש את המאכלות ואת גביע־המשקה, ועוד גם זאת, שאנוס היה לוותר על קריאתו לעת תנומת הצהריים כתום הארוחה. ומעתה, אם נזכור, ששירות הפנים והמקרא אצל פטיפר מתנהל היה כמקביל למשימה רבת־הפנים: רכישת הבקאות הכוללת בכל משק ביתו, — או אז נתפוש את כל חומרת המבחן ששכלו וקשבו של יוסף הועמדו בו בעת ההיא. אולם, הוא היה צעיר ומלא תשוקה והחלטה, לעלות אל רמתה הגבוהה של המחשבה אשר חשב לו האלוהים. הוא לא היה עוד האחרון שבנחותים כאן; וכבר התחילו אחדים מאלה להשתחוות לפניו. אבל עוד רבים השינויים העתידים לחול במצבו, ולמען האלוהים שואף היה ברוח נכונה אל השינויים הללו, ולא רק אחדים צריכים להשתחוות לפניו להבא, אלא כולם, חוץ אחד, שהוא העליון, אשר לו בלבד יעבוד; כך היתה אמונתו העזה של נכד־אברהם, אמונה בלתי מעורערת שקבעה את כיוון חייו. כיצד יתרחש הדבר וכיצד יגיעו הדברים לידי כך, לא ידע, ולא יכול לצייר בנפשו; אבל דין הוא, ללכת ברצון ובאומץ־לב בדרך שפרש אלוהים לרגליו, ולהשקיף אל מרחק שניתן לראותו בעיני־בשר, ולא לחוש מורך, אם אף תלולה הדרך, כי הן היא היא המרמזת אל המטרה הגבוהה.

על־כן לא חשך מעמל נפשו והשתדל יותר ויותר להשתלט בכוח תבונתו על ידיעת המשק והעסקים, ובחזקת עוזרו של מונת־פאָף שאף לעשות את עצמו יום־יום נצרך והכרחי יותר, ולבד־זאת, לשמור ולקיים גם את הברית הכרותה בינו

ובין בן־המשק בדבר פוטיפר, האדון הטוב, העליון שבחוג הקרוב, להקדיש את עצמו לו כמשרת גופו ונפשו, לרכוש את אימונו החזק כדרך שעשה זאת בין העצים ובשיחה על גנה של פורשת־המצודה. שנינות ואמנות מרובה נדרשו בשביל לעשות כן ולהשפיל, לעזור לימין האדון במעמקיו, לחמם בקרבו את הרגשת עצמו יותר משיוכל לעשות כך היין המוגש לו בעת משתהו. ואילו אך די לו בכך! אבל אם נרצה לתאר לעצמנו תמונה נאמנה ולדעת היטיב, מה שונים ורבים היו הדברים המוטלים על בן־יעקוב בעת שהיה עוזרו של בן־המשק ועוזר לימין אדונם גם יחד, עלינו לזכור, כי חובתו היתה, נוסף על־כול, לברך את מִנְת־פֶּאֶף ערב־ערב בברכת ליל־מנוחה, דהיינו, תמיד במלים אחרות שהיה דולק, מאוצר הלשון; שהרי מלכתחילה לא נקנה יוסף ולא עשה רושם נעים על מִנְת־פֶּאֶף, אלא בזכותו של אותו מבחן, וכיצד יותר הלז דווקא על תענוג זה! ועוד זאת, שסובל היה בן־המשק מנדודי־שינה, עדים השקיקים התלויים לו מתחת לעיניו ומקטינים אותן. אך בקושי רב מצא ראשו המלא עסק־משק את הדרך מן היום הסואן אל חיק המנוחה; גם הכליות, שלא היו במצב משופב במיוחד, הכבידו עליו את הדרך הנוחה, ולפיכך יפה היה שימושן של ברכות הנוגות ודברי־לחש נעימי־לילות כערוב היום. על־כן הלילה לו ליוסף לפסוח על ערב מן הערבים, ולבלתי גשת אליו בטרם לילה על־מנת שיטיף באוזניו דברים מרגיעים, ועליהם הוכרח ליתן את הדעת במקצת גם מבעוד יום, תוך כדי מילוי תפקידיו ואגב־אורחא, כדי להכין את הנוסח, שהרי צריכים היו להיאמר בצורה נאה.

„היה ברוך, אבי, לקראת הלילה!“ היה אומר, למשל, בדיים מורמות. „הנה פנה היום, עצם את עיניו, עיף מפועל עצמו, ועל העולם כולו ירדה הדממה. הט אוזניך, מה מופלא הוא! עוד שעט נשמע מן האורות, עוד כלב משמיע קול־גביחה, ואחרי־כן עמוקה השתיקה על־אחת־כמה; והיא חדרת גם אל נשמת האדם ומרגיעה, והתנומה מתקרבת, ועל־פני החצר והעיר, על־פני שדה ומדבר, ממעל, נדלקות מנורות אֶל הפקוחות להקיץ. ישמחו עמים כולם עת יינטו צללי ערב, כי עיפה נפשם; ישמחו על יום־מחרת כי יבוא ויפקח עיניו, לאחר שוב רוחם אל קרבם. אכן, ראויים מעשי אלוהים, שניתן תודה עליהם! כי נדמה־נא בנפשנו, כי אין לילה ונתיבת־העמל הלוהטת מתמשכת לפנינו בלי הפסק, בהדגוניות מבהקת עד לבלי קץ. האם לא אימה וחרדה היו אז מנת חלקנו? אבל אלוהים עשה את היום והציב לכל יום ויום את מסרתו, למען נשיגנה בשעתה: גן הלילה הוא, הקורא לנו למנוחה קדושה, ואנחנו נכנסים אל צלליו החמודים, — זרועותינו פרושות, ראשנו שוקע אחורנית, שפתינו פתוחות ועינינו נעצמות. אל־נא תחשוב, אדוני הטוב, בשוכבך על משכבך, כי חייב אתה לנו! מוטב תחשוב שראי אתה לנו, ויהי זה בעיניך חסד רב ממרום, או אז יבואך השלום! שכב והשתרע, אבי, והשינה המתוקה תשרה עליך, על פניך, תמלא את כל נשמתך שלוות עדנה, למען תיפדה מכל נגע ופגע ונשימתך קלה בחיק המנוחה האלוהית!“

„הן, הן, אוסרסיף“, אמר אז בן־המשק, וכגון או, כשהשמיע יוסף באוזניו

ברכת לילה טוב לאור היום בפעם הראשונה, נתלחחו מעט עיניו. „נחה בשלום גם אתה! אפשר שברכתך אמש היתה מעט יותר תואמת, אך כשמך; אבל גם היום היתה רבת־ניחומים כחלב־הפרג, עד שמאמין אנכי, שירפאני מנדידת־שינה זו. הבחנתך הדקה, שרשאי אני לישון ואינני מוכרח, משכנעת אותי בייחוד; גמרתני אומר לחשוב כך, ובמחשבה זו אתחזק. כיצד אתה עושה זאת, כיצד יוצאות המלים מפיו כגון במאמר־לחש, וצלילן כאילו, עליך, עליך, על אור פניך, על רח אפיך — — ? מסתבר, בעצמך אינך יודע, כיצד. ובכן, לילה טוב, בני!”

עיני אַמון צרות ביוסף

אכן, תביעות רבות ומרובות־פנים הוצגו אז ליוסף, ולא די שהוא מילא אחריהן, עוד אנוס היה לדאוג לכך, שהבריות ימחלו לו את הצלחתו; כי מחייכים הבריות ומשפילים מבטם נוכח אדם העולה מעלה מעלה, אך שבע תועבות בלבם, ואת זדונם יש לשכך בפיקחות, בחיסה ובתבונה עדינה, המשקיפות ימינה ושמאלה: וזו תביעה נוספת על הראשונות, תביעה הנתבעת מאת סגולת הזהירות והעירנות. בלתי־אפשרי הוא שאדם המשגשג כצמח השתול על פלגי מים, אדם כגון יוסף, לא ייכנס לתחומו של אדם אחר ולא יסיג את גבולו; אין הוא יכול למנוע את עצמו מכך, הואיל וקיפוח זולתו קשור בקיומו שלו ללא תקנה, וחלק רב מפח־שכלו על כורתו יעסק תדיר בריצוי המנוצחים, שזיוום נפגם מאורו, על־מנת שיתפייסו עם קיומו. בנער שידענהוו בטרם רדתו אל הבור, לא נמצאו המידות העדינות הנדרשות להבנת אמיתיות כאלה; הוא האמין, כי כל הבריות אוהבים אותו יותר מנפשם, ועל־כן טמומים היו חושי מלהרגיש נכונה. במוות, ובדמות אוסרסיף, נעשה הנער פיקח יותר, אם תרצו, נבון יותר, הואיל והפיקחות בלבד איננה מגוננת על האדם מפני הסכלות, כשם שמעידים חיי־עלומיו של יוסף עצמו; והחששנות העדינה שגילה יוסף בשיחה עם מונת־פאף לגבי אַמנויא, קודמו בתפקיד הקריין, היתה מכוונת בעיקר ובראש־לכול כלפי בן־המשק גופו, מתוך הביטחון, שמידה זו תנעם לו, אפילו נביח שהוא אדם המוכן בשמחה לוותר על כהונתו. אבל גם ביחסו אל אַמנויא עשה יוסף כמיטב יכולתו, התקרב אליו ודיבר עמו באדיבות מופלגת ובענווה רבה כל־כך, עד שהשכיל להטות אליו לבסוף את לב הסופר, שקיבל את פיטוריו ממשרת־הקריין ברצון חלף סבר פניו הנעימות של יורשו. כי יוסף ביטא בדברים נרגשים, כשידיו מונחות על חזהו, את כל ייסורי הנפש שירדו עליו מחמת החלטתו ורעיין־רוחו הקדוש של האדון, אשר לקידום הוא עצמו לא עשה מדעת אף שמך־דבר, והראייה הברורה ביותר לאמיתות דבריו הוא אמונתו הנכוחה, כי אַמנויא, חניך בית־הספרים, מיטיב לקרוא ממנו, מיטיב על־אחת־כמה בגלל היותו יליד הארץ השחורה, בעוד שהוא, אוסרסיף, אינו אלא בחור אסייתי בעל לשון רצועה. אבל הנה התגלגלו הדברים, שאנוס היה לדבר לפני

האדון בהיותו בגן, ושם קרה, שבמבוכתו מספר היה באוזניו מכל אשר נודע לו באקראי על דבר האילנות והדבורים והציפורים, וכל הדיבורים הללו התקבלו על לב האדון באורח בלתי צפוי ובמידה מופרזת, ומיד גמר האדון אומר והחליט החלטה נמהרת כמנהגם של גדולים ותקיפים, — לא לטובתו, כפי שאנוס הוא עצמו להרגיש כעת. כי לעיתים קרובות חוזר הוא וטוען כלפי יוסף ומעמיד לפניו את אַמְנֹמְיָא כמופת, וכה דבריו: „כך וכך קרא והטעים אַמְנֹמְיָא, שהיה קרייני לפניך, וכן צריך גם אתה לקרוא, אם חפצת למצוא חן בעיניי; כי נפשי מפונקת מאז ומכבר” ואז ינסה הוא, יוסף, את כוחו, לעשות כמצווה, ובכך, כל חייו ונשמת־אפו נתונים נתונים הם לו אך מאתו, מאת קודמו. אולם האדון נמנע מלבטל את פקודתו אך מטעם זה, שטבע הגדולים הוא, שלעולם לא ירצו ולא יוכלו להודות, שפקודתם נמהרת היתה, לא להועיל, כי־אם להזיק לעצמם. על־כן מתאמץ הוא, יוסף, לנחמו מסבל חרסתו הנסתרת, באומרו לו יוֹסֵיִם: „שומה עליך, הוי אדון, להעניק לאַמְנֹמְיָא שתי חליפות שמלות של חג, ולבד זאת מן־הדין שתתן לו משרה טובה, כגון משרת הסופר הממונה על הממתקים ועל השעשועים בבית ההרמון, וכן תוכל להקל מעליך וגם מעלי, למענו.”

מסתבר, הדברים הללו היו כצרי לפצעו של אַמְנֹמְיָא. הוא לא ידע כלל, שהיה קריין כה משופת, שכן נרדם האדון על־פי הרוב עד מהרה, מיד לאחר שהוא פצה פה והתחיל לקרוא; ומאחר שבירר לעצמו, כי נגזר עליו ככל־הנראה לקבל פיטורין בשביל שיוודע לו הדבר, חזר וקיבל על עצמו את הדין בהסכמה. כן היטיבו לנפשו הדברים על ייסורי המצפון של יורשו ועל חרסתו הכמוסה של אדונו; ומאחר שקיבל גם את שתי חליפות השמלות של חג וכן נתמנה פקיד השעשועים בבית־הנשים של פטיפרע, וזכה במשרה טובה מאוד, לאות, כי אמת הוא שיוסף דיבר טוב עליו באוזני האדון, פגה מלבו כל מחשבת זדון כלפי הבחור הכנעני, והיפוכו, הוא אף נטה לו חיבה וגמר בדעתו, שהלו התנהג בנדיבות־לב יתירה.

ממילא מובן, סיפוח אנשים אחרים אל משרות טובות היה דבר־של־כלום בעיני יוסף, מאחר שהוא עצמו אל השררה כולה שאף ברצון האלוהים, ואל בקיאות כוללת הכין את עצמו ליד מִזְנֵת־כֶּאֱף, אף־כי רק ממרחק לפי־שעה, עם פקיד־בית אחר, שהיה רגיל ללוות את פטיפרע אל הציד, לפרוש רשת לציפור ולהשליך צלצל לדגה, ושמו מיראב, התנהג באותה דרך, כי גם אל תענוגות־גבר אלה לקח עמו עכשיו פטיפר את אוסרסיף חביבו לשימוש, ולא את מיראב, ודבר זה היה צריך לכאורה לפגוע כקוץ מכאיב ואף ממאיר בבשרו של מיראב. אבל יוסף הקהה את עוקצו והוציא את ארסו, באשר משיח היה עם מיראב כשם שהשיח עם אַמְנֹמְיָא, והשיג גם לו שי־כבוד ומינוי־שֶׁל־תְּחִלִּיף למשרת פקיד ראשון בבית־מבשל־השיכר, ובכך הפך את שוֹנָאוֹ לאוהבו, עד שהיה מיראב מדבר עליו באוזני כל האנשים בלשון זו: „אמנם בארץ רחֵנוֹ העלובה מולדתו ומבני גודדי המדבר הוא, אך מכל־מקום איש לא יכחיש, שבחור

מהודר הוא ואורח־חיינו נעים ביותר. חי השילוש! עדיין שוגה הוא בדברו בלשון בני־אדם, ועם־כל־זאת כך הדבר, ולשווא ננסו להפכו: כל־אימת שאנוס אדם לסגת מפניו, אך ישמח בנסיגתו ויזהירו עיניו. אל ינסה איש לפרש לי, מדוע זה כך, כי אין שום פירוש קולע, ואם קולע, הריהו מחטיא; אולם אמת היא, שהעיניים מזהירות.

כך דיבר אותו מיראב, איש מצרי פשוט; ומיד הזדרו ס'ענח'ואן־נפרו' וכו'־וגו', דהיינו אהוביאל הננסון, להביא אל יוסף את השמועה, בקול לחישתו, לאמור, כי כה וכה דיבר המפוסר בקרב הבריות. «אם־כן אפוא, טוב הדבר», אמר יוסף, אבל הוא ידע, שלא כל הבריות דיברו כך; הוא כבר הבליג או על רעיון־רוחו הילדותי, שכביכול הכול מוכרחים לאהוב אותו יותר מנפשם, והבין יפה מאוד, כי עלייתו במעלות בית פוטיפר, שהיא למורת־רוחם של רבים, גם כשהיא לעצמה, מעוררת מידה מיוחדת של שאט־נפש בגלל היותו נוכרי בארץ ואף־גם מ־אנשי החולות ומבני שבט העברים, ודבר זה מחייבו ליטול על עצמו גינוני נימוסים קפדניים ביותר, וכאן חזרנו והגענו שוב אל תחום אותן פלגות וסתירות פנימיות, השוררות בימים ההם בארץ הנכדים, שביניהן התמשכה נתיבתו של יוסף אל על; אל תחום עיקרים מסורתיים ודתיים מסויימים, העומדים למיפגע בנתיבתו זו עד שכמעט גברה ידם לאלצו שייצא אל השדה בטרם עת, — ולעומתם עקרונות אחרים, שאפשר לדון אותם כסימנים של חופש־הרוח וסובלנות או גם כמתאימים לאופנת־הזמן או כסימני רפיון: העקרונות שפעלו לטובת התקדמותו. האחרונים היו ממידותיו של מונת־כאף ראש־פקידי הבית, מטעם פשוט: מהיותן ממידותיו של אדונו הדגול, פטיפרע החצרן הגדול, ומדוע שוב מידותיו של זה? מן הסתם, משום שהיו מידות בעלות תוקף בחצר המלוכה; יען־אשר רוגזים היו שם על שום כובד כוחו המעיק ושלטון היכלו של אָמון, שהיה צלם התגשמותה של חומרת־המידות הפטריוטית השמרנית במדינת התקופה המאוחרת, ויען־אשר גדולי החצר נוטים היו אל פולחן־אל אחר ואף סייעו לתרבותו, — וכבר משערים אנחנו, איזהו הפולחן. הלא הוא פולחנו של אָתום־רַע באון, בראש המשולש, אותו אל רחום ועתיק מאוד, אשר אמון זיהה את עצמו עמו, אך לא בדרך חן־והחסד, אלא בזרוע נטויה וקרא לעצמו בשם אָמון־רַע אל הממלכה והשמש. שניהם, רַע ואָמון, הופיעו בחזקת שמש המפליגה בארפתה, אבל במשמעויות כה שונות, ובדרכים כה משונות! הן במקום מקדשו ופולחנו קיבל יוסף לקח מופת, בשיחה עם כוהני חורא־חֻזִי שעניניהם טרוטוֹת, על־אודות דעתו השמשית בגמישותה ובעליות־מדענותה; הוא ידע על תשוקת התפשטותו ועל נטייתו ליחסי שלום נרחבים עם כל מיני אלוהי השמש אשר לעמים רבים, עם בני־עלומי־השמש של אסיה, היוצאים מאוהלם כחתן היוצא מחופתו, כגיבור נעלץ ירוץ־אורח, אשר עליהם נשמעה קינת המקונניר, מיספד הנשים לעת השקיעה. ככל־הנראה מבקש היה רַע לנהוג כגון אברהם בשעתו שקירב את אלוהו אֵל אֵל עליון של מלכיצדק; כן רצה רַע לבטל את

ההבדל בין עצמו ובין אותם אֵלֵי־עֲלֹמִים. „אַתּוֹם” נקרא שמו במערבו, ויפה מאוד היה בשקיעתו, ומעורר צער רב; אבל לא־מכבר — עקב בחינת־דָּרֵךְ גמישה ובעזרת כוהניו הלמדניים — נטל לעצמו שם חדש הדומה לשמו בצילצולו, והמציין את צביונו השמשי כולו בכללותו ובשלימותו, לא רק לביטוי שקיעתו, כִּי־אֵם גם לתיאור הבוקר, הצהריים והערב: הוא קרא לעצמו אֶתּוֹן — בנעימת־תּוֹאֵם מיוחדת במינה, שלא נעלמה מפני כל שומע. כי באמצעותה היה מקרב את שמו אל שמו של העלם אשר חזיר־הבר טרפו, ובחלילים קוננו עליו בחורשות אסיה וערוציה.

כך היה טעמו השמשי של רֵעֵ־חֹרְאָחֹתִי מושך רוחות עַם־לֹעֶז, בעל נטיות של גמישות וכלליות ורוחש חיבה לעולם הגדול, ונכבד הוא מאוד בחצר; הרטומי פרעה לא מצאו להם עניין נאה יותר מן המחקר במהותו, לעומת־זה היה אֶמוֹן־רֵעַ, אבי פרעה בביתו האדיר ועתיר־האוצרות בנוא, ניגודו הגמור של אֶתּוֹם־רֵעַ. הוא היה אֵל קשה ומחמיר־בדין, צר ואויב לכל בחינת־עיון כוללת, מואס בהשפעות נוכריות, שומר בקפדנות על המנהגים העממיים ועל המסורת המקודשת — וכל המידות הללו דבקו בו אף־על־פי שהיה צעיר הרבה יותר מן האֵל השוכן באֶוֹן; משמע, המורשת הקדמונית נגלתה כאן כגמישה וכנוטה לחדוֹת־חַיִּים, בעוד החדשה עמדה בשמרנות קשת־עורף, לגדל הביבלול במערך־הנסיבות.

אולם, כשם שהיתה עינו של אֶמוֹן צרה בכבוד הניתן לאֶתּוֹם־רֵעֵ־חֹרְאָחֹתִי בחצר, כן הרגיש יוסף עד מאוד, שמביט הוא בעין צרה גם בו, בנוכרי, המשמש לפני החצרון כקריין ומשרת־פְּנִים; וכשהיה אומד את מידת הרצון כנגד איר הרצון, גילה מיד, שצביונו השמשי של רֵעַ משך לו רצון, בעוד שאֶמוֹן התייחס אליו באירצון, ואירצון זה תבע ממנו גינוני נימוסים קפדניים ביותר.

נציגה של־רוח־אֶמוֹן במחיצתו היה דודו הרברבון, פקיד קופות התכשיטים, העובדה, שזה לא אהב את יוסף יותר מנפשו, אלא פחות הרבה יותר, נעשתה ברורה לחלוטין מראשית פגישתם; ותקצר היריעה מלספר את כל טורח העמל אשר טרח בן יעקוב בננס המושלם־בכל־המעלות בזמן הזה ובמשך שנים ארוכות, ואת כל מעשי אדיבותו הנהירה, לא רק כלפיו, אלא גם כלפי אשת חיקו מרת ציסת, שתפשה מקום של כבוד בבית־הנשים, ואפילו כלפי בניו הכיפחים והמסואבים, אֶסָאִי וְאָבָאִי, כדי לכפר את פניו ולהפיס את דעתו, תוך־כדי הימנעות מדוקדקת מהסגת גבולו במידה כל־שהיא, וכי יש מטיל ספק בכך, שבזכות שירותים מסויימים, אותם שירותי־עזר מלבבים, היו היחסים בינו ובין פוטיפר קרובים למדי, עד אשר על נקלה יכול היה לדחוק את רגלי דודו ולקבל במקומו את משרת פקיד־המלחחה? הן זה היה כל חפץ לב אדוניו — למשוך אותו יותר ויותר אל תחום שירותו האישי, ודבר הלמד מעניינו הוא, כי אף הצע הציע לו את משרת שומר־המלחחה הראשי בלי שנתבקש, ומה גם לאחר שקצה נפשו בגמד המתנשא, כפי שהרגיש יוסף עד מהרה וכפי שהסיק מיד מגילויי הטינה שבלב בן־המשק הנאמן על פקיד המלחחה, אבל

יוסף דחה את ההצעה בתוקף ובהכנעה כאחד, ראשית, מפני ששאיפתו לכיבוש הבקיאיות הכוללת אסרה עליו קבלת עול שירותי-פנים ושירותי-פרט חדשים, ושנית, יען-אשר — כפי שהטעים — לא יכול ולא רצה להבליג על הימנעותו מהסגת-גבולו של הקטיין.

שלא סבורים אתם, שהננס הכיר לו טובה על כך? כלל וכלל לא. — מבחינה זו השלה את עצמו יוסף בתקוות שווא. את המשטמה שרחש לו דודו למן היום הראשון, למן השעה הראשונה — באשר ניסה לסכל מיד את קנייתו — אי-אפשר היה להכריע או אף לרכך במידה כל-שהיא, לא על-ידי האדיבות ולא על-ידי הזהירות שנהג בכבודו; ואם נרצה להבין יפה את מקורותיו ואת כוחותיו המניעים של כל העסק לא נוכל להסתפק בהסברתה של טינה זו בסלידת איש-המפלגה המצרי מפני הטיית-החסד לבן-עם-לועז ומפני שיגשוגו בבית. אלא אנוסים אנו להרחיב את מחקרנו ולהביא בחשבון אמצעי-קסמים מסויימים, מיוחדים במינם, אשר בכוחם ידע יוסף „לעזור“ לאדוניו ולקנות את לבו, — ובידי דודו נמצאו הוכחות למציאותם של אותם אמצעים. הללו היו רעים בעיניו במידה מופלגת, לפי שמצא את עצמו מקופח בגללם, ונפגמו כל ערכי מעלותיו ויתרונותיו, המשמשים יסוד לגאוותו ולהכרת טיבם המשובח של חייו נמוכי-הקומה.

יוסף שיער בנפשו את הדבר. הוא לא התעלם מן העובדה, שהנאום שנשא בגן-התמרים פגע בנפשו של זה, ממש באותם מעמקים נעלמים, שבהם הפיקה נפשו של זה טובה מדבריו; ועוד, שהוא הסיג את גבולו של גמד-הכבוד בכל-אמת, שלא בצדיקה. דווקא משום כך גילה יחס ענוג כל-כך כלפי אשת דודו וצאצאיו, אבל לא להועיל, כי הלז היה עזין אותו וגילה סלידתו מלמטה למעלה ככל-אשר יכול, ובייחוד על-ידי הדגשת טומאתו של יוסף כנוכרי חבירי, ברוח שומרי כבוד המסורת והמידות הקדמוניות, וכשהיו עבדי הבית הראשונים במעלה, ובתוכם גם יוסף, מסובים אל השולחן לאכול לחם עם בן-המשק מונת-כאף היה משרבט בגודל-לב את שפתו העליונה כגון זיו על שפתו התחתונה, ותובע במפגיע, שיגישו למצריים לחוד ולעברי לחוד, ולא עוד, אלא לאחר שפקיד-הבית ושאר הסועדים ביקשו לנהוג ברוחו השמשי של אַתום-רע לבלי לדקדק במנהגים, אז ניסוט הוא ממחיצתם כדי להרחיק את עצמו מן התועבה בהפגנת חסידותו ודביקותו בדרכי אַמון, ואף רוקק היה כנגד ארבע רוחות השמיים ועג עוגה של מיני כשפים להעברת הטומאה ולכפרת הזיהום ומשתדל בפירוש להשפיל את יוסף בכל הדרכים.

ואילו אך הסתפק בכך!

אבל עד מהרה נודע ליוסף, כי דודו איש-האשכולות עושה כנגדו בפועל ממש ומבקש לחוק אותו מן הבית; מפי ידידו הקטן אהוביאל נודע, שכן מיהר בס-בן-הג לבשר לו את הדבר כחץ מקשת ובדיקדוקי דיקדוקים; כי בגלל זעירותו מסוגל היה זה לארוב ולצותת על הפתחים מאין כמוהו, משל כאילו לא נוצר אלא לעמוד במסתרים בכל מקום שניתן להאזין אל סוד והיה אדון על

פינות מחבוא, אשר מציאותן אף לא תעלה על דעתו של אדם בעל קומה מגודלת כתיקונה. דודו, הגם שהיה ממין הגמדים כמוהו ודומה לו בצביונו לפי מידותיו של העולם הקטן, מן־הדין היה, שינהג בפחות רישול וחוסר־זהירות, אכן נראה, צדק אהובי־אלון במשפטו לאמור, שבגלל ברית הנישואין עם עולמם של שרועי־האיברים הפסיד הלו כמה ממידות העדינות המיוחדות לחיי הקטנים, ואפילו אותן מעלות מיוחדות, שהכשירוהו לברית כזו כבר נטלו ממנו חלק מעדינותם של הגמדים. קיצור הדברים, הוא נפל ברשת מארכו וריגולו של האח הזוטר הבזוי בעיניו, וזה הכיר עד מהרה את הדרכים הנסתרות שדודו מהלך בהן לשם מניעת צמיחתו של יוסף: הדרכים הללו הוליכו אל ההרמון, אל מות־אֶס־אָ'נת, אשת פטיפרע כפי־התואר, אולם, כל־אשר שח הגמד באוזניה, חזרה והשיחה היא בין בנוכחותו ובין בסודי סודות עם אחד מן התקיפים, שהיה יוצא ונכנס בבית־הנשים של פטיפרע ובחדרי חדריו: עם בֶּכ־נח'זנס, רב־הנביאים אשר לאָמון.

כבר ידענו על־פי שיחתם של הורי פטיפרע, הזדונים הקטנים, באיזה יחס של קרבה התקשרה האדונית אל מקדשו של אֶל־הממלכה האדיר, בית אָמון־רע. היא השתייכה כנשים מרובות אחרות מבנות מעלתה בחברה, כגון למשל חברתה רע־נע־נותית, אשת אָפיר רועי־הבקר של אָמון, אל מסדר־החתחורות האציל, החוסה בצל הרעייה הגדולה של פרעה, ונשיאתו היא תמיד אשת הכהן הגדול במקדש נוא, משמע, כעת — אשתו של בֶּכ־נח'זנס החסיד. מרכזו וביתו הרזחני היה המקדש היפה שלחוף היאור, „בית הנשים הדרומי של אָמון” המכונה גם „ההרמון”, המחובר אל „המשכן הגדול” בנוא על־ידי שדרת האילים המופלאה, אשר פרעה היה מתכונן דווקא בעת ההיא להרחיבה ולבנותה אולם־עמדים המתנשא על כל סביבותיו; ונשי־הרמונר־של־אָמון” היה הכינוי החגיגי־המסורתי הניתן לחברות המסדר, ובהתאם לכך נשאה אחותם הבכירה, היא אשת הכהן הגדול, את התואר „ראשונה בקרב נשי ההרמון”. אולם, מדוע נקראו הגבירות הללו „חתחורות”, והרי רעייתו הגדולה של אָמון־רע לא נקראה, אלא „מות” או „אֶס”, בעוד אשר חתחור יפת־המראה, שענינה עיני פרה, השתייכה אל רע־אָתום במעלת אדונית בהיכל און? אכן, דבר זה היה מהמצאותיה של שנינות הדעת בארץ מצרים ומן הזיהויים הנודעים בחוכמתם המדינית! מאחר שהואיל אָמון להזדהות עם אָתום־רע מטעמים פוליטיים, מיד הזדהתה גם מות, אֶס בנה, עם חתחור המקסימה, ונשי הרמונו הגשמיות של אָמון, הגבירות, בנות החברה הרמה בנוא, אף הן הלכו בעקבותיה: כל אחת ואחת מהן היתה חתחור, אדונית־החמדה בעצמה ובכבודו, כל־אימת שלבשו את מסכת רעיית־השמש כשמלתה הצרה, עם קרני הפרה על צניף־הזהב וגלגל השמש ביניהן, על־מנת שתצאנה במחולות בתגים ומועדים של אָמון, פורטות עלי נבל ומשורות ככל־אשר יש לאל גבירות החברה המיוחסת; כי לא לפי נועם קולן נבחרו לתפקידן, אלא על־פי מעמדן בעשירות ובייחוס. אפס, מות־אֶס־אָ'נת, גברת הבית של פטיפרע, היטיבה לשיר עד מאוד, והיא הדריכה גם אחרות מהברותיה באמנות

הזמר, כגון את אשת פקיד־בני־הבקר רֶעִנָּה־נְוִתִית, ובכלל, היתה תופשת מקום של חשיבות בבית־הנשים של האל, עד שהיתה מעלתה במסדר כמעט לימין המטרונית, ובעלה של זו, בֶּכ־נַחֲזִינִס בכבודו ובעצמו, רב־הנביאים של אָמוֹן, היה יוצא ונכנס אצלה כידידה ונאמן־ביתה החסיד.

בֶּכ־נַחֲזִינִס

יוסף ידע מכבר את זעום־הפנים על־פי מראה־עיניים; הוא ראה אותו כמה פעמים בחצר ולפני בית־הנשים בבואו לביקור, והיה מתמלא רוגז של אהדה לפרעה למראה ההידור והתפארת המתלווים על הכוהן הגדול: אנשי חיל־האל נושאי רמחים ואלות חפזו לפני אפיריונו, המרחף על בדים ארוכים, נישא על כתפי ארבע פעמים ארבעה שמשי־מקדש שעוצי־קרקפות; פלוגת־חיילים נוספת צעדה בעקבות כס־המסע, מניפות נוצות־היען נישאו לשני עבריו כמנהג שנהגו בארבה שאֶמוֹן עצמו מפליג בה במסע־יוֹם־עִידֵיהֶם, ולפני הסיעה הראשונה רצו עוד נושאי המטות להכריזו על בוא התהלוכה, והם מילאו את החצר צעקתם הורגשת לשית כבוד, למען ירוצו ויתגודדו הכול, והאיש אשר־על־הבית, או אף פטיפרע עצמו, יקביל את פני האורח הגדול על סף הבית. פטיפרע נוהג היה בהזדמנויות כאלה להכחיש את נוכחותו, אבל מוֹנֵת־פָּאָף הופיע בלא־שהיות, ומאחוריו נמצא כבר כמה פעמים גם יוסף, מתבונן יפהיפה בגביר הדגול בדגולים, יעֶן־אשר באדם זה היה עליו להכיר את דמותו הגבוהה והרחוקה־ביותר של רֶעִיוֹן־השמש העוין אשר דודו היה נציגה הנמוך והקורב־ביותר.

בֶּכ־נַחֲזִינִס היה רם־קומה ונוסף על כך היה מזקר את גופו מתוך צלעותיו בגאווה ובזקיפה, כתפיו משוכות לאחור וסנטרו מוגבה. ראשו דמוי־הביצה, עם הגולגולת המגולחה למשעי שלא היתה מחופה לעולם, הביע חשיבות, ורושמו נקבע כליל על־ידי תו עמוק שנחרת בחריפות בין עיניו והיה עומד שם תדיר וחומרתו לא נפסדה גם בשעה שגיתך האיש, ודבר זה אמנם קרה לעיתים, בדרך של נטיית חסד לנחותים ובתורת שכר בעד שפלות־ברך מיוחדת. קלסתר־פניו הנקי לגמרי מכל חתימת־זקן, שהיה מעוצב בתואם־מידות בלי זיע, עם עצמות הלחיים המובלטות אל על ועם אותם חריצים עזים, החרותים מסביב לנחיריים ולפה, כדוגמת תו העיניים, — היה טבוע בו ההרגל להשקיף אל מעבר לבני־האדם והדברים וממעל להם, הרגל שביטא יותר מזחיחות־לב, הואיל ועיקרו היה ביטול כל אורח־חיים שבהוזה, דהיינו, שלילתו והרשעתו של כלל־מהלך־החיים בן־מאות־השנים או גם בן אלפי השנים החולפות, כפי שהיה גם מלבשו, אם אמנם יקר ועדין, אך מכל־מקום עשוי בגזרה נושנה, המבדילה את עצמה מן האופנה מרחק כמה דורות, כמנהגם של אנשי כהונה: וברור היה לעין הצופה, שמתחת לכסותו העליונה, היורדת מבית־השחי ומשתלשלת עד הרגליים, לובש הוא איזור־של־חלציים, שהיה פשוט וצר וקצר ממש כאילו נגזר בימי

השושלות הראשונות של הממלכה העתיקה; ואל זמנים עתיקים יותר, ולפיכך כמסתבר חסודים עוד יותר, רמז אדר־הנמרים שבנוסח לבוש־כוהן, אשר שילשלו אל עבר לכתפו, משמע כך, שהראש והטלפיים הקדמיים נתלו מאחור על הגב, והטלפיים האחוריים עברו את רוחב חזהו, — ושם נראו עוד אותות שונות מציוני רום מעלתו: עניבה כחולה ותכשיט זהב עם ראשי־איל העשוי בשילובים מסובכים.

אם ניטיב לעיין בדבר, יתברר מיד, שבלבישת עור־הנמר היה משום נטילת גדולה בעזות־מצח, הואיל וזה היה חלק מבגדי־הכהונה של ראש־הנביאים המשרתים לפני אֶתוֹס־רַעַב באֶן, ולא למשרתי אָמוֹן הוא יאות. אולם, לא איש כבפ־נח'וֹנִס יירַתַע מִלְקָבוֹעַ, מה יאות לו, ושום אדם, ויוסף בכלל זה, לא יטעה בהבנת משמעותה של כסות־הקדמונים, אֶדְר־החיה הקדוש, אשר לבש: חפצו היה להפגין בכך, כי אֶתוֹס־רַעַב הוטמע באָמוֹן, וכי הלז לא היה אלא אחת מצורות ההוויה של האדיר השוכן בנוֹא, ואף כפוף לזה במידה מסויימת, ולא רק במידה מסויימת. אכן, הצליח אָמוֹן, משמע בפ־נח'וֹנִס, לאלץ את רבי־הנביאים של רַעַב באֶן, שיקבל על עצמו את מעלת סגן־הכהנים של אָמוֹן בנוֹא, כמשרת כבוד, ועמה קיבלו זכות אזרח גם סימני הכהונה דאֶן. אולם גם באֶן עצמה, בית־מושב של רַעַב, ניתן תוקף לרום מעלתו, כי לא זו לבד שבפ־נח'וֹנִס כינה את עצמו „ראש כוהני כל האלים אשר בנוֹא“, אלא התקרא גם „ראש כל האלים במצרים העליונה והתחתונה“, וכן נעשה עליון על הראשון גם בבית אֶתוֹס־רַעַב: וכיצד לא יורשה ללבוש את עור־הנמר? אי־אפשר היה להתבונן באדם זה בלי מורא, עקב המחשבה על כל תוקפו; ויוסף היכה כבר שורשים עמוקים למדי באורחה־ורבעה של ארץ מצרים, ועל־כן לא ייפלא שלבבו התפעם בדאגתו, כשזכר, כיצד מוסיף עוד פרעה על שיפעתו וגאוותו של התקיף על־ידי תשורות בלי מניין ועל־ידי מנחות בנכסים ובאוצרות, ואף ישעשע נפשו באשלייה, לאמור, כי הן זה אביהו אָמוֹן, שעמו הוא מיטיב כך לעשות, משמע, עושה הוא את הכול לעצמו. יוסף, שבעיניו לא היה אָמוֹן־רַעַב אלא אחד הפסילים, אם־כי שמר את דעתו בלבו ולא גילה אותה ברבים — פעם דמות אֶיל בקיטוֹנֹו, פעם תמונת גולם בנישפת־מסגרו, המובל למסע־טילויו בארבת תפארתו על־פני היאור על־ידי בני־אדם שדעתם קצרה: יוסף הבחין בעניינים אלה ביתר חירות רוח וביתר חריפות מאשר פרעה; ולא ישר בעיניו מנהגו של פרעה המוסיף עוד לדשן את כוחו של אביו המדומה, ובכך היתה איפוא דאגה נעלה יותר מטרידה את לבבו בשעה שראה את האיש התקיף של אָמוֹן נעלם בפנים, בבית־הנשים, דאגה מתוך חוכמה מדינית שמעבר לתחום הפרטית, אף־על־פי שידוע היה לו, שטובתו נדונה בפנים בדרך שיש בה כדי להעמידה בספק.

הוא ידע מפי אהוביאָלוֹן, איש חסדו הראשון בבית פטיפרע, שדודו התאונן עליו כבר פעמים רבות לפני מות, הגבירה, והלך בו רכיל: במקומות מחבוא אשר לא יתוארו האזין הקטן לשיחות אלה ומיהר להביא את בשורתו אל יוסף בקול לחשו, בפרטי פרטים כה מדוקדקים, עד שרואה היה זה כמעט בעיני בשר,

היאך שעומד שומר־הבגדים בסינורו המעומלן לפני האדונית, משרבט את גג שפתו העליונה בהדרת־כבוד על־גבי שפתו התחתונה ומטלטל את זרועו המגומדת בחרון של תרעומת, בדברו אל הגבירה בקול עמוק ככל־יכולתו ובתארו לפנייה את חילול־השם ואת מורת־הרוח. העבד אוסרסיף, כפי שהוא מכנה את עצמו באורח סתום, ומסתבר, גם בשרירות־דעתו, — כן הסביר איש־המלתחה — אותו עוויל־חבירים ופרחח עלוב — שיגשגו בבית הזה אינו אלא בושח־וכלימה, ורקב־עצמות הוא בגלל החסד הניתן לו, — ואין ספק שרע הדבר בעיני הנועלם. מלכתחילה נקנה במחיר יקר ביותר, על־אף עצתו הנכוחה שלו, של הננס, במאה־ושישים דבן, מאת תגרים נודדים, תגרי־מדבר נקלים, שגנבוהו מתוך באר אחת, ששימשה בור־ענושים, וכך הוכנס אל בית פטיפרע עקב תחבולותיו של אותו מוקיון הולך־בטל שפסס־בס, שהוא עצמו אינו שווה כקליפת השום. אולם תחת אשר היו שולחים את הגולם בן־הנכר לעבודת פרך בשדה, כשם שיעצו אנשים מכובדים לבן־המשק, הניח לו זה שיתהלך בטל כל היום בחצר, ואחר־כך הרשה לו לשוחח עם פטיפרע בגן־התמרים, ומן הדבר הזה הפיק מיד תועלת אותו שלבוק מסרית, בדרך, אשר אם נאמר עליה כי חסרת־בושה היא, הרי שממתיקים אנו את הדין תחת אשר נחמירנו. כי בילבל את אוזנו של האדון בפילפולים מעוקמים וחירחורי מדנים, אשר גידופות המה לאָמון וחילול שמו של אוֹן־השמש העליון בעליונים; אבל כל־כך טרף את חושי האדון הקדוש והטיל בו כישופים נפשעים, עד שהואיל להגביה את השפל ולעשותו מלצרו וקריינו, בעוד אשר מונת־פאף מחזיק בו כאדם המחזיק בבנו, ויתר על־כן, כמי שמחזיק בילד הבית, הלומד דרכי המשק, שירושתו היא כביכול, ולפיכך מתנהג זה כאילו היה כבר משנה לבן־המשק — אותו בן־אסיה מופה־גרב בבית מצרי כשר! ברוח דכא מן הדכא מבקש הוא. דודו, רשות מאת הגבירה, לגלות את אוזנה ולהגיד לה את כל התועבה הזאת, יען מי יודע, על־נקלה יחרה אף הנועלם, להינקם מעושי המעשים וגם מן הרואים את השחיתות שבפריקת עול־הרוח ומחרישים.

„מה השיבה האדונית?“ שאל יוסף כשומעו את סיפור הדברים מפי אהוביאל. „הגד־לי, והיטיב תדקדק, ותזור על דבריה ממש ככל־האפשר.“

„דבריה“, ענה הקטן, „היו כדלקמן. בעוד אתה מדבר, פקיד קופות־התכשיטים, כן אמרה, מהרהרת הייתי, אל מי אתה מכוון לכאורה ומי הוא זה ואיזהו העבד הנוכרי שתלונתך מוסבת אליו, כי לא יכולתי לנחש ולשווא פישפשתי בזכרוני למצוא בו את דמות האיש. אינך יכול לתבוע ממני, שאהיה זוכרת את כל קהל משרתי הבית ואבין מיד רמוזך אל פלוני אלמוני. אבל מאחר שהארכת והנחת לי זמן להירחורים, מדמה אני, שמכוון אתה אל אחד המשרתים, שצעיר לימים הוא, זה הממלא את גביעו של בעלי פטיפרע, עת לא רבה, בשעת הארוחה. בעל סיגור־הכסף הזה זכור לי בעימעום, אם אאמץ את כוח זכרוני.“

„בעימעום?“ ענה יוסף, ולא בלי הרגשת אכזבה. „איך אפשר שאהיה ניצב בעימעום אשר כזה לעיני רוחה של גבירתנו, והן כה קרוב אני יומ־יום אליה בעומדי לפנייה ולפני האדון בעת שהם מסובים אצל השולחן, ולא ייתכן שנעלם

ממנה, כי מצאתי חן בעיני האדון ובעיני מונת־כֶּאֱף? משתומם אני על שאנוסה היתה לפשפש בזכרונה זמן רב כל־כך ולהתאמץ עד שהצליתה לשער למי מתכוון דודו בזדונו, ומה עוד אמרה?"

"היא אמרה", הוסיף הננס להשלים את סיפור המעשה, "היא אמרה: אולם מדוע אתה עושה לי כה, ומדוע תספר לי כל־זאת, הוי שומר המלתחה? הרי מעלה אתה עלי את קצף אָמוֹן. הן בעצמך אמרת, שיחרה אפו במי אשר יביט אל חילול־השם ויחריש. אך אם אין אני יודעת מאומה, ברור שאינני רואה־ומחרישה, ולכן היה עליך לחדול ממני ולחוס עלי, תחת אשר גלית את אוזני והבאת עלי סכנה גדולה."

לשמע המלים הללו צחק יוסף, כי מצאו חן רב בעיניו.

"אינו תשובה מצויינה היא ואינו תוכחה פיקחית! ספר־נא לי איפוא עוד על האדונית, בס הקטן! חזור בדיוק על כל דבריה, שכן מקווה אני שהיטיב הקשבת!" "דודו הזדוני היה הדובר", אמר אהוביאֵל, "ועוד הוסיף לדבר, כי הצטדק לפניה וכה אמר: הודעתי לאדונית את דבר התועבה, לא בשביל שתדע ותישא אותה באורך־רוח, כי־אם בשביל שתשים לה קץ, ועקב אהבתי אליה זימנתי לה שעת־כֹּשֶׁר לשרת את אָמוֹן באשר תדבר באוזני האדון ותבקש ממנו, שהעבד הטמא יוצא מן הבית, ויישלה, מאחר שכבר נקנה, אל עבודת השדה, כיאות, תחת אשר יתנשא פה כבעל־משרה וישתרר על בני־הארץ."

"מגונה מאוד", ענה ואמר יוסף, "דיבור מלא שנאה ורוע־לב! אבל האדונית, מה היא חזרה והשיבה אז על כל זה?"

"היא ענתה", אמר אהוביאֵל: "הה, גמדי נשוא־הפנים, רק לעיתים רחוקות יקרה, שתזכה האדונית להשיח עם האדון בינו לבינה ולהמתיק סוד, תנה־נא דעתך על גיזוני הבית, ואל תחשוב, שביני ובינו מתנהלים הדברים כגון בינך וביני זו החובקת אותך בזרועותיה, מרת ציסת, המקורבת אליך בנפש, ודאי היא באה אליך בדרך פשוטה ונלבבת ומדברת אליך, אל אישה, על כל אשר נוגע בך ובה, ואף יכול תוכל להניע אותך לעשות כך או כך, שכן אִם היא אשר ילדה לך שני ילדים טובי־מראה, את אַסְאִי ואַבְאִי, ולפיכך אסיר־תודה אתה לאשת חיקך ומטעם זה מטה אתה אוון קשבת לבעלת הזכויות בפריונה לכבד את משאלותיה ואזהרותיה, אבל, מי אני ומה אני לאדון, ומה טעם ישמע הוא אלי? כי רבה דעתנותו, כשם שידעת, ורוחו גאה ונעולה, ולכן חדלת־אונים אני לפניו והתראתי לא להועיל."

אז החריש יוסף; שקוע בהרהוריו השקיף אל מעבר לריעו הקטן, שהשעין

את פניו המקומטים על כף ידו בדאגה רבה.

"ובכן, ומה בפי שומר המלתחה לאחר זה?" חקרף בן־יעקוב כעבור שעה

קלה, "האם השמיע תשובה והרחיב עוד את הדיבור באותו עניין?"

לאו — אמר הקטן, כשומעו את הדברים הללו נאלם דודו ושתק בהדרת־

כבוד; אולם האדונית הוסיפה ואמרה עוד, כי ברצונה לדבר בעניין זה מהר ככל־האפשר עם האב, הכוהן הגדול, יען־אשר, אם הגביה פטיפרע את העבד

הנוכרי לאחר שזה דיבר באוזניו בעניינים שמשיים, ברור לכול, שיש כאן עסק בבעיות דתיות-מדינתיות, וזה נכנס לתחומו של בפ־נח'נס, הגדול בגדולי אָמון, ידידה ואיש-אמוניה: עליו לדעת כל זאת, ולפניו תשפור שיח להקל מעל נפשה ולפניו תגלה את כל אשר הדיע לה דודו על חילול-השם.

עד כאן הידיעות מפני הלצליצן. אבל יוסף זכר לאחר מעשה, היאך שהיה יושב אצלו או בס־אָס־חב עוד שעה ארוכה, בתלבושתו המגוחכה, חרוט־המשחה על קפלטו, סנטרו בכף ידו הקטנה, ממצמץ בתגיונו.

„מה אתה ממצמץ כך, אהוביאל בבית אָמון“, שאל אותו, „ומה אתה מחטט עוד בעניינים האלה?“

והלז ענה בקולו קול הצרצר הקטן:

„הה, אוסרסיף, מהרהר זה הקטן בכך, כי לא טוב הדבר, שהשושבין המרושע הולך בכ רכיל אצל מות האדונית, — לא טוב כלל ועיקר ולחלוטין!“
„מִן־הסתם כך הוא“, ענה יוסף, „מדוע אתה אומר לי זאת? הן ידעתי מעצמי, כי לא טוב הדבר, ואפילו סכנה יש בו. אבל הנה, מקבל אני את הדברים ברוח טובה, כי באלוה אבטח. האם לא הודתה האדונית בעצמה, כי לא רב כוחה לפעול על פטיפרע? לא די בכך, שתשמיע מלה קטנה או חרמוז רמו, בשביל שאישלח מיד אל עבודת הפרך בשדה, תנוח דעתך!“

„איך תנוח דעתך“, לחש בס, „והן גדולה הסכנה הצפויה גם מצד אחר, מסביב, ובאופנים אחרים ושונים, לאחר שהזהיר השושבין את האדונית והאיר את עימעומה בגללך.“

„יבין מי אשר יבין זאת!“ קרא יוסף, „כי אני לא אוכל להבין, ואפלים הם פיטפוטיך הקטנים. סכנה גם מצד אחר, מסביב? מה אתה מלחש פה דברים שתומים?“
„מלחש מלחש אני את מוראי ואת נבואת לבי“, ענה ואמר אז אהוביאָלן, „ומהגה באוזניך חוכמת־דאגה זעירה, אשר טרם תפשת אותה, אף־על־פי שמשרו־עיה־איברים אתה. כי השושבין מבקש דרך להרע, אבל ייתכן, שייטיב למרות רצונו, ייטיב יתר על המידה, עד שישוב הדבר וייעשה רע רע, רע הרבה יותר מכפי שאמר הלז לעשותו.“

„ובכן, אישון אישוני, אל תתרעם עלי, אך איש לא יוכל להבין דבר שאין בו ממידת השכל־הישר. רע, טוב, טוב, טוב יתר־על־המידה, רע הרבה יותר? הן כל־זאת איננה אלא בילבולת ננסית ולשו־עילגים של בני־זוטרא, ולא יועיל לי רצוני הטוב, לא אוכל כלכלה!“

„אבל מדוע קדרו פניך אף התכרכמו, אוסרסיף, ומדוע לשונך רגוזה כפי שהיתה גם קודם, עת הדעתך שהאדונית זכרתך בעימעום? החוכמה הזעירה חפצה היתה, הלאוי ותישאר מעומעם בזכרונה לעד, כי סכנה היא, סכנה מסוכנת, מסוכנת יותר מן עצם הסכנה שבמעשהו של השושבין הארור, הפוקח את עיניה ברשעותו. הה“, אמר הקטן וכבש פניו בזרועותיו הזעירות, „מתיירא הננס עד מאוד ולבו יתפלץ מחמת האויב, מחמת אותו פר, אשר להב־אָש מפיו ייצא ולחך את השדה!“

„אך איזהו השדה?“ שאל יוסף בהטעמת חוסר הבנתו. „ואיזהו פרי־האֵשׁ?
נראה לי שדעתך חמומה עליך היום, על־כן לא אוכל לנחמה. לך ובקש שיקוי
מרגיע מאת זרחי־כרס, לצנן את דמך. אני אלך לעשות את מלאכתי. האוכל
למנוע את דודו מלחזור ולהתאונן עלי באוזני האדונית — ולוא גם יהיה הדבר
נושא סכנות? ואתה הלא תראה, כי באֵל אבטת, על־כן אינך צריך ללבוש
קדרות. כי־אם פקה עיניך גם להבא ותן דעתך שלא תאבד ממך אף מלה אחת
מכל־אשר ידבר דודו לפני האדונית, ומכל־אשר תענה היא לו, למען תוכל
להודיעני הכול ולא תחסיר כחוט השערה. כי חשוב הוא שאהיה בקי בדבר.“

כן איפוא התגלגלה השיחה אז (ויוסף זכר אותה לאח־מכן), בשעה
שאהובי־אלון התנהג במור־לב מתמיה. אולם, האמנם רק בטחונו באלוה היה
זה, ולא שום דבר נוסף, אשר בעטיו קיבל יוסף את הידיעה על צעדי דודו
ברוח טובה כל כך?

עד העת ההיא היה יוסף בעיני הגברת, אם גם לא כהבל רוח, אך על־כל־
פנים רק דמות חדל־עניין. הֶפֶץ הממלא מקום בחלל, כגון ביום היותו משרת
אילם בשביל חזאי ותואי. דודו, שאמר להרע, גרם מכל־מקום לשינוי במצב
זה. מעתה, בשעת הארוחה באולם, כשהיה יוסף עומד מאחורי אדונו ומושיט לו
את המאכלים וממלא את גביעו, אם נפל מבטה עליו, לא היה הדבר על דרך
המקרה כפי שיפול מבטו של אדם על חֶפֶץ, אלא נותנת היתה בו עיניה, לראותו
ראייה אישית כפי שמשקיף אדם על תופעה בעלת נסיבות ומשמעויות, המעוררות
מחשבות, בין מתוך ידידות ובין מתוך איבה. קיצור הדברים, גבירה מצרית זו,
נשוא־הפנים, החלה לתת את דעתה עליו. היא עשתה זאת, כמסתבר, אך
בריפרוף מועב וביעף, ומן־הדיון שלא נגזים לאמור, שתלתה בו את עיניה. אבל
מבטיה חזרו אליו לרגע קליל, שאפשר אולי לכנותו „עד ארגיעה“, וחקרו אותו
פעם פעם — ודאי מתוך המחשבה ולשם הזיכרון, שמבקשת היא לשוחח על־
אודותיו עם בֶּפֶן־נחֻ'נס; ויוסף חש בריפרופי־מבט אלה וראה אותם מאחורי ריסי
עיניו: ועל־אף תשומת־הלב שנדרשה בהכרח לשירותו לפני פטיפרע, לא
נעלם ממנו אף אחד, אם־כי רק פעם או פעמיים היה גורם לכך שאותו ריפרוף
ייעשה הדדי, ועיניהם, עיני האדונית ועיני המשרת, ייפגשו כשהן פקוחות
יחדיו — עיניה: מועבות, גיאֹת ומביטות בחומרה, בעוד שעניו מבוהלות
ביראת־כבוד וצוללות מהר מתחת לעפעפיים ונעלמות בהכנעה.

פעם פעם קרה המקרה מאז דיבר דודו עם האדונית. לפנים לא קרה, ונודה
בינינו לבין עצמנו, השינוי לא היה לגמרי בלתי־רצוי בעיני יוסף. הוא ראה בכך
מידה מסויימת של התקדמות בדרכו, ונכון היה כמעט לרחוש תודה לדודו השטן
על רכילותו. גם בראותו בפעם הבאה את בֶּפֶן־נחֻ'נס, בהיכנסו אל בית־הנשים,
ניעורה בו המחשבה — ולא היתה בלתי־נעימה — כי קרוב־לודאי שידובר עתה
על־אודות שיגשוגו שלו; סיפוק מסויים היה סמוך למחשבה זו, ואפילו חדות־
נפש, על־אף הדאגה וההרהורים הכבדים הכרוכים בה.

על מהלך השיחה בחדרי חדרים קיבל שוב ידיעה מפי טפסר־הלצון, שהשפיל לעקוב אחריה ממחבואו באיזה סדק או קפל: הכוהן הגדול ואשת־המסדר החליפו בתחילה דיעות שונות בענייני טכסים של פולחן ובעניינים אישיים־חברתיים, הקיצור: — הם „לִשְׁנוֹ”, כפי שנוהגים לומר אנשי כַּמַּת במליצה שהיא בבליית במקורה, במלים אחרות: הם עסקו ברכילות בנוסח הנהוג בעיר הבירה; ואחרי־כן כשנספו הדברים על פטיפרע וביתו, העלתה האדונית את תלונתו של דודו וסיפרה לידידה הכוהן על־דבר הפגם שהוטל בבית על־ידי העבד העברי, אשר החצרון וראש־הפקידים מטים לו חסד רב כל־כך ונותנים לו מעמד המעורר תשומת־לב הרבים. בנידוד ראש האזין בפ־נח־זֶנֶס לשמועה, משל כאילו לא באה זו אלא לאשר את כל ציפיותיו הקודרות בדרך כלל, וכאילו מצטרפת היא בהתאמה גמורה אל תיאור המצב המוסרי בימים ההם, הנופל במידה רבה כל־כך ממוסר התקופות שבהן היה הסינור תפור עדיין בגזרה צרה וקצרה כפי שלובשו בפ־נח־זֶנֶס. סימן קודר, בלי ספק; הביע הכוהן את דעתו. זוהי רוח הרפיון, רוח הזילזול במשטר־העם הקדמון המחמיר בשמירת המצוות, רוח עדינה ונעלצת בתחילתה, אך הולכת ומתפקרת ושוקעת ביסוד הפראי והפרוע, מפוררת את הקשרים הקדושים ביותר, מערערת את מעמד הארצות, עד שאין השרביט מטיל עוד מוראו על שתי הגדות, והממלכה מתמוטטת. ראש פולחנו של אֶמוֹן זנח עד מהרה את הנושא, כעדותו של אהוביאל, והתפשט על עניינים גדולים ומקיפים, והסביר שאלות של חוכמה מדינית, שאלות השלטון ושמירת־העוצמה, כשהוא מניף שתי ידיו אל עבר רוחות השמיים: הוא שח על תושראתא, מלך מיתאני, שיש להציב לו גבול ולעוצרו מהתפשטותו על־ידי סובילולימא, ראשי מלכי חיתים שבצפון, אבל שוב אין גם זה האחרון צריך להצליח במידה מופלגת. שהרי אם החיתי השש־אלי־קרב יכניע לגמרי את ארץ מיתאני וישים אותה למס עובד וישפוך את שלטונו דרומה דרומה, כי אז עלול הוא לסכן את אחוזותיו הארמיות של פרעה, את המדינות שסיפח לו מנ־ח־פ־ר־ע־ת־חוחתמס הכובש, ומה גם שעשוי הוא על־כל־פנים לעלות — מתוך שיקיף את גבול מיתאני — על ארץ עמקי שבחוף הים בין הר־אמנה והר־הֶאֱרִזִים, ולכסות את פני הארץ בחילותיו, באם יסיתוהו אלוהיו הפראים למעשה זה. מובן, על־פני טבלת המשחק העולמי עומד לו למכשול עבד־אשירת האמורי, המושל על הארץ שבין עמקי ובין ח־אני־גֶל־בֶּאֱט, והוא סר למשמעתו של פרעה ועל כן מוטל עליו לשים מעצור להתפשטותו של סובילולימא, המנסה לפרוץ דרומה. אולם האמורי יעשה זאת כל עוד חרדתו מפני פרעה תגדל בנפשו יותר ממוראו מפני החיתי — שאם־לא־כן, מיד הוא עושה יד אחת עם החיתי ויבגוד באֶמוֹן. כי בגד יבגדו כולם, כל המלכים המעלים מס מארצות ארם הכבושות, אם אך תפוג יראתם, וכן אפילו שבטי הבדו ושאר העמים הנודדים בערבה, המוכנים לפשוט על הארץ הפוריה ועלולים להשם את ערי פרעה אם לא תהיה אימת מצרים עליהם. קיצור הדברים, רבות הדאגות בלבב, רבות הן להזהיר את ארץ־מצריים, שתעמוד איתנה ואמיצת־חיל; אולם, תנאי קודם למעשה הוא, שתרכזה

לקיים את האימה לשרביטה ואת הממלכה לכתרה. ולשם כך מוכרחה היא להתנהג באדיקות כפי מסורת העם ובחומרת-המוסר כימי קדם.

„איש עצום הוא“, אמר יוסף לאחר ששמע את הדברים הללו. „אם נביא בחשבון, כי איש אלוהים הוא וגולגולת-משעי נוכח פני האדון, וחזקה עליו שאב רחום הוא למאמינים וסומך לנופלים, — הן נכבדה גם תבונתו בעניינים הגשמיים ובנסיבותיה של חוכמת המדינה, ועל כך אפשר לתמוה. אבל בינינו לבין עצמנו, אהוביאָלֶן, מן הדין היה שיניח לפרעה את דאגת הממלכה ואת הדאגה לאימת העמים, כי דאגת פרעה היא בארמונו, שלשם כך נועד ולכך הוכתר במקומו; כי בלי־ספק כך כוננו את היחסים בין המקדש ובין הארמון בימים הקדמונים שתהילתם על לשונו. והאדונית גבירתנו, האם לא השיבה דבר על דבריו?“

„שמעתי“, אמר הננס, „כי השיבה על נאומו וכה אמרה: „הה, אבי, לא־כן הדבר: עת היתה אדוקה וחרדה על מסורת-המוסר העממית במנהגיה. היתה מצרים קטנה וענייה, וגבולותיה לא היו כה נרחבים ומתפשטים על עמים רבים המעלים לה מס, לא בכיוון לרוח הדרום אל מעבר לאשדות המיים שבארץ הכושים ולא בכיוון למזרח־שמש עד הנהרות שזרם־מימיהם מהופך. והנה נהפכה העניות לעשירות ומן הצימצום צמחה הממלכה. עתה הומות הארצות וגם ואַט המעטירה מרוב הנוכרים, האוצרות זורמים והכול התחדש. כלום לא תגיל לבבך גם על החדש אשר מן הישן יצא, והוא שכרו? בנדיבות משופעת מקריב פרעה ממסי העמים לאָמון אביו, למען יוכל האֵל לבנות כחפץ רצונו ויגאה כגאון היאור בעוֹנָתו, כשמגיעים המיים אל ממעל לתו הגיאֹות. האם לא מן הדין הוא, שיהיה אבי משבח את הליכות הדברים מימים קדמונים של מסורת חסודה ועד היום?“

„אמת לאמיתה“, אמר אז בפ־נחִיָנֶס בתשובתו, לפי הידיעה שהביא אהוביאָל, „נכוחים עד־מאוד דברי בתי בשאלת הארצות, כפי שהיא מוצגת. כי הנה כך היא מוצגת: הישן הטוב נשא בקרבו את החדש, משמע, את הממלכה ואת השפע, והוא שכרו; אולם השכר, לאמור, הממלכה והשפע, נושא בקרבו את ההתרופפות ואת התמוטה ואת הפסידה. מה יש איפוא לעשות, למען לא ייהפך השכר לקללה, ולמען לא יהיה שכר הטוב — רע בסופו? כך מוצגת השאלה, ואדון נוא, אָמון, אֵל הממלכה, משיב עליה כך: תינתן השררה לישן בהדש, ויופקד האיתן־המחמיר שבתרבות־המסורת על הממלכה, למען יתגבר על ההתרופפות ולא ייפסד השכר, אשר קניינו הוא. כי לא לבני החדש, אלא לבני הישן יאה הממלכה ויאֹות העטרות כולן: הלבנה והאדומה והכחולה, ועל כולן עטרת־האֵלים!“

„תקיף“, אמר יוסף, לאחר שהקשיב ושמע, „תקיף הדיבור ואחת משמעוֹת, אהוביאָלֶן, — הדיבור אשר האזנת לו בזכות מידותיך הקטנות. נבהלו עצמי על כל זה, אם כי לא הופתעתי, הואיל ובעיקרו של דבר תמיד ניבא לי לבי, כי זחי המחשבה הכמוסה עם אָמון, תמיד, מאז ראיתי בראשונה את גיסותיו ברחוב הבן, ובכן, דיברה אדוניתנו רק מעט מאוד על־אודותי, ומיד עבר בפ־נחִיָנֶס

מעניין קטן לעניין גדול מאוד, עד־אשר בין כה ובין כה שכחו אותי לגמרי. האם חזרו בכלל להשיח עוד עלי?

רק לבסוף לבסוף, אמר שפסטיבס, חזרו והזכירוהו, והכוהן הראש לאָמון הבטיח בשעת פרידתו, שישתדל במהרה להשמיע באוזני פטיפרע דברי כיבושין ולעורר אותו להירהורים בעניין העבד הנוכרי שנשא חן־וחסד מלפניו, ולהאיר לו את הדבר מבחינת תרבות המסורת העתיקה.

„אם כן, חיל־ורעדה יאחזוני“, אמר יוסף, „כי להתיירא אני צריך פן ישים אָמון קץ לצמיחתו, יען־אשר אם הוא יקום נגדי, איך אוסיף להתקיים? רע הדבר, אהוביאָלון, שהרי אם עכשיו אישלח אל עבודת־הפרך בשדה, לאחר שסופר הקציר כבר השתחוה לפני, יהיה גורלי גרוע יותר משהיה אילו נשלחתי שמה מלכתחילה, ועלולה נפשי להתעטף מחורב כחום היום ולהתרעד מפפור בלילה. אולם, החושב אתה שירשה אָמון להתנהג עמי כך?“

„אינני נסכל כל כך“, לחש אז אהוביאָלון. „הן אינני ננס־נישואין, ולא הפסדתי את החוכמה המצערה. אמנם, גדלתי — אם מותר לי להשתמש בלשון זו — גדלתי ביראת אָמון. אבל נתתי כבר את דעתי וכן מצאתי, אשר יש אלוהים עמך, אוסרסיף, שחזק הוא מאָמון וגם נכון יותר ממנו, ולא אאמין לעולם, שימגן אותך בידי וירשה לו ליושב תחת כיפת מסגדו, כי יציב מטרה לצמיחתך אשר לא מטרתו היא.“

„אם־כן ישמח לבבך, בס־אם־חב“, קרא יוסף, כשהוא מטפח על שכמו של הזוטר בזהירות, למען לא יפגע בו להכאיב, „ואל תדאג בגללי! הן סוף־סוף אוזניים כריתי לי אצל האדון ויכול אוכל גם אני לעורר בו הרהורים על הא ועל דא, בינינו לבין עצמנו, בעניינים הראויים אולי גם להרהורי פרעה אדונינו. ובכן, שמוע ישמע את דברי שנינו, דברי פ־נח־ז־נס ודבריי. הכוהן הגדול ידבר באוזניו על־אודות עבד, והעבד — על אלוהים: ראה נראה, אל מי יטה אוזן בהתעניינות יתר — אנה, הבינני כהלכה, לא הפצתי לומר, אל מי, כי־אם, אל מה: אל איזה עניין מן העניינים. אולם אתה, ידידי, יהיו־נא עיניך פקוחות גם להבא, ותחכם בעבורי על־ידי נוכחותך בכל הסדקים הדקים, כל־אימתי שישוב דודו להתאונן לפני האדונית, למען אשמע את דבריו ודבריה!“

וכן הווה. כי עובדה היא ואין עוררין על אמיתותה, ששומר המלחחה לא הסתפק בתלונה אחת באוזני מות־אם־אֶנת, — לא איש כדודו יתשל במעשיו: אלא חוזר היה פעם פעם ומביא מזמן לזמן את קובלנותיו לפני האדונית על־אודות החסד שמשפיעים על הנוכרי שמוצא מבור־הענושים. וגם אהוביאָלון מצוי היה תדיר על משמתו, והביא את השמועות אל יוסף והודיע לו בנאמנות על־דבר צעדי של דודו. אולם, אילו היו עיניו פחות פקוחות, גם אז הגיעו הידיעות הללו אל יוסף מדי פעם, כי אחרי כל קובלנה וקובלנה שהגיש עליו ננס־הנישואין בגלל צמיחתו הורגשו תמיד אותם מבטי הרף־עין בחדר־האוכל. ולא עוד, אלא אם עברו ימים מרובים בלי שיורגשו הללו, ויוסף כבר התעצב אל לבו, מכיר היה אחרי־כן בתשובתם, דהיינו, בכך, שהאשה חזרה ונתנה מבטה עליו בחקרנות

מחמירה, כפי שמביטים על אדם ולא כפי שמביטים על חפץ, — אות ומופת, שדודו חזר להתאונן עליו, ואז אמר אל נפשו: ,הוא הזכיר לה. מה רבה הסכנה! אולם בכך היה גם אומר לנפשו: ,מה רבה השמחה! והודה לדודו במידה מסוימת על-אשר הזכיר אותו לפני האדונית.

יוסף הולך ונעשה מצרי

נעלם מעיני אביו, אך קיים היה יוסף קיום חיוני עד מאוד, במקומו ואצל עצמו, מביט אל אור העולם המצרי בעיניים פקוחות, וחודר ובא אל קרבו, — נרתם מהר אל תביעות חמורות, לאחר שבגיל נערוותו בחייו הראשונים לא ידע שום חובה ושום מאמץ, אלא מתנהג היה כחשק לבו, — והיה פעיל עתה וטורח לעלות אל המעלה שיעד לו האלוהים, כשראשו מלא מספרים, דברים, ערכים, מציאות עסקית, ולבד זאת הוא אחוז גם ברשת בעיות-יחסים אנושיות-עדינות, התובעות בלי-הרף טיפוח מתוך תשומת-לב נאמנה, במסכת שחוטטה נמשכו אל פטיפרע, אל מונת-כפאף הטוב, אל גמדי הבית, ואל — האלוהים יודע, אל מי עוד בבית ואף מחוץ לבית; וכל אלה רחשי-חיים הם כולם, אשר במקומו הקודם, במקום מחנהו של יעקוב והאחים, לא היה איש משער או מדמה שכמותם.

זה היה רחוק ריחוק רב, רחוק יותר ממהלך שבעה-עשר יום, רחוק יותר מן המרחק שבין יצחק ורבקה לבין יעקוב בעת שהיה משקיף אל אור עולמה של ארם-נהריים וחודר אל קרבו. אז גם יצחק ורבקה לא ידעו מאומה ולא יכלו לשער בנפשם דבר מרחשי-החיים ומבעיות-היחסים שהקיפו את הבן, כי מרוחק ומנוכר היה מאור-עולמם. במקום היות האדם, שם העולם — חוג צר הנועד לחיים, לנסיונות, לפעילות; השאר אינו אלא ערפל, אף-כי תמיד שאפו בני-האדם להעתיק פעם את נקודת-חייהם, להשקיף בערפל את הנקודה המורגלת עמם ולהשקיף אל אור-עולם אחר. גם יצר-נפתלי היה חזק בקרבם, המושכם לרוץ אל הערפל ואל יושביו הזרים, שאינם מכירים אלא את אשר עמם, לרוץ ולהודיע להם את המצוי בכאן ולהביא כנגד זה מאור עולמם הביתה שמועת ידיעות הראויות להיוודע. הקיצור, מצויים היו החליפין והתנועה, גם בין מקומות-היישוב הרחוקים של אנשי יעקוב לבין מקומות פטיפרע נמצאו הללו מאז ומכבר. הן כבר הנוודד הקדמון רגיל היה להחליף את אופקו, נסע אל ארץ-הטיט, אם כי לא הגיע למרחק רב כל-כך, למקום מסעו של יוסף, ובכל-זאת היתה אחות-יצועו, „אמו הקדמונית“ של יוסף, משתייכת באורח עראי אל בית-הנשים של פרעה, שמשפך-אופקו המזהיר בימים ההם לא היה עדיין בוֹאֶסֶת, אלא למעלה ממנה, במקום קרוב יותר אל אוהלי יעקוב. תמיד היו קיימים יחסים בין זה לבין החוג שהקיף עתה את יוסף, — כי כלום לא לקח לו ישמעאל יפה-התואר אשה מבנות ארץ-הטיט, והאם לא מתערובת זו צמח קיומו של שבט הישמעאליים, שהיו

מצריים למחצה, אשה נבחרו ונועדו לכך, שיורידו את יוסף מצרימה? כמוהם
כן רבים סחרו במסעיהם הנה והלום בין הנהרות, ושליחים לובשי מחגורת-
חלציים היו מהלכים בעולם מאז ומכבר, אלף שנים ויותר, ובקפלי כסותם טמונות
איגרות כתובות על-גבי חרסים. אולם, אף-על-פי שרוח-נפתלי זו מצויה היתה
עוד בימים קדומים, מכל-מקום לא היתה משוכללת ופעילה בתכיפות, אלא עתה,
בימי יוסף, עת היתה כבר ארץ חייו החדשים, מקום מְדוּחֵי, ארץ הנכדים ממש, —
לא מכוונסת בתוך קליפת תרבות-עצמה ומסתפקת באדיקותה, כשם שרצה עדיין
אָמון לראותה, אלא מורגלת בהליכות-עולם ובתשוקות-עולם ובעלת מנהגים
רופפים כבר עד-כדי-כך, שנער אסייתי אסופי לא היה זקוק אלא למעט
ערמומית באמירת ליל-מנוחה ולמקצת פיקחות בצירוף המספרים, בשביל שיעשה
משרת-פנים אצל נשוא-פנים מצרי, ומי יודע, מה עוד!

לא ולא, דרכי-חיבור בין אהלי יעקוב ובין ילד-ששועויו לא היו חסרות;
אבל הנער, שמוטל היה עליו לעשות בהן שימוש (שהרי הוא ידע את מקום
אביו, בעוד שזה לא ידע את מקום הבן), ואשר על נקלה היה יכול לעשותו,
הואיל ובחזקת יד ימינו של בן-משק חשוב וכאדם מאומן בבקיאות רבה, היטיב
הכיר גם את הזדמנויותיה של העברת הידיעות, — לא עשה דבר, וגם להבא,
במשך שנים רבות, מנע מלכוונן את הקשר, מחמת טעמים שהתבררו לנו מכבר,
טעמים, שכולם עשויים להיכלל יחדיו, אם נכנה אותם בכינוי המשותף: ציפיה.
העגל לא געה, כי-אם נזהר להתנהג בדומיה, ולא הודיע לפרה, אל איזה שדה
הביאו האיש, ולא עוד, אלא — בלי ספק, בהסכמתו של האיש — מטיל היה
גם עליה עת ציפיה, ותהיה זו קשה ככל-אשר תהיה, שכן על-כורחה חשבה
הפרה, כי מת העגל וטרוף טורף.

המחשבה על יעקוב, היושב שם במרחקים, בתוך הערפל, וכל אותו זמן
חשוב בעיניו בנו כמת, מחשבה מתמיהה היא, ובמידה מסוימת גם מביכה, —
מביכה, יען-כי מצד אחד מבקש היה האדם לשמוח בעבורו, עקב משגהו, ומצד
אחר שוב נישא עליו נהי בגלל אותו משגה עצמו. כי מות היצור האהוב יש בו
כנודע גם יתרונות מבחינת האוהב, אם גם יהיו היתרונות הללו נבובים ושוממים
במקצת; וכן תקום בקרבנו — אם היטיב נתבונן בדבר — חמלה כפולה על
אותו זקן בבית, השרוי בדאבתו, משמע, משום שיוסף חשוב בעיניו כמת, בעוד
שלא מת כלל. לב האב רָגַש עליו — בריגוש אלף מכאובות, אבל גם בתנחומות
ענוגים — מתוך ביטחון בידיעת המוות; הוא דימה את הבן שמור וצפון
בחקי המוות, בלתי-משתנה ובלתי-פגיע, ובלי צורך בטיפוח, קיים ועומד לנצח
בחזקת נער בן שבע-עשרה שנה, שנסע ורכב על גבה של חולדה הצחורה;
משגה מוחלט, הן מבחינת המכאובות והן מבחינת קבלת-התנחומים שהלכה
הלוך והשתרר. כי בין כה ובין כה חי היה יוסף בתוך כל סיכוני החיים. אכן
נחטף, אך לא שחרר מהילוך הזמן ולא נשאר בן-שבע-עשרה, אלא צמח והתבגר
במקומו ונעשה בן תשע-עשרה ובן עשרים ובן עשרים-ואחת, ועדיין הוא הוא
יוסף, ודאי, אבל אביו היה עלול כבר לראותו מבלי להכירו, על-כל-פנים לא למבט

ראשון. חומרי חייו התחלפו, אס־כי נשמר בו כמוֹבן חותם צורתו הנאה; הוא התבגר ונעשה רחב יותר וחסון יותר, מיעוטו על־נער ומרביתו על־מגבר. עוד שנים אחדות תעבורנה, ומתכונתו של יוסף זה, אשר יעקוב־רבקה חיבֶקוּ בשעת פרידה, לֹא תיוותר עוד כל־מאומה — או רק מעט מן המעט, משל היה המוות ממוגג את בשרו; אלא שהדמות היוספית נשמרה בו במידה כל־שהיא, יען־אשר לֹא המוות שינה צורתו, כִּי־אם יד החיים היתה בו לשנותו. היא נשמרה בפתות נאמנות ודיוק משהיה עשוי המוות, המשמר מטבעו, לקובעה ברוח, על־דרך ההשלייה, כשם ששמרה באמת יעקוב ברוחו. אבל ראוי הדבר להרהורים רבים, היאך שההבדל מבחינת החומר והצורה אינו בולט כל־כך, מכל־מקום לֹא במידה שחפץ היה האדם להבדיל, בין שהמוות מסלק דמות מסוימת מנגד עינינו ובין שהחיים עושים זאת.

אולם, כאן היתוסף עוד גורם, והוא, שחיי יוסף הפיקו את החומר המשמש את עיצוב צורתם תוך־כדי תמורות ההתבגרות ושינוייה, מספירה אחרת לגמרי, שונה מספירת השגחתן של עיני יעקוב, ועובדה זו הטביעה את חותמה גם על הצורה. אווירה ולחלוחיתה של מצרים זנו אותה, את מאכליה של פֶמֶת הוא אכל, מימי הארץ הזאת השקף וריבף את תאי גופו וקרני חמתה חדרו בו; הוא לבש את בד פשתנה, מהלך היה על־פני אדמתה, ששילחה בו את עסיסה הישן ואת הגיגי־צורותיה הדוממים, עיניו קלטו יום יום בעירנות רבה את התגשמויותיהם ודמויותיהם של רעיוני־סוד אלה — המעוצבים בידי אדם — שנחרצו חרש וקובעים הכול, והיה מדבר בשפת הארץ, שנטעה בלשונו ובשפתותיו ובלסתותיו חיתוך חדש, שונה מחיתוכן הקודם, עד כדי כך, שעלול היה יעקוב אביו לומר לו: „דמו, נצר־מעטי, מה היה לפיך? אינני מכירו עוד.“

קיצור הדברים, יוסף נעשה איש מצרי יותר ויותר כפי מראהו, בקלסת־פניו ובארשתו, והתמורה באה במהירות, בקלות, בהיסח־הדעת, שכן היה גמיש ברוח ובחומר, וכלל־אנושי בטיבו, וגם צעיר ורך עד מאוד בעת בואו מצרימה, והסתגלות אישיותו אל סגנון המדינה התהוותה ברצון ובנוחיות על־אחת־כמה, יען־אשר, ראשית־כול, היה בגופו ובדמותו תמיד — מי יודע, מאיזה מקור! — שמץ של קרבה אל היסוד המצרי, וסימניה, גורת־איבריו הדקה וכתפיו המאוזנות; ושנית, מתוך נקודת־ראות נפשית, לֹא חדש היה בעיניו מצב־חיים מעין זה, בחזקת נוכרי בקרב „בני הארץ“ המשתלב תוך־כדי שיתוף, אלא קרוב־ונודע מקדם ומתאים למסורתו; גם בבית היה הוא ומשפחתו, זרע אברהם, יושבים בקרב בני־הארץ כ„גרים“ ואורחים, אס־אמנם מסוגלים ומחוברים ונושבים מימים רבים, אך בכל־זאת מתוך מסירת־מודעה־שבלב ואגב מבט ענייני מבעד למחיצה אל אותם מנהגי־בעל־נתעבים שבקלות־דעת המקובלים בקרב ילדי כנען. כן היה איפוא יוסף גם בארץ מצרים; המודעה־שבלב וההסתגלות התאימו גם יחדיו לטבעו כבן־העולם הגדול, ועלו בקנה אחד בלי מכשול, יען־כי הראשונה הקלה על השנייה ונטלה ממנה את עוקץ הבגידה בו, באלוהים, אשר הביאו

אל הארץ הזאת ואשר על מחילתו ועל ויתורו החומל אפשר לסמוך בביטחון כל-אימת שהיה יוסף מתנהג כמצרי לכל דבריו ונהפך לכן חפשי גמור בחיצוניותו ולנתנו של פרעה — אך תמיד רק בהגבלה זו המפורשת במודעה-שבלב. כן היתה תכונת בן העולם הגדול, תכונת הכלל-אנושי שבו — מיוחדת במינה: כי היא שעמדה לו בהסתגלותו הנעלצת אל הליכותיהם של אנשי מצרים והגיחה לו לפתח יחסי ידידות עם תרבותם היפה; אולם אחר-כך, חרש חרש ובחילוף התפקידים, נעשו הם בני-העולם-הגדול, אשר הוא מתבונן בהם בסלחנות של רצון ובמבט מרחוק, מתוך האירוניה הרוחניית היוצאת ממקור מחצבתו נוכח מראות התועבה החיננית שבמנהגייהם העממיים.

מחזור השנה המצרי קסם לו והוליד אותו סחור-סחור עם מעגלי טבעו ועם מחולת-המחניים הסובבת בתקופות חגיו, ואחת היא, היכן ראה אדם את ראשיתו: בחג ראש-השנה, עם תחילת ההצפה, שהיה יום של סערת מהומה ועתרת תקווה — אגב, בעל משמעות גורלית ליוסף, כפי שיתברר עוד — או ביום התמלכותו של פרעה, שהיה כמו-כן יום התחדשות כל תקוות העם בהילולה-חינגא שנה שנה, הקשורות בקדמון-הימים עצמו, ראשית שלטון חדש וזמן חדש: משמע, גירוש העול על-ידי הצדק והתהלת חיים של צחוק ופליאה — או שאר מועדי החג והזיכרון; שכן מחזור היה, מחזור של תשובת החגים. אל טבעה של ארץ מצרים התוודע יוסף בראשונה בעת שפל והתמעטות מימי היאור, עת תיראה האדמה ותיתם הזריעה. אז נמכר לפוטופר, ומאז הלך וחדר אל עומק השנה והילך עם תקופותיה: עת הקציר הגיעה, והיא התמשכה עד העונה הנקראת חרבונ-קיץ ונשארה בתוקפה עד השבועות שאנו קוראים להם ירח תמוז, ואז חזר היאור המדולדל והתחיל שוב להתרומם לקול מצהלות-ההודיה שבפי העם ועבר לאט לאט על גדותיו, תחת השגחת עינם של פקידי פרעה, שהיו מודדים את עלייתו בלי-הרף, שכן חשיבות ראשונה-במעלה עד אחרית התוצאות היתה בכך, שהגיאות תבוא כדרכה, לא בשטף-פרא ולא בקלישות יתירה, כי בדבר הזה תלוי הימצא אוכל לפי ילדי כמת והתהיה השנה שנת-מסים מבורכת, כדי שיוכל פרעה לבנות. שישה שבועות היה עולה ועולה המפרנס הגדול, חרש חרש, כגובה אצבע אחר אצבע, ביום וגם בלילה בשעה שבני-אדם ישנים היו ומאמינים בו גם בשנתם. אולם אחר-כך, בעת החמה בגבורתה הלהטת, בעת שהיינו אנחנו מונים את ימי מחציתו השנייה של חודש אב ובני מצרים דיברו על ירח פאופי, שהוא השני בשנה והשני בעונת-השנה הראשונה לפי הלוח המקובל בידיהם, העונה שקראו לה בשם אַחַת, אז גאה באדיר, פרץ אל שני עבריו על-פני השדות וכיסה את עין האדמה — אותה אדמה מצויינת ביחודה ומיוחדת בתנאי חייה, שאין דומה לה ברחבי תבל, אשר נהפכה עתה, לתמהונו ולצחוקו הראשון של יוסף, לים קדוש אחד-מאוחד, מתוכו בלטו, עקב רמות הקרקע, ערים וכפרים כגון איים, המחזברים זה אל זה על-ידי סוללות. כך עמד האל ושיקע את תלב ברכתו ואת טיט-מוזונו על השדות במשך ארבעה שבועות, עד לתקופת פרת, שהיא השנית, תקופת החורף: אז החל לסגת ולהתכנס בתוך

עצמו — „וישובו המיים מעל הארץ הלוך ושוב“, כשם שציין יוסף את התהליך בלשונו עמוסת הזכרונות, וכך חזר וזרם הנהר בחדש שאנו קוראים לו „טבת“ באפיקו הישן, אלא שהוסיף להתמעט, הלוך וחסור בלי הרף עד הקיץ; ושבעים ושניים ימים היו ימי יבושת-החורף, ימיהם של שבעים-ושניים קושרי הקשר, ימים, בהם נסוג האל ומת, עד בוא היום, בו הכריוו משגיח-היאור מטעם פרעה, שהחל לצמוח ושנת-ברכה חדשה מתחילה, אפשר בינונית ואפשר משופעת, אך מכל-מקום, ישמרנו אמון, בלי רעב וכלי התמעטות-מסים ניכרת, העלולה להביא נזק לטמיונו של פרעה עד שייאלץ לבסוף לחדול ממפעלי הבנייה.

עד מהרה נקפה העת, אמר יוסף בלבבו, מראש-השנה עד ראש השנה, או למן הרגע-בשנה בו נכנס הוא אל הארץ ועד שובו של אותו רגע — עד מהרה, חשב, וחישב את עונות השנה מראשית זו או זו, דרך שלוש התקופות — ההצפה, הזריעה והקציר — עם ארבעת-ארבעת חודשי כל אחת ואחת בהידור מועדיהם, שבהם השתתף ברוח כלל-אנושית מתוך בטחונו במחילת-עוונות נעלה יותר ומתוך מסירת-מודעה-שבלב; אבל לקחת בהם חלק ולהסביר להם פנים — אנוס היה, ולוא אף משום התערבותם של עידיה-אלילים הללו בכל סבכי חיי הכלכלה, שהרי בשירותו של פטיפרע ובחזקת סוכן-העסקים של מונת-פאף לא יכול למנוע רגליו מן השווקים והירידים, שקשורים היו באירועים של קדושה, הואיל ובכל מקום התקהלותם של בני-אדם בהמוניהם פורץ המסחר מן האדמה. בחצרות היכליה של נוא-אמון התנהלו פעולות השוק והמסחר בלי הפסק, בגלל עסקי-הקורבנות המתמיד; אבל מקומות של עלייה-לרגל נמצאו במספר רב גם במעלה הנהר ובמורדו, ואל כולם זרם העם בורם של סיעות סיעות נזהרות, כלאימת שהגיע מועדו של אחד האלים, שקרא חג וקישט את ביתו והיה נכון לענות לשואלים בתומים והבטיח, יחד עם הסעד הרוחני, גם שאון-המון עליונים והמולה של יריד. לא רק בשתיית בלבד, החתולה שלמטה בדלתא, חגגה את חגה, אשר עליו שמע יוסף מיד מעשים של פריצות מרובה כל-כך. אל התיש בעיר מְנֻדָּס, או דידת, כפי שקראו לה בני כמת, יצאה תהלוכה עממית דומה שנה שנה, מקרוב ומרחוק, שהיתה אפילו שופעת שמחה יותר מזו שנסעה לפר-בשתית, הואיל והתיש בינדידי, בגסותו וזימתו, היה קרוב יותר אל המזג העממי מאשר החתולה, והיה מתערב ביום חגו בפומבי עם בתולה מבנות הארץ, לרבעה. אולם, רשאים אנו להודיע לכול בביטחון, כי יוסף, שנוסע היה אל יריד-התיש לרגל עסקיו, לא נתן עיניו במחזה זה, אלא דואג היה, בחזקת איש אמוניו של בן-המשק, למכירת גומא-הכתיבה, הכלים והירקות שהביא עמו.

תופעות רבות היו בארץ זו, במנהגי המדינה, אך בעיקר במנהגי-חג — שהרי בצדק נחשב החג שעת-העילוי של המנהג, שעת עלייתו על-פני השטח לשם פיאור-עצמו — אשר נמנע מלתת עינו בהן, על-אף היותו בעל נטיות כלל-אנושיות, בגלל המחשבה על אביו; או שמתבונן היה, אולם מבטו רחוק וצונן. כך למשל, לא אהב את הגרגרנות המיוחדת לבני-הארץ: היזכרו במעשה נוח בלבד

הספיק למנוע אותו מאהדה מעין זה, כמרכז דמות-האב המפוכחה-ההגיגית החרוטה בנשמתו וגם טבע עצמו, שהיה נהיר ועליו, אך תיעב את עימעום ההכרה התועה בשיכרות. אנשי כַּמַת לעומת-זאת לא ידעו הנאה נעלה יותר משתיית שיכר או יין עד לשיכרון, בכל שעת כושר, ואין חילוק בין איש לאשה. לרגל אירועים חגיגיים קיבלו כולם יין בשפע, וכך יכלו להשתכר, הם ונשיהם ובניהם, במשך ארבעה ימים; וכל הימים הללו לא היו מסוגלים לשום דבר אחר. לבד זאת נקבעו ימי-סביאה מיוחדים, כגון חגי-השיכר הגדול לזכר המעשה שהיה בימים קדמונים, עת חרה אף חתחור האדירה, היא סַחֲמַת בעלת ראש-הלביאה, ושפכה חמתה על בני-האדם לכלותם, והשמדתה הגמורה של האנושות כולה נמנעה רק על-ידי רצו, שהתגבר על סח'מת בעורמה נאה מאוד, באשר השקה אותה שיכר-דם אדום עד שנשתעממו כליותיה. על-כן ישנו המצרים באותו יום שיכר בלא מידה להפריז: שיכר כהה, שיכר הנקרא חִס, שהיה חריף מאוד, שיכר בדבש, שיכר מן הנמל ושיכר מתוצרת הארץ — לרוב מבית-מבשל שבעיר דַנְדְרָה, מקום מושבה של חתחור, העיר שנקראה בפשטות „בית השיכרות“, הואיל והיתה ביתה של אדונית השיכרות, שמה עלו לרגל לתכלית זו.

אל כל אלה לא הירבה יוסף להתבונן ושותה היה רק מעט, כדי לצאת ידי חובה של אדיבות, במידה שהעסק והכרח ההסתגלות תבעו את הדבר. גם במנהגים עממיים אחרים, שנתלוו על חגו הגדול של אוסיר, אדוני המתים, בסמוך ליום הקצר בשנה, יום מות השמש, התבונן למען יעקוב אביו רק במבט ענייני, אפ-כי עוקב היה אחרי חג זה ושעשועיו ומחזותיו בתשומת-לב של נטיית רצון, כי בו חזרו ימי-הייסורים של האָל המשוסע והמקובר, אשר קם לתחייה, והוצגו במשחקי-מסכות יפים מאוד על-ידי הכוהנים והעם, הן במוראותיהם והן בששונם עם התחייה, בעת שהעם מקפץ ברוב שמחתו ומכרכר על רגל אחת, אף כי מעורבים היו באותה שמחה גם מעשי שטיא מקוריים ועתיקים שאיש לא ידע להסביר את טעמם, כגון: מהלומות עזות ותוקפניות בין קבוצות אנשים שונות, אלה משחקים תפקיד „אנשי העיר פֶּאָ“ ואלה מייצגים „אנשי העיר דֶּאָפּ“ — איש לא ידע עוד, מה טיבן של ערים אלה, — או שעדר-חמורים גדול הונהג בדפיקה גדולה, בקול זעקות לעג-וקלס וכמורכן במכות מסביב לעיר. היה בכך משום סתירה מסויימת: את היצור, הנחשב לכאורה סמל הזכרות המיוזנת, כיבדו בלעג ובמלקות, ומאידך גיסא היה חגו של האָל המת והמקובר יום קידוש בולמוס-המשגל שקרע את חיתול-החנוטים של אוסיר, עד שהתעברה ממנו איסת בדמות נקבת-הנשר וילדה את הבן הנוקם, ובכפרים נהגו הנשים בימי זיכרון אלה לשאת ברמה, בקול הלל ובתהלוכה חוגגת, את גיד-הגבר, אורכו אמה, והיו מנענעות אותו בחבלים. כך נועדו הלעג והמלקות שבחג לסתור את דברי ההלל, הואיל וההולדה הסמורה היתה אמנם מסמלת את דבר החיים היקרים ואת הקיום על-דרך הפיריון, אך בה-בשעה, ובעיקרה, היתה גם מבשרת המוות. כי אוסיר מת בשעה שהנשרית התעברה ממנו; האלים נעשו כולם קשויי-הולדה במוות, וכאן צפון הטעם, בינינו לבין עצמנו, מדוע נמנע יוסף להביט אל כמה מן המנהגים הנהוגים בחגו של

אוסיר אשר טרף טרף, על־אף אהדתו האישית, ומדוע הרחיק את עצמו מהם בנפשו. ומה טעמו? אכן, עניין עדין הוא וקשה להשיח בו בשעה שהאחד יודע והשני איננו רואה עדיין את הדבר, — עובדה הראויה אגב למחילה על־אחת־כמה, הואיל ויוסף עצמו לא ראה כמעט את העניין, והיה משיח בו בינו לבין עצמו אך באורח מעורפל, לשליש ולרביע. פחד־מצפון היה פועל בו כאן, בלחש ובלי שיהיה סודע כמעט, משמע, בגלל אותה מעילה־באימון, בגלל הבגידה ב„אדון“ — ויהא המושג הכלול במלה זו עומד על דרגא זו או אחרת. אסור לשכוח, שהוא ראה את עצמו כמת וכמשתייך אל ממלכת הרפאים, אשר בה הוא משגשג; בל יישכח השם אשר נטל לעצמו בהעזה רבת־משמעות. ואף לא היתה ההעזה גדולה כל־כך, הואיל ובני מצרים קבעו לעצמם מכבר את הזכות, שייחפך כל אחד מהם, וגם הנקלה ביותר, לאוסיר, בשעת מותו, ויצרף את שמו אל שם השסוע, כשם שנעשה חפצי הפר במותו לאוסיר־חפצי, משל כנאמר בצירוף: „למות וליחפך לאל“ או „להיות כאל“. אולם דווקא רעיון זה, שמשמעו „להיות אל“ ו„מת“, העלה את מחשבת מצב־ההולדה הקורע את חיתולי־החנוטים; ופחד־מצפוננו של יוסף, בלתי־מדוע למחצה, התקשר אל הכרתו הכמוסה, כי בין מבטי־הרף־עין מסויימים (פירות רכילותו של דודו, אשר החלו להתערב אז בחייו באופן מדאיג־משמח) ובין סימורי־המוות האלוהי, וכן גם בינם לבין הבגידה, כבר קיימת סמיכות רבת־סכנות.

ובכן, נאמרו הדברים ובוטאו במלים, בלשון זהירה ככל־האפשר, להסביר, מדוע נמנע יוסף מהסתכל הרבה במנהגיו העממיים של חג־אוסיר ובתהלוכות נשי־הכפר, או בחמור הסופג מלקות. אולם, פרט לאלה, מסתכל היה יפה בעיר ובכפר, בתקופות השנה המצרית על הידוריהן החגיגיים. פעם פעם, בהמשך השנים, רואה היה גם את פרעה... כי לעיתים קרה, שהאל הופיע: לא רק ב„חלון־הראווה“, בשעה שהטיל זה־בהילולים על בחירי־האויש בנוכחות נשואי־הפנים, אלא מופיע היה בזיור־זהרו מאופק ארמונו, קורן בכל תפארתו על־פני כל העם, המקפץ באותה שעה על רגל אחת מרוב שמחה, כדת־וכדין ובלבב שלם. פרעה היה איש כרסני וגרף, כפי שראה יוסף, גון קלסתריו נראה לו לבן רחל, בכל־אופן בהודמנות השנייה והשלישית, בלתי־יפה, ומבע פניו הזכיר לו את פני מונת־כאף בעת שהיה סובל ממיחושים בכליותיו.

עובדה היא שבאותן השנים, כשהתגורר יוסף בבית פוטיפר ועלה בו לגדולה, החל אִמנחותפ השלישי, הוא נ־מ־א־ר־ע, להיראות כאיש־מכאובות וידוע־חולי, ולפי דעת כוהני המקדשים יודעי הרפואה והחרטומים מבית־הספרים היו במצבו כל הסימנים המעידים על נטייה גופנית ההולכת וחזקה: לשוב ולהתאחד עם השמש. על נטייה זו לא יכלו נביאי־הרפואה להתגבר בשום פנים ואופן, יען־אשר רבה מאוד היתה בה ההצדקה הטבעית. בעת שעברו על יוסף בפעם השנייה תקופות השנה המצרית, חגג בנם האלוהי של תחותמס הרביעי ומותמויה המיתאנית את חג־התמלכותו, הנקרא חֶבְסֶד, משמע, מלאות שלושים שנה למן

היום בו ניתן בראשו הכמר הכפול תוך־כדי טכסים מרובים עד אין מספר, טכסים שחזרו עליהם בדיקדוקי דיקדוקים ביום תשובת חג ההכתרה הגדול.

חיו עד כאן היו חיי־שליט מפוארים, חופשיים כמעט כליל מסיבוכי מלחמה, עמוסים זוהר של קדושה ודאגות־לענייני המדינה, משולים כגון אדרות זהב כבודות, חיים משופרים בתענוגות־צייד, שלזכרם ציווה להוציא אבני־חרפושיות, ומפוארים במפעלי בנייה כחשק־לבו; אבל אֹנו הלך והתמעט כשם שהיה אֹנו של יוסף הולך ומתגבר: לפנים היה הוד מעלתו סובל לעיתים קרובות מכאב־שיניים בלבד, ומדווחו זה החרף תדיר מחמת כסיסת ממתקים מבושמי־צורי, עד לידי כך, שאנוס היה לפעמים לערוך ראיונות ופגישות מדיניות בטרקלין המלכות כשלחיו תפוחות. אולם מאז החבסד (יום בו ראהו יוסף בעוברו במרכבתו), נבעו תחלואי גוף מאברים אחרים, ממקורות צפונים בעומק־יתר: לב פרעה ריפרף לפעמים, או תפף בדפיקות מרובות למעלה מן המניין הרצוי כנגד זוהה, עד שנחטפה נשימתו; הפרשותיו הוליכו עמן חומרים שהיה על הגוף להחזיק בהם, אך לא עצר כוח לעשות כן, הואיל ועמל היה על התמעטותו; ולאחר פרק־זמן נוסף, לא רק הלחי עבתה ותפחה, אלא צבתה גם הבטן והתנפחו הרגליים. ויהי בימים ההם זכר את האל אחירוריעו ושומר־אמוניו בחילוף־איגרות, אשר תוקף־אל גם תוקפו במסיבוי, הוא המלך תושראתא בארץ מיתאני, בן שוטרנא אבי מותמויה, שאִמנחותפ קרא לה אמי, — דהיינו גיסו מארץ נהר־פרת (כי מאת שוטרנא הוא קיבל את הנסיכה גוליכיפה להיותה לו פילגש בבית הרמונו) וישלח לו תמונת־אישתר אחת, נושאת ישע, בליווי אנשי־חיל נאמנים, מעיר בירתו הרחוקה אל נוא־אמון; כי שמועה שמע על־אודות מיחוי פרעה, והוא עצמו עלתה לו ארוכה במקרים קלים מסויימים בעזרת תמונת־הסגולה. משלוח זה וקבלתו בארמון מרימעת היה נושא לשיחת רבים בכל עיר הבירה; ולא עוד, אלא גם בכל ארץ־מצרים העילית והתחתית, למן גבולות כוש ועד חוף הים, מדברים היו בכך, — וגם בבית פוטיפר היו משיחים כמעט אך במאורע זה במשך כמה ימים. אולם עובדה מוכחת היא, שאישתר־עלי־אורח לא יכלה או לא רצתה להביא מרפא לקוצר נשימתו ולתפחותיו של פרעה, אלא אך במידה קטנה ולשעה קלה בלבד, לגודל סיפוק־רצונם של קוסמיו בבית, אשר גם סמיה־מרפא שבידם לא הביאו שינוי ניכר לטובה, מחמת סיבה פשוטה, יען־אשר הנטייה להתאחדות עם השמש היתה חזקה מכול, והיא שהכריעה אט־אט ובל תיעצר.

יוסף ראה את פרעה לרגל החבסד, בעת שהיתה ואסת כולה עומדת על רגליה כדי לחזות בהופעת האל במרכבתו, והיא חלק מן המעשים והטכסים החגיגיים, הממלאים את יום ההילולה מתחילתו עד סופו. כל אלה, כגון ההקדשות, העליות־על־הכיסא, ההכתרות וטבילות־הטהרה שנערכו על־ידי כוהנים במסכות־אלים, ההקטרות ושאר הפעולות בעלות המשמעות הסמלית הקדמונית, התנהלו בארמון לפני־ולפנים, לנגד עיניהם של גדולי החצר ורבי המדינה בלבד, בעוד העם שבחוצות שותה ומכרכר ומתמסר לדמיונות שבתקווה, כי היום הזה יחול בעולם חידוש בבחינת שינוי מן היסוד, לאמור, ראשיתו של עידן הברכה, הצדק,

ALYX
88

השלום, הצחוק והאהווה הכללית. אמונה זו היתה קשורה קשר נלהב עוד בחג ההכתרה המקורי, לפני דור שלם, והתחדשה שנה שנה ביום הזה בצורה רפה ודהה יותר. אבל ביום הַחֶבֶסד ניצורה לתחייה בכל הלבבות במלוא רענונותה ועוז-תגיגותה, בדמות נצחון האמונה על כל ידיעה נסיונית, בתורת פולחן של ציפיה, אשר שום ניסיון לא יוכל לעוקרה מנפש האדם, הואיל וניטעה בה בידי כוח עליון. — אך מסעו של פרעה, לעת הצהריים, בשעה שיצא אל בית אמון כדי להקריב לו קורבן, היה ערוך כמחזה פומבי, ועם רב, ובתוכו גם יוסף, המתין לו במערב, לפני שער הארמון עצמו, בעוד שאר ההמונים נדחקים בצדי הדרך, בה תעבור התהלוכה המלכותית בעיר שמעבר לנהר, כלומר, בשדרה הגדולה של ספינקסי-האילים, שהוא מסלול-החג אשר לאמון.

ארמון המלוכה, הבית הגדול של פרעה, אשר ממנו קיבל פרעה עצמו את שמו, כי פרעה פירושו „הבית הגדול“, אס־כי בפי בני מצרים בוטאה המלה באופן אחר במקצת והיא נבדלה מ„פרעה“ כשם שנבדל פטיפרע מ„פטיפר“: הארמון נבנה בפאת המדבר לרגלי רמות הסלעים של נוא, המאירות בזיו ססגוני, בתוך חומה רבת-היקף ששעריה מבוצרים, והיא הסוגרת על הגנים היפים של האל, ועל האגם הצוהל בין פרחים ואילנות-נכר, שהזדהר במזרח הגנים בפקודת אמנחותפ בעיקר לעינוגה של תיי, הרעיה הגדולה.

העם הנוטה צווארו בחוץ לא ראה הרבה מתפארתו המבהקת של מרימעת: הוא ראה משמרות-ארמון לפני השערים, עוטים מטליות-עור דמויות-יחד על סינוריהם ונוצות על קובעי-הקרב שחבשו, ראה עלווה מבריקה באור החמה, זוהרת ברוח, ראה גגות נאים המרחפים על אפריזות ססגוניות ורצועות-נסים ארוכות ומגוונות המתנופפות בראש מרישים מופזים, הריח ריחות ארמיים הנודפים-ועולים מערוגות הגנים הסמויים מן העין ומתאימים יפה לרעיון אלוהותו של פרעה, הואיל וריח הניחות המתוק מתלווה על-פי הרוב על התופעה האלוהית. אולם אחר-כך התמלאה ציפייתם של המפטפטים והמצייצים ונושמי ענני-האבק עליוני-סקרנותם לפני השער; והנה, ברגע שתירום ספינת-רע עד קודקוד השמיים, הריעה קריאה, וחיילי המשמרות העומדים בשער הגביהו את רומחיהם, ונפתחו גפי-הארד בין תורני-הדגלים לגלות את המראה אל דרך-הספינקסים הזרועה חול כחול, החוצה את הגן, ומסע מרכבתו של פרעה פרץ שם מעומק השער הראשי אל תוך ההמון הנסוג, הנפוץ, המצווח בשעשועי גיל ורעדה. כי נושאי מטות הבקיעו אל קרבו לפנות את הדרך לפני המרכבות והסוסים בקריאות וקולות צוללים ונוקבים: „פרעה! פרעה! שים אל לב! שמור ראשך! הוא נוסע! פנו דרך, דרך, דרך למסעו“ וההמון המתנודד, החצוי, כירכר על רגל אחת, עד שהיה סוער גלים כגלי הים בגאווה, זיקר את זרועותיו הצנומות אל שמש מצרים, הטיל נשיקות-כפיים ברוב התפעלות; הנשים טיטלו את ולדותיהן המיבבים בחלל למעלה, או הטילו את ראשן לאחור והרימו בשתי ידיהן את שדיהן כמקריבות קורבן, בעוד צהלות-תרועת העם כולו עם קריאות געגועיהם ממלאות את החלל: „פרעה! פרעה! פר חזק, בן אמך! נשגב בנוצותיו! יחי ריבי רבבות שנים! יחי לעולם! תן לנו אהבתך!

תן ברכתך עלינו! נאהבך ונברכך בעזו! בזו של זהב! חזר! חזר! רע אתה בכל אבריך! חפרע בדמותו האמיתית! חבסד! חבסד! חידוש הזמנים! קץ לתלאות! זריחת האושר!"

צהלת-המון כזאת מרעישה ונוגעת במורשי-הלבב, גם כשאינ אדם משתייך אליה לגמרי, אלא יביט בה ויתרחק בנפשו. יוסף הריע מעט יחד עם הרבים וגם קפץ מעט לפי מנהגם של בני-הארץ, אך בעיקר מתבונן היה, נרגש חרש. אבל הדבר שריגש אותו בעיקר ועשה את התבוננותו שקדנית כל-כך, היה מראהו של פרעה שנראה לו בצאתו מארמונו כגון ירח בקרב הכוכבים, ועוד זה, שכמשפטה של מסורת עתיקה, אס-כי מסולפת במקצת ברוח כלל-אנושית, היה לבו מתפעם לקראת העליון, אשר לו לבדו יעבוד האדם. בעודנו רחוק מן היום בו הורשה לעמוד לפני העליון-הקרוב-אליו, הוא פוטיפר, כבר היתה דעתו מכוונת, כפי שהוכרחנו להעיר אז, אל התגשמויותיה הסופיות-יותר והמוחלטות-יותר בתוקפן של אידיאה זו. עתה נראה, שיומרתו לא נעצרה גם אצל מטרה כזאת.

נפלא היה מראהו של פרעה. מרכבתו כולה כתם-פז ולא שום חומר אחר, גלגליה זהב ודפנותיה זהב ויצולה זהב, והיתה מכוסה תמונות תבליט מעשה-מקשה, אשר אי-אפשר להבחין ביניהן לפי תוכנן, כי בגלל זיו השמש בצהריים היתה המרכבה מסנוורת ומבריקה בעוצמה רבה, עד שלא יכלה העין לשאת את בוקיה אלא במאמץ רב; ומאחר שגלגליה ופרסות הסוסים הרתומים אליה העלו מערבולת ענני-אבק כבדים שעטפו את הגלגלים, דומה היה לצופה כאילו נוסע פרעה בעשן ובגחלי-אש בוערות, נורא-הוד למראה. מצפים היו הבריות בלא ספק בלבם, שגם הסוסים הרתומים לפני המרכבה, „רתמתו הגדולה הראשונה" של פרעה, ישלחו אש מנחיריהם, כה פראים היו בפיוזי צחצחות שריריהם בדהרת אבירים, מקושטי רסן, עוטי צינות זהב על חויהם, עם ראשי-הלביא החבוש לראשם, שממנו הזדקרו נוצות צבעוניות בנידנדון. פרעה נהג בעצמו; הוא עמד לבדו במרכבת-העננים היורה אש והחזיק את המושכות ביד שמאלו, בעוד יד ימינו אחוזת בשוט ובמטה הקרס השחור הלבן בגינוני קדושה מסויימים, בכיוון מלכסן על החזה מתחת לענק-התכשיטים שבצווארו. פרעה היה כבר איש זקן למדי, ניכר הדבר בפיו השקוע, במבט הלאה שבעיניו וגם בגבו, שבלט בעקמומית כל-שהיא מתחת לכסותו העליונה העשויה בדפשתים לבן כלוטוס. עצמות לחייו בלטו ברונן, ומראיתן כאילו העלה עליהן שרק-כל-שהוא. מערכת-שמירה מפני המזיקין, גדולה ומסובכה, מורכבת סרטים צבעוניים, המעונבים בדרכים שונות, וסמלים סמורים — היתה תלויה מעל מותניו מתחת למלבושו! את ראשו כיסתה, עד מאחורי האוזניים ולמטה עד העורף, העטרה הכחולה, ומשובצים בה כוכבים צהובים. אבל מצד המצח, ממעל לאפו עמד הפתן הארסי, מזוקף, מבהיק בגוף-החרסין, סגולה של רע לשמירה.

כך עבר מלך מצרים העלית והתחתית במסעו, בלי הבט ימינה או שמאלה, על-פני יוסף המתבונן. מניפות ארוכות מעשה-נוצות-יען התנופפו ממעל לו, חיילי משמר-ראשו, נושאי מגינים ורומי קשת, אסייתים וכושים, אצו בצעדה תחת

שלטיהם אצל הגלגלים, ובעקבותם נסעו קצינים במרכבות מצופות עורות אילים מאודמים. אולם לאחר זה פרץ העם בקריאת־תפילה חדשה, כי שוב הגיעה מרכבה יחידה, שגלגליה־פז טובלים באבק ונער עומד בה, בן שמונה או בן תשע שנים, אף הוא נוהג בעצמו תחת נוצות־היען, וצמידים על זרועותיו הקלושות. פניו היו ארוכות וחיורוניות, שפתיו המלאות — אדומות כפטל בתוך החיורון הזה, חייכו במורך ובעת־ר־חיבה אל האנשים הצועקים, ועיניו פקוחות בצימצום, והצטעפותן עשויה היתה להביע גאווה או תוגה. זה היה אמנחותפ, זרע־אל ונסיך־המלוכה, יורש־עצר ויורש העטרות בעת שיגמור־אומר השליט באחד הימים לשוב ולהתאחד עם השמש. בן יחיד היה לפרעה, בן־זקונים, יוסף שלו. גוף־הילד הצנום, המוקף תשואות, היה עירום ממעל למותניו, ולא עטה דבר חוץ לצמידים ולענק בצווארו, המתין ניצוצות. שמת־סינורו העשויה מארג־קפלים מטווה־זהב, הגיעה עד גבו מלמעלה ועד סוככי רגליו למטה, אך מלפנים, במקום האיור, שציציות־זהב השתלשלו ממנו, נגזרה עמוק עד למטה מן הטבור וגילתה מחשופה של בטן תופית, כעין כרסו של ילד כושי. מטפחת־ראש חלקה, אף היא ממארג־זהב, היתה צמודה על המצח במקום שהזדקר הנחש במצנפת אביו, ועטפה את ראש הנער, עונבה בעורף כמחלת־שיער, ועל האוזן היה תלוי תלת־הילד המיוחד לבני־המלוכה בצורת רצועת־גדילים רחבה.

במלוא כוח הגרון קרא העם אליו, אל השמש שכבר הולדה, אך טרם הגיעה שעתה לזרות, אל השמש שמלמטה מאופק־המזרח, אל שמש־המחר, „שלומו של אמון!“ קרא העם. „יאריך ימים בן האל! מה נאוו פעמיק, עת תופיע במקור־הנוגה בשמיים! הוי, חזר הנער בתלת־ליך! הוי בז שופע קסם! מגן אביו, הגן בעדנו!“ — ועוד רבות היה ההמון זועק ומתפלל, כי מאחורי הפלוגה הצועדת במהירות בעקבות שמש־המחר, באה שוב מרכבת־אש סכוכה לרום, ומאחורי הרפב המשתוחח אל עבר דופנה, עמדה תיי, אשת־האל, רעייתו הגדולה של פרעה, אדונית הארצות. היא היתה קטנה וקלסטר־פניה כחה; עיניה המוארכות בפוך התנוצצו, אפה הקטן, אף־אלה עזו וחינני התקמר בתקיפות ופיה המשורבט שוחק היה בשובע. לא נמצא על־פני האדמה דבר כגון עדי־ראשה לגוי, כי זה היה צניף־הנשר, העוף כולו עשוי זהב, ראשו נטוי לקדים וגופו מכסה את גולגולתה של המלכה, בעוד אברותיו משתלשלות, מלאכת־מחשבת נפלאה, על הלחיים ועל הכתפיים. אך על גבו של העוף היתה עוד טבעת מעשה־צורף ומתוכה הזדקרו שתי נוצות ארוכות וסמורות, לעילוי הצניף כדמות כתר־אלים; ומלפנים, על המצח, עמד שוב — לבד קודקד־הנשר המרוט עם מקורו העקום — גם נחש־השלטון צבה־הארס. מרובים יותר מדי ויתר־על־המידה היו האותות הגדולים והסמלים האלהיים, משיוכל העם להימנע מהתפעלות החושים ומתפשטות הגשמיות שבזעקות כגון: „איסת! איסת! הוי, מות, פרת־השמיים האימהית! יולדתו של אל! את, הממלאה את הארמון אהבה, חתחזר המתוקה, הופיעי עלינו בחמתך!“ הקריאות עלו גם אל בנות המלך, שעמדו שלובות במרכבה; מאחורי השליש הדופק בסוסים בכפיפות הגו, וכן קרא העם לקראת גבירות החצר, שנסעו זוגות זוגות, מניפת־

הכבוד בזרועו, וכן לקראת הדגולים והמקורבים הגדולים, ריעי פרעה האמיתיים
ביחודם, רואי פני־המלך בטרקלין־הבוקר, שנסעו בעקבותו. כך עברה תהלוכת
החבסד מבית מרימעת על־פני הארץ בקרב ההמון, אל היאור, שם עגנו הארבות
הססגוניות, וביניהן ספינת־השחקים של פרעה, הנקראת „כוכב שתי הארצות”,
למען יעברו האל והיחומה והנצר וכל אנשי החצר אל עבר היאור, ויסעו שם
במרכבות אחרות, דרך עיר החיים, אשר גם היא מלאה המון רב המצעק
ברחובות ומעל הגגות — עד לבית אמן ואל הקטרת הקטורת הגדולה.

כך ראה יוסף את „פרעה”, כשם שראה בפעם הראשונה, בחזקת עבד הנמכר
לאדונים חדשים, את „פוטיפר”, את העליון בחוג הקרוב, בחצר בית־הברכה,
בשעה שמהרהר היה, איך יוכל להגיע אליו בהקדם על־מנת שיעמוד לימינו. והנה
הגיע אל מעמדו זה בזכות דברנותו הפיקחית; אבל סיפור קורותיו בישר לנו, כי
כבר אז הוא כיוון את מחשבתו הכמוסה אל הקשר עם מופעיו הרחוקים
ההמוחלטים יותר של העליון, ואחר־כך ייחס לו הסיפור יתר עוֹרֵרוֹת, עד כדי
הרהורים במטרה רחוקה אף למעלה מזו. אבל כיצד? היש בנמצא עליון על־גבי
עליון? ודאי; בתנאי שתהיה תחושת העתיד טבועה בדמו של אדם. ואיזהו?
הרי זה העליון של יום המתרת. בעומדו בקרב צהלת ההמון, בה השתתף יוסף
מתוך התאפקות מסויימת, רואה היה את פרעה במרכבת־ראש והתבונן בו בכוונה
רבה למדי. ובכל־זאת, סקרנותו והשתתפותו הטמירה והאחרונה לא דבקו באל
הזקן, אלא בזה הבא אחריו, בנער־התלתלים עם השפתיים השוחקות, החולייניות,
ביוסף־של־פרעה, בשמש העתידה להגיה. אחריו שלח מבטו, אחרי גבו הצר
וצרור־שערו הזהוב, בעת שנוהג היה סוסיו בזרועות חלשות ומקושטות־צמידים;
אותו ראה בעיני רוחו, ולא את פרעה, גם לאחר שעבר הכול וההמון נדחק אל
עבר הנילוס; לקטן, להולך־ומתקרב, הקדיש את מעייניו, וייתכן גם ייתכן, שבכך
הוא כיוון לדעתם של עם בני מצרים, שגם הם צעקו והתפללו למראה דמותו של
חור הצעיר ביתר התפעלות מאשר למראהו של פרעה עצמו. כי העתיד היא
התקווה, וחסד נעשה לבריות בהינתן להם הזמן, למען יחיו בציפיה. הן מוכרח היה
גם יוסף לשגשג במקומו עד איתנו, בטרם ייראה הסיכוי הקטן והקלוש ביותר
למילוי מחשבתו: לעמוד לפני העליון ואף להתייצב לימינו. ועל־כן טעמו ונימוקו
נכוחים היו בעת חג החבסד, בשעה שמרחיק היה מבטו אל מעבר לעליון־ההוזה
אל העתיד לבוא, אל השמש אשר לא זרחה עדיין.

פרשת מיתתו הצנועה של מֹנֵת־כָּאֵף

שבע פעמים נקפה השנה המצרית והוליכה עמה את יוסף במעגלותיה,
ושמונים־וארבע פעמים עבר במסלולו, לכל נסיבותיו, הכוכב האהוב עליו והמקורב
לו קרב־רוח, ותוך־כדי תמורות החיים לא נותרה למעשה שארית לחומר שממנו
קורץ בן־יעקוב, ששימש לו לבוש גשמי בשעה ששילח אותו אביו לדרכו בדאגה

ובברכה; הוא קיבל כביכול אדרת חדשה, בה עסף אלוהים את חייו, ואף חוט אחד לא היה בה מזו שלבש בהיותו בן שבע־עשרה: מחומרים מצריים נארגה זו החדשה, ויעקוב לא היה עלול להכירו בה, אלא בהיסוס, — וכבר נאלץ היה יוסף לומר לו ולהבטיחו: אני יוסף, שבע שנים עברו עליו בשינה וביקיצה, במחשב, בחישה, בפעולה ובהתרחשות, כשם שחולפים הימים, פירוש: לא במהירות ולא באיטיות, אלא חלפו פשוטו כמשמעו, והוא נעשה אפוא בן עשרים־וארבע, איש־עלומים, יפה תואר ויפה־מראה עד מאוד, בנה של חמודה, ילוד־אהבה, התנהגותו נעשתה בעלת־משקל ובעלת־תוקף יותר עקב הרגלי העסקים, וקולו קול־הנער החריק היה צלול יותר עתה, בשעה שהיה עובר בין פועלי הבית, או משמיע הוראותיו באוזני העבודה, בין מטעם עצמו, בחזקת איש־הבקיאות, ובין מטעם מונת־כאף, בחזקת ממלא־מקומו ופיו של ראש־הפקידים. כי כזה וכזה היה כבר ימים ושנים, ובצדק ניתן לכנותו גם עינו או אוזנו או יד ימינו של בן־המשק, אך אנשי הבית כינהו בפשטות „הפה“, כי אורח מצרי וצורת ביטוי מצרית היא לקרוא כך למורשה, אשר האדון ייפה את כוחו ואשר באמצעותו נמסרות הפקודות, ובמקרהו של יוסף עוד התרעננה המליצה בגלל כפלה־משמעות הצפון בה; שכן לשון אֵל היתה לשון הנער, ודבר זה לרצון־היה ואף לצחוק ולתענוג מופלג בקרב בני־מצרים, והם ידעו יפה, כי באמרי נועם ובאמרי בינה, אשר כמוהם לא יכלו הם לצרף, סלל זה את דרכו, או לפחות תיכן אותה, אצל האדון ואצל בן־המשק מונת־כאף.

מונת־כאף סמך עליו עתה בכל ענייניו, בהנהלה, בחשבונות, בהשגחה ובעסקים, ואם כה נאמר במסורת־המקרא, כי פוטיפר הפקיד אותו על ביתו ויעזוב כל־אשר־לו בידי יוסף ולא נתן עוד את דעתו על כל־מאומה, לבד על אשר אכל ושתה, הרי שהיה זה בעיקרו ובסופו־של־דבר כעין העברת שליחות: מן האדון אל בן־המשק ומבן־המשק אל מקנת־כספו, העבד, אשר עמו כרת בן־המשק ברית לעבוד את האדון עבודת־אהבה; והאדון והבית רשאים היו להתברך בלבבם על־אשר יוסף ולא איש אחר נעשה שליח בידי שליח, והוא שטרך לבסוף על המשק באמת, שכן עשה את המוטל עליו בנאמנות של מסירות למען אלוהו הצופה לו תכלית רחוקה, והיה שוקד ומהרהר יום ולילה בטובת הבית, עד כי עלה בידו, בדיוק כרוח דברי הישמעאלי הזקן וכפי משמעות שמו, לא רק לספק צרכים, אלא גם להוסיף ולהרבות קניינים.

מדוע הפקיד מונת־כאף, בסמוך לקצו של פרק זמן זה, דהיינו כשהתקרבו שבע השנים לסופן, חלק חלק מן ההשגחה על הבית, ואחר־כך רובה וכולה, בידי יוסף, ומדוע פרש לבסוף מכל העסקים אל חדר־הייחוד לשלומי־אמונים — על־כך ידובר מיד, להלן, אך בתחילה יש לומר, שלא עלה בידי דודו הזדוני, על־אף כל עמלו, לחסום לפני יוסף את הדרך, אשר בה הלך ובה הצליח לעלות על כל עבודת הבית, עד שהגיע ממעל לדרגתו וכבודו של שומר־המלתחה קטן־הקומה בבית פוטיפר, אמנם, משרת־החדרנות של דודו מעמד של כבוד היה; וודאי הוא, שאם ניתנה על שכמו, הרי שראוי היה לה בגלל גינוניו ומעלות־שבחיו וחיך־ערכו הננסי,

והיא אף הבטיחה את מקומו בקרבנו האישי של אדוניו, ומחמת עצם תכונה קשורה היתה בהזדמנויות של השפעה בינורלבינו, שסכנה נשקפת ממנה ליוסף. אבל פוטיפר לא יכול לשאת את ננס הכבוד; נקטה נפשו בחייו מחמת הדרת כבודו וחשיבותו של דודו, ומאחר שלא מצא תצדיק להעביר אותו ממשרתו, השתדל לפחות להרחיקו מעל עצמו ככל האפשר, על ידי הכנסת משרתים נחותי דרגא בשירות הדרהבוקר וחדרההלבשה, שיעמדו בינו לבין שומר המלתחה, וכך לא נשארה לו לזה, אלא ההשגחה העליונה על התכשיטים ועל המלבושים, על הקמיעות ועל אותות הכבוד, מבלי שיורשה לעמוד לפניו לעיתים קרובות או שעה ארוכה יותר מן הנחוץ, ולפיכך לא הגיע הננס לידי הזדמנויות של ממש להרחיב את הדיבור ולהשמיע אותם דברי כיבושין, אשר כה השתוקק להעביר על אדוניו נגד יוסף ונגד חילול השם שבעלייתו של הנוכרי בבית.

אולם, אילו גם ניתנה לו שעת הכושר על ידי נסיבות נוחות יותר, לא היה מעיז לדבר — לפחות לא באוזני אדוני הבית עצמו. כי ידוע ידע את סלידתו של זה מפניו, מפני הגמד בעל כובד הראש, בגלל התנשאותו בסתר, אשר גם לא יכול ולא רצה דודו, בינורלבינו עצמו, להכחיש את קיומה, וכן בגלל השתייכותו אל סיעת שוחרי עליונותו השמשית של אמון; ולפיכך בדין היה חושש, שמא ילעו דבריו לפני פוטיפר ולא ייכנסו אל לבו. ומדוע יעמיד את עצמו בניסיון שכזה, הוא, דודו איש ציטת? לא, מוטב שיבחר בדרכי עקיפין: בדרך המוליכה על פני האדונית, אשר לעיתים קרובות היה קובל באוזניה, והיא אף האזינה לו בכבוד; בדרך המוליכה על פני בכנז'נס, אותו איש אמון החזק, שאפשר היה לדבר אליו בעת ביקוריו אצל האדונית ולהסיתו נגד העדפתו של החבריי, המתנגדת למסורת הקדמונים; וגם את ציטת, אשתו בעלת הקומה, המשמשת לפני מות'א'נת, הדריך כך שתפעל על גבירתה ברוח שטנתו.

אולם גם הזריז במלאכתו עלול להיכשל — כגון למשל, אם נניח שמרת ציטת לא היתה מביאה פרי בטן לבעלה, או אז היינו אומרים: זריו ואינו נשכר. כן היה דודו בלתי מצליח באותה מזימה; הוא לא ראה פרי אשר ישווה למאמציו. אמנם, עובדה היא ללא עוררין, שראש כוהני אמון, בכנז'נס, משך את פטיפרע באחד הימים בחצר פרעה, בפרוודור, לסוד שיח דיפלומאטי על כל אודות מורת הרוח שבני ביתו אנוסים לשאת ולסבול בגלל שיגשוגו של הטמא, והשמיע באוזניו תוכחת מוסר אבהית אדיבה, אבל נושא המניפה לא בן, לא זכר כמעט במה ידובר, מיצמץ בעיניו, נראה כמפוזר, ובכנז'נס, עקב מעמדו הדגול, לא היה כלל מסוגל לעסוק יותר מרגע קצר בפרט קטן, בדבר של מה בכך, בעניין מן העניינים הביתיים: עד מהרה עבר אל שטח הבעיות העומדות ברומו של עולם, החל להשמיע דיעות כנגד ארבע רוחות השמיים ולהשיח בפרשיות החוכמה המדינית מתחום שמירת השלטון, ומעניין לעניין הגיע עד מלכי הנכר תושראתא, סובילור ליומא, עבד אשירת, וכן התפשטה השיחה על פני רמות ונשגבות. — ואשר למות האדונית, — היא לא יכלה לפי שעה להבליג על חששותיה ולהשמיע דבר באוזני בעלה בעניין זה, הואיל והיטיב ידעה את עקשנותו האטומה, ועוד זאת, שמעולם

לא הורגלה לברר עמו עניינים מעשיים, אלא נוהגת היתה אך להחליף עמו דברים של חיבה ודאגה מופרזת, ולא לפי רוחה היה הדבר, שתציג לפניו תביעה כל־שהיא. הללו היו הטעמים והנימוקים החזקים שגרמו לכך, כי תוסיף להחריש. אולם בעינינו יש בהתנהגותה זו גם משום אות ומופת, המעידים, כי בזמן ההוא, לאמור בסמוך לסוף שבע השנים, התייחסה האשה אל נוכחותו של יוסף באדישות, והרחקתו מן הבית ומן החצר לא היתה עדיין חשובה בעיניה. היום, בו תחפוץ שיעבירוהו וירחיקוהו מנגד עיניה, עוד עתיד היה לבוא בחיי האשה המצרית, משמע, יחד עם הפחד מפני עצמה; הפחד, אשר לא ידעתו עדיין ברוב גאוותה. ועוד „יחד“ אחר היה צפון בחיק העתיד, באורח פלא: יחד עם ההכרה בלב האדונית, שמוטב לה לבלי לראות את יוסף, ואשר על־כן גם ביקשה מפטיפרע שיטרוד אותו משירות הבית, — הגיעה העת, שֵׁלֵב דודו כאילו נהפך ופנה אל הבחור החבירי בשביל שידבק בו להעריצו; כי הנה החל לחזור אחריו ולהיראות כנכון לשמשו, עד כדי כך, שבין הגמד ובין האדונית התרחש כעין חילוף תפקידים, כאילו אימצה לה היא את המשטמה בעוד שהיה הלו משבח ומרומם באוזניה את יוסף. שני התפקידים גם יחד לא היו אלא מראית־עין לחלוטין. כי ברגע, שביקשה האדונית לחפוץ, שיוסף לא יימצא עוד שם, לא יכלה למעשה להרגיש כך, והיתה אך משלה את עצמה בעת שנראתה כשואפת להרחיקו. אולם דודו, שנזרק בו ניצוץ מן המתהווה, כיוון את מעשיו בצדיקה, וקיווה, שיעלה בידו להזיק לבן יעקוב על־אחת־כמה על־ידי שייראה כמתרעה עמו.

אל כל אלה נחזור עוד להלן, עוד מעט קט. לפי שעה נפנה אל העניין שהבשיל את השינויים הללו, או שהשינויים הללו נמשכו אחריו מכל־מקום; משמע, אל מחלתו המצערת של מונת־כאף, המחלה אשר ימות בה בן־המשק, איש־בריתו של יוסף בשירות האהבה לפני האדון, — מצערת בשבילו, בשביל יוסף, שהיה דבק בו בכל לבב וסבל כמעט מייסורי־מצפון בגלל ייסוריו ומיתתו של האיש, ומצערת בשביל כל־אשר יש בלבו אהדה לאותו אדם פשוט, שבפשטותו היה גם חש עתידות, אף אם תהיה אהדה זו עולה בקנה אחד עם הכרת ההכרח־המתוכנן־מראש שבהסתלקותו. כי בעובדה, שיוסף הובא אל בית, אשר הממונה־עליו בן־מוות הוא, חייבים לראות משהו שמיסוד הגזירה, ומיתת בן־המשק היתה במידה מסויימת מיתת־קורבן. מזל, שהיה זה איש הנוטה בנפשו להסתלקות, במקום אחר כבר ביקשנו למצוא את סיבתה של נטייה זו במחלת־הכליות. אבל ייתכן גם ייתכן, שזו לא היתה אלא צורתה הגופנית של הנטייה הנפשית, המזדהה עמו, ולא נבדלת ממנה, כי־אם במידה שנבדלת המלה מן המחשבה ודמות־הכתב מן המלה, כך, שבספר חיוו של בן־המשק כאילו מצויין זוג־כליות כגון אות־חרטומים לציון המלה „הסתלקות“.

מה־איכפת לנו גורלו של מונת־כאף? מדוע אנו משיחים בו בריגוש־מה, אף־כי לא נוכל לספר עליו הרבה, לבד שהיה איש פשוט בהליכותיו, משמע: ענוו; איש ישר, משמע: מעשי ונלבב כאחד; איש שהמהלך היה בימים ההם על־פני האדמה ועל אדמת כַּמֶת קודם זמנו או — אם תמצא לומר — לאחר זמנו,

בזמן שהחיים המולידים רבים־ושונים, הואילו להוציא אותו לאור עולם, אך במוקדם למדי על־אף כל האיחור, עד שגופו החנוט הספיק מאז להתפורר ולהתפורר אל כל הרוחות כעפר ואפר? הוא היה בן־האדמה, בעל ראש פיכת, שלא התנשא בלבבו לומר, כי טוב הוא יותר מן החיים עצמם, ובעיקר־של־דבר לא אבה לדעת מאומה על כל עניין נועז ולדרוש במופלא ממנו — אולם לא מחמת שפלות הרוח, אלא בגלל ענוותנותו, אם־כי בסתרי נפשו נוח היה עד־מאוד להאזין להשראה בעלה, אשר על־כן היה מסוגל למלא בחיי יוסף תפקיד, שלא היה נעדר־חשיבות, ובכך התנהג לכאורה כראובן בשעתו: גם מונת־כאף נסוג מפני יוסף בראש מורכן שלוש פסיעות אחורנית (אם נדבר בלשון המשל), ואחר־כך נפנה מעליו והלך לו. — אפילו תפקיד זה שהוטל עליו מטעם הגורל, מחייב אותנו בלי ספק שנתייחס אליו במידה נאה של אהדה, אבל גם מכוח עצמנו בלבד, ובלא כל סמיכות אל חיוב כגון זה, יש לנו עין רואה ולב מבין, הנוטים חיבה לדמות־חיי דקת־הרגש ועלופת התוגה הצנועה של איש, שמקימים אנו אותו כאן מעפר־בן־אלפי־השנים בתוקף משיכת־חן של אהדה וקרבת־רוח, שהוא עצמו היה בודאי מכנה אותה בשם מעשה־כשפים.

מונת־כאף היה בנו של פקיד מן הבינונים המשרתים בבית־המטמון של מקדש־מונתו בנוא. כבר בשחר ימיו, בהיותו בן חמש שנים, הקדיש אותו אביו, ושמו יעחמס, לתחות, והכניסו אל בית־התלמוד המסונף אל לשכת־המקדש, שבו חונכו פרחי הסופרים של מונתו, אֶל־המלחמה בעל ראש־הבו, במשמעת חמורה, בלחם צר ובשבט מוסר (לפי שמקובל היה הכלל, כי אוזני החניך קשובות בגבו, ועל־כן שומע הוא בשעה שמלקים אותו). אגב, לא זו בלבד היתה מטרת בית־הספר, אשר תלמידיו היו בני מעמדות שונים, נכבדים אף נקלים, אלא מספק היה השכלה ספרותית כללית, ומדריך את החניכים בדבר־אלהים, דהיינו בתורת המקרא ובאמנות קנה־הכתיבה ובסגנון הנמלץ, וכן הניח את היסוד למקצועות סופרי הפקידות ולהשתלמות במדעים.

אשר לבנו של יעחמס — הוא לא רצה להיות איש־המדעים: לא משום שכסיל היה חלילה, כִּי־אם מחמת ענוותו, ויען־אשר מלכתחילה גמר אומר להלוך בדרך היושר והמתינות, ובשום מחיר לא רצה לעלות מעלה מעלה. גם דרך זו אשר הלך בה, לאמור, שנעשה בן־משק ביתו של אחד נשוא־פנים, לא כאביו שבילה את כל חייו ככותב תעודות בחדרי־הפקידות של מונתו, — גם היא היתה כמעט מנוגדת לרוחו; מוריו ומדריכיו המליצו עליו והביאו אותו אל משרתו היפה, בלי שהיה הוא עצמו פוסע פסיעה קטנה למענה, עקב הכבוד שרחשו לו בזכות כשרונותיו וצניעותו גם יחד. מלקות לא ספג הוא בבית־המדורש אלא במידה בלתי־נמנעת, ואף זו היתה על־כִּלְפִּינִים לטובתו, למען תתחדד שמיעתו; כי עד מהרה הוכיח את כוח תפישתו הכוללת על־ידי הנריוות אשר בה קנה לו דעת במתת־הקוף הנעלה, היא תורת הכתיבה, וכן על־ידי תבונת־כפיו הנקייה במלאכת העתקתם של כתבי־מופת, אותם כל־ינימוסין ואיגרות־דוגמא לשיכלול הסגנון, או דברי מוסר־ודרך־ארץ, שירי־לימודים, דרשות־תוכחה ונאומי

שבה ותהילה למעמד הסופרים, שהיה כותב על מגילות תלמודו בשורות ארוכות, ואף הוסיף עליהם מעבר לגיליון חשבונות שקידגן שהתקבלו ונמסרו במגורה ורשימות טיוטה למכתבי עסק, כי מבתחילה כמעט שימש כבר בעבודות המינהל — בעיקר לפי רצונו ולא ברצון אביו, שמבקש היה שיעלה עליו במעלה ויהיה מורם ממנו, כגון נביא־אל, ידעוני ואיש־כשפים או חוזה־בכוכבים, בעוד הנער מונת־כאף מכין את עצמו בענווה לקראת חיי המעשה והעסקים.

סגולה של ייחוד יש בה במידה זו של קבלת־דין מבטן־ומלידה, המתבטאת כתבונת כפיו של איש הולך־מישרים וכשלוות־השקט נוכח תלאות החיים, שבגללן עלול היה אדם אחר לשפוך על האלים תרעומת מרה כלענה. בגיל צעיר למדי נשא לו מונת־כאף לאשה בת אחד הפקידים מחבריו של אביו, נערה שלקחה את לבו. אבל אשתו מתה כשכרעה ללדת בפעם הראשונה, ועמה מת גם הולד. מונת־כאף ספד לה תמרורים, אך לא השתומם במידה יתירה על המכה אשר הופכה ולא הירבה להטיח כלפי האלים על־אשר כך עלתה לו. הוא לא ניסה עוד את מזלו למצוא אושר במשפחה, אלא נשאר אלמן וישב בדד. אחות היתה לו והיא נשואה לסוחר בשוקה של נוא; אותה היה מבקר בעיתות הפנאי שנטל לעצמו לפעמים במידה מצומצמת ביותר. בתחילה, כשגמר את חוק לימודיו, עובד היה בפקידות לשכתו של מקדש־מונתו, לאחר מכן נעשה פקיד־הבית אצל אבי־הנביאים אשר לאל זה, ולבסוף זכה לעמוד בראש ביתו הנאה של פטיפרע, איש־החצר, בו מילא כבר עשר שנים את תפקידי כהונתו בסבר פנים יפות, אך ביד חזקה, בשעה שהביאו לפניו הישמעאלים את עוזרו העולה עליו בשירות־אהבתו לפני האדון הענוג, עוזרו שנעשה יורשו.

עד־מהרה ניבא לו לבו שיוסף נבחר לרשת אותו, שכן היה האיש עם כל פשטותו גם בעל ניצוץ של הארה, ואפשר לומר, כי גם נטייתו לצימצום עצמו ולויתור היתה פרי הארתו, משמע, חישת המחלה הרדומה בגופו החזק, ובלי פעולתה של הארה זו, המנמיכה אמנם חרש את להט החיים אבל בה בשעה מעדנת היא את מזג־הרוח, לא היה מסוגל לקלוט אותם רשמים ענוגים, שהפיק מיוסף למבט ראשון. בימים ההם בקירוב כבר ידע את מקום התורפה שבגופו, הואיל וזרח־כרס מצא אותו על־פי סימניו של איזה לחץ אטום, שהרגיש בן־המשק לעיתים קרובות בגבו ובמותנו השמאלי, ועל־פי כאבים נודדים בסביבות הלב וכן תחושות־סחרחרות תכופות, עיכול פגום ונדודי שינה והפרשת שתן מוגברת, ופסק הגרע והכריע, שפגע בו מיקמוק־הכליות.

מחלה זו נחבאת לעיתים קרובות וסמויה לפי עצם תכונתה; מכה שורשים לפעמים בגיל צעיר ומניחה הפסקות רווחה של בריאות למראית־עין, ובימים כאלה היא מעמידה־פנים כאילו הגיעה כבר לידי הרגעה ואפילו לידי מרפא גמור, אולם לאחר־מכן היא חוזרת ומגלה את אותות התקדמותה. בשנת־חיו האחת־עשרה היה מונת־כאף, במידה שזכור לו המעשה, מפריש כבר פעם שתן דמום, אבל רק פעם אחת, ולא יותר במשך שנים רבות, וכך נשכח המקרה המביעת, שהיה בו משום אות לבאות. רק כשמלאו לו עשרים שנה, חזר והופיע, יחד עם הסימנים

המנויים לעיל, ועל-כולם התגברו הסחרחורת ומיחוש־הראש עד לידי הקאה מרתית. גם זה עבר; אבל מאז הוכרח להנחות את חייו, מתוך שלוה ותרצינות, במאבק עם המחלה המופיעה לסירוגין, העוזבת אותו פעמים לחודשים או גם לשנים, אולם רק למראית-עין, בשביל שתוכל לחזור ולהשתרר עליו בתקיפות פחות או יותר גדולה. הענווה, שהיתה תולדתה, נהפכה לעיתים לרפיון, לרוח נכאה ולדיכודך הגוף והנפש, אשר כנגדם הורגל מונת־כאף לקיים את הישגי־עבודתו היומיומיים בגבורה חרישית, אך יודעי רפואה, או המתאמרים להיות רופאים, נלחמו בהם בהקזת־דם. אגב, מאחר שתאבוננו היה משביע־רצון ולשונו נקייה והתאדות עורו בלתי מופרעת וקצב דופקו סדיר למדי, לא מצאוהו גם המטפלים הללו נגוע באורח רציני בעת שהופיעו, באחד הימים, תפוחות חיוורות בפרקים, והללו, אם נדקרו, הפרישו נוזל מימי. ולא עוד, אלא מאחר שהפרשות אלה הביאו עמהן הקלה למערכת כליו ואי־שוש לפעולת הלב, ראו בהן אפילו סימן טוב, הואיל ועל־ידי זה יוצאת המחלה חוצה ומגיעה לידי דילדול על־דרך ההתרוקנות. יש לומר, שהוא בילה את העשור עד לכניסתו של יוסף אל הבית, בעזרת זרחי־כרס ותרופות דשאי, במצב המתקבל על הדעת, אם־כי אפשר להנחה, כי שמירת כוח פעילותו בחזקת ראש המשק — פעילות שהופסקה רק לעיתים רחוקות — היתה בעיקר תוצאת כוח־רצונו הצנוע, שריסן את הנגע הפושה לאט־לאט, ולא דווקא פרי אמנותו של זרחי־כרס. על ההתקפה הראשונה, הקשה באמת, עם שאַת זו בידיים וברגליים, שהוכרח לשים אותן בתחבושת, עם מיחוש־ראש מלהטים בדופק פרע, עם קבס נסער בהתהפכות בני־מיעיו ואף בעירפול רואותיו, הוכרח להבליג כמעט בסמוך לבואו של יוסף; והתפרצות זו היתה בתחילת התלקחותה כבר תוך־כדי המשא־ומתן עם הישמעאלים, בשעת בדיקת הסחורות העומדות למכירה. כך על־כל־פנים משערים אנחנו; כי לנו נדמה, כאילו השערותיו הדקות בשעה שנתן עיניו ביוסף, והריגוש המיוחד שאותה ברכת־ליל־מנוחה מפי העבד הנבחן עוררה בו, היו כבר משרי ההתקפה ואותותיו של כוה־השראה מוגבר באורח חולני. אבל ייתכן שהשקפה רפואית אחרת תצדק, זו האומרת, כי היפוכו־של־דבר, אותה ברכת־שלום עדינה במידה מופרזת חוללה התרפכות מסויימת בטבעו ובכוח־התנגדותו נוכח החולי הנותן עליהם מצור בלי־הרף, — ובאמת נוטים אנו לחשוש, שפסקי־ליל־מנוחה אלה ערב ערב מפי יוסף, אף־על־פי שנכנסו בלבו של בן־המשק להטיב עמו כל־כך, לא היו כלל ועיקר לתועלתו של רצון־הקיום העומד בבלי־דעת במאבק עם המחלה.

גם העובדה, שמונת־כאף כה הסיח את דעתו בתחילה מיוסף, מתבארת בעיקרה על־ידי התקפת המחלה דאז, והיא היא אשר שיתקה את יומתו. היא חלפה, כגון כמה וכמה התקפות שבאו אחריה, חלשות יותר או חריפות כמוה, הודות להקזת־הדם בידי חו־ן־א־נפו, לעלוקות, למִמְזָגים מופלאים מיסודות צמחיים או חייתיים ולתחבשות־המתן העשויות מגילות ספר עתיקות, שרופכו בשמן חם. בעקבותם באה ההחלמה או החלמה־למראית־עין והתקיימה במשך פרקי זמן ממושך כים בחיי פקיד־הבית, גם בעת היות כבר יוסף בבית ובעת החילו לעלות בדרגה

כעוזרו הראשון, והיה לו לפה עליון. אך בשנה השביעית לשבת יוסף בבית, לקה מונת־כאף בעת הלווייתו של אחד מקרוביו — הוא גיסו הסוחר, אשר שבק חיים לכל חי — בהצטננות, ודרך פירצה רווחה זו נכנס הנגע ביד רמה והפיל אותו למשכב.

בכל הזמנים היתה „הידבקות“ זו במוות מעשה שכיח עד־מאוד, כאז כעתה; — משל, כאילו „נחטף“ האדם על־ידי בר מינן, שניתן לו הכבוד האחרון באולם־הפרוזדור של בית־עלמין, תוך־כדי עמידה ברוח פרצים. הימים ימ־יקץ, החום היה גדול, אך בו בזמן, כפי שיקרה במצרים לעיתים קרובות, היו גם משבי־רוח — וזהו זימון רב־סכנות, מאחר שהרוח המנשבת מזרזת את התאדות הויעה עד לידי צינון פתע. בן־המשק היה עמוס עסקים והתמהמה בבית; משום־כך חושש היה שמא יאחר לבוא אל הטכסים. הוא הוכרח למהר, הויע, וכבר בעת חציית הנהר מערבה בליווי ארבת הבר־מינן, חש האיש, — שלא היה מלובש בכגדים חמים, — צינה מדאיגה. לא טובה היתה גם השהייה לאחר־מכן לפני הקבר הקטן החצוב בסלע, שקנה לו הסוחר, המכונה מעתה אוסיר, אשר נוכח כניסתו הצנועה עמד הכהן במסכת־הכלב של אֶנְפו והחזיק את החנוט בזקיפה, בעוד שכוהן אחר ערך את טכס פתיחת־הפה באמצעות רגל־העגל מעולפת־המסתורין, וקבוצת האבלים הקטנה, ידיהם על ראשם הזרוי אפר, מתבוננת בפעולת־הכשפים, — גם מעמד זה ברוח־הפרצים הקרה כאבן ובמשב־הבלי־המערה, לא הוסיף בריאות. מונת־כאף חזר הביתה נגוע בנזלת ובדלקת־השלפוחית; ממחרת כבר התאונן באוזני יוסף, מה מוזר הוא, אשר כה כבדות ידיו ורגליו; ועוד זאת, התקוות החושים אילצה אותו להימנע מעבודות הבית ולעלות על מיטתו, וכשהניח הגנן־הראשי עלוקות על צדעיו נגד מיחוש־הראש האיומים, המלווים הקאה והסתמאות־למחצה, קיבל התקפת־שבץ.

משהכיר את אותות גזירתו של אלוהים, נבהל יוסף עד־מאוד. לאחוז כנגדה באמצעים אנושיים, אין פירושו, כך הכריע בנפשו, לנסות את ביטול הרצון המתופן, ואינו חטא, אלא רק בחינתו ההכרחית. על־כן הניע מיד את פוטיפר שישלח אל בית אמון וזימין רופא מומחה; מפני זה הוכרח זרח־כרס לסגת, נעלב אמנם, אך מכל־מקום מתוך רגש של הקלה על שיחרורו מכובד האחריות, אשר יפה הבין את כל חומרתה.

אכן, הרופא מבית־התלמוד פסל את רוב תרופותיו של זרח־כרס, אס־כי ההבדל בין הוראות הגנן לבין הוראותיו לא היה — בעיני העולם הגדול וכן גם בעיני עצמו — מיסוד תורת הרפואה דווקא, אלא בעיקר מן היסוד החברתי: הראשונות נועדו לעם, ושם עשויות הן אפילו להועיל יפה, ואילו האחרונות משמשות את השכבות העליונות, שאותן מרפאים בדרך משופחת יותר. כן דחה חכם־המקדש את מגילות־הספר העתיקות, המרופכות בשמן, בהן כיסה קודמו את בטנו ואת מותניו של החולה, וביקש תחבשות עשויות זרע־פשתים על מגבות טובות. הוא עיקם את חוטמו גם למראה התרופה העממית הכול־יכולה של זרח־כרס, שהומצאה כביכול על־ידי האלים עצמם בשביל רצ־לעת זקנתו וחוליו.

הורכבה ארבעה־עשר עד שלושים־ושבעה דברים מבחילים, כגון: דם לטאה, שיני־חזיר כתושים, ליחת אוזניה של אותה בהמה, חלב אשה יולדת, צואות ממינים שונים, צואת הדישון, הקיפור, הנובוב, שתן אדם, וכל כיוצא באלה, אך הכילה גם דברים שהיו כשרים בעיני המלומד בשביל לתתם לבן־המשק, דהיינו, דבש ודוג, וכן עלי־צמח־השיכרון, מנות קטנות של עסיס־פרגים, קליפה מרה, ענבי־דובים, נתר, סם־הקאה. לעיסת פרי שיח־הקיקיון עם שיכר, שהיתה תרופה נכבדה בעיני הגנן, זכתה להסכמתו של הרופא; כמורכן אכילת מין שורש עתיר־שרף, שהיה סם משלשל חריף. לעומת־זאת פסל את הקזות־הדם הנמרצות, שזרחי־כרס ביצע אותן כמעט יום יום, יען־כי רק באמצעותן יכול להביא ישע לחולה כנגד ייסורי־הדופק החריפים בראש וכנגד סנוורי העיניים; הרופא ציווה להשתמש בריפוי זה רק במידה מצומצמת, הואיל ונוכח חוורונו של החולה יש לחשוש, שהפסד כוח־החיות שבדם הוא מחיר גבוה מאוד בשכר הרווחה העראית.

חוכמת־הרפואה עמדה כאן לפני ברירה שככל־הנראה לא היה לה פיתרון; כי מסתבר, שבלעדי הדם, שנידלדל והפסיד אמנם את חומריו המועילים והולך תחתם יסודות מזיקים, לא היה לגוף קיום כלל, אף־כי בה־בשעה הוא הוליד דלקות תבויות והציף את הגוף תחלואים שונים לסירוגין או גם בעת־ובעונה אחת, שמקור כולן, כשם שידעו שני הרופאים גם יחד, בכליות, שאינן עושות את מלאכתן כהלכה. ובכן באו על מונת־כאף — ואין חילוק, מה הם השמות שהדביקו המומחים הללו בתופעות הרעות, או מהי השקפתם עליהן — דלקת קרום החזה וקרום הבטן, דלקת סביב־הלב ודלקת־הריאות, זו אחר זו, או זו עם זו; ונוספו עליהם סימנים קשים מצד המוח, כגון הקאה, עיוורון, תיציפות ומיכווצי־אברים. קיצור הדברים, המוות התקיף אותו מכל הצדדים ובכל כלי־המשחית שבדו, ולפלא היה, היאך עצר החולה כוח להתנגד לו מיום שנפל למשכב עוד במשך כמה שבועות, ואף להתגבר על מקצתן של מחלות־הלוואי. הוא היה חולה רב־כוח; אך ככל־אשר התנהג כבן־חיל וככל־אשר הגן על חייו, — יום־פקדתו נכתב ונחתם.

ודבר זה הכיר יוסף במוקדם, בעת אשר חיו־אָנפו וחכם־מקדש אָמוֹן קיוו עוד להביא ישועה לבן־המשק, — ולבבו נחרד בקרבן: לא רק בגלל דביקותו באדם זה, ההולך־מישרים, שעשה לו טובות ושימוזג־גורלו חביב עליה, בהיותו מתכוונתיו של „אישה־דאבה־והחדוה“, מעין מיוזג־סגולות־גלגמש, שהחסד והשבט כרוכים בו יחד, אלא גם בגלל — או בעיקר בגלל ציעור־מצפונו למראה סבלותיו ומיתתו של רבו; שהרי כל זה כמוכר־ומותקן היה למענו ולמען שיגשוגו, ומונת־כאף המיסכן על־כורחו נעשה קורבן תוכניותיו של אלהים: מסלקים אותו מן הדרך, עניין זה ברור ומבורר, ויוסף משתוקק היה לדבר באוזני אדוני התוכניות ולהגיד לו לאמור: „מה שאתה מעולל כאן, ריבוני, כולו לפי רוחך עשוי ולא לפי רוחי. הנני מוסר לפניך מודעה רבה, שאיני רוצה לשתף עצמי בעסק זה כלל־ועיקר, ואם הוא נעשה למעני, אחת תוחלתי מכל־מקום, שלא אתחייב אני ליתן

עליו את הדין — אנוכי עפר ואפר, ריבוני, אלא שמערער אני, באם זאת כוונתך? אבל כל זה לא הושיע, שכן עדיין היה מצפוני מצער, על מיתתך קורבנו של הידיד, ויפה ראה, שאם בכלל יש כאן מקום לדבר על אשמה, הרי שנופלת היא עליו, על המפיק־ריווח, הואיל ובאלוהים לעולם לא תדבק אשמה. הוא הדבר, אמר אל נפשו, כי האלוהים יעשה את הכול, ולנו נתן את מצפון הדברים, ואת היותנו אשמים לפניו יען־אשר אשמים אנו תחתיו. האדם נושא את אשמת האלוהים, ומן היושר היה, אילו גמר אלוהים בדעתו באחד הימים, לשאת את אשמתנו. כיצד יתחיל לנהוג כך, הוא הקדוש־הזר־לאשמה, אינו ברור. לפי דעתי, היה עליו ללבוש דמות־אדם לתכלית זו.

הוא לא זו מעל מיטת־ייסוריו של הקורבן כל אותם ארבעת או חמשת השבועות, בהם הוסיף הלן להתגונן נגד המוות המתאנה לו בריבוי־צורותיו, — עד־כדי־כך ציערו מצפוני בגלל סבל רבו. במסירות־נפש היה מטפל באותו מוכה־אלוהים, יומם ולילה, מקריב את עצמו, כמאמר הבריות וכפי שאפשר לומר במקרה זה בצדק, שכן עניינו היה בקורבן־גמולות, ויוסף קיים את המצווה עד לידי וויתור על שנתו בלילה ועד לידי דילדול כוחות עצמו. הוא הקים מיטתו בסמוך לחולה, בחדר־היחוד לשלומי־האמונים, ונתעסק בו שעה־שעה ככל יכולתו: חימם את תחבשותיו, השקהו תרופות, מרח סמי־מרפא על עורו, הגיש לו לנשימה, לפי הוראות הרופא איש־האלוהים, את אדי הדשאים השחוקים שהוממו על־גבי אבנים, והחזיק בו, כדי לסמוך את אבריו בשעה שתקפוהו מיכווצים; כי הללו באו על המיסכן בימים האחרונים בתוקף רב, עד שמצווח היה בקול מחמת טלטלתה האכזרית של יד המוות, שקצרה רוחו להמתין עד שייכנע לפניו החולה, והנחית עליו את ידו הגסה. בייחוד כשביקש מונת־כאף להירדם, הסתולל המוות, וכמעט שעקר ממיטתו את הגוף הלאֵה במיכווצים, משל כאומר: „מה, לישון אתה רוצה? קום, קום, קום נמות!“ אז היו מאמרי „לילה־המנוחה“ המרגיעים שבפי יוסף רצויים יותר משהיו אי־פעם, והוא אף השמיע אותם באמנות רבה באוזני בן־המשק, בקול לחש־מלחש, באומרו, כי הנה, עתה ימצא בלי מכשול את הנתיב המוליכו אל שדה־הנחמות, שאליו נכספה נפשו, ושם יצעד בטח ואין מחריד, ויד שמאלו ורגל שמאלו, שיוסף חבשן בדאגה רבה, לא יבהילוהו באימת־מכאובים להשיבו אל אור־יום־ייסוריו.

דבריו יפים היו, וגם הושיעו בגבולות מסויימים. אך יוסף עצמו נבהל בשעה שנתן את דעתו לבסוף על השפעתם המופרזת של אמרי־השלוחה המשקיטים, ובראותו, שבן־המשק, שסבל שנים רבות מחמת נדודי שינה, התחיל לגלות נטייה הפוכה, כלומר שאיפה לתירדמת, אשר בה רצה למצוא מפלט; כך נהפך הנתיב המיטיב לנתיב של פגעים, והתעוררה דאגה בלב המטפל, שמה ישכח ההלך את הדרך חזרה. הוכרח איפוא יוסף לשנות ממנהגו, ותחת אשר עד־כאן היה מחבר שירי־ערש, התחיל מעתה למשוך את לב ידידו ולהחיות את התעניינותו בסיפורי מעשיות ובדברי בדיחות מאוצר האגדות והמשלים הזכורים לו, כפי שנחרתו בלבו מימי ילדותו, מאז הקשיב ללקחם של יעקוב ואליעזר. כי תמיד שמע פקיד־הבית

ברצון על־אודות חייו הקודמים של העבד, על ילדותו בארץ כנען, על אמו החיננית שמתה בדרך ועל גדול חיבתו המתאמרת של אביו, שפינקיו נתונים נתונים היו בתחילה לה בלבד ואחר־כך לבן, עד שהיו שניהם כגון גוף אחד בלבושה של אהבה זו. גם על קנאתם הפראית של האחים שמע כבר, וכן על אשמת הביטחון השאנן והתבענות הנרחבת עד למידת העיוורון, האשמה שיוסף העמיסה על עצמו ברוח־ילדות, על מעשה הטריפה ועל מעשה־הבאר. עם־כל־זאת לא ראה פקיד־הבית — כמוהו כפוטיפר וכשאר אנשי הבית — בעברו של יוסף ובמחזור־עלומיו, אלא משהו רחוק־רחוק, מעורפל־מדולדל, שאדם מתנכר לו מהר, כפי שמסתבר, לאחר שהוא נקלע בגזירת־הגורל אל מחזור־אנוש ואל ארץ האלים; ועל־כן לא התפלא — ולא התפלאו גם שאר בני־הבית כלל ועיקר, ולא דנו לכף חובה את יוסף המצרי בראותם שמוותר הוא מלכתחילה על כל ניסיון לחדש את הקשר עם העולם הברברי של גיל ילדותו. על קורות העולם הזה שמע מונת־כאף תמיד ברצון, ובימי מחלתו האחרונה היתה שעת־שעשועיו המרגעת והחכיבה ביותר עת שוכבו בידיים שלובות, מאזין אל קולו של המטפל הצעיר, שסיפר באוזניו בחן־מושך־לב ובנוסח הגיגי־מבדח פרקי זכרונות מבית־אבותיו, כגון המעשה באח השעיר ובאח החלק, שהיו מתרוצצים עוד בהיותם בבטן אמן; או המעשה בתרמית־הברכה ובנדודי האח החלק וירידתו אל ארץ תחתיות; או על הדוד המרושע שהחליף את בנותיו בליל הכלולות, ועל איש־המזימות השנון שהציל את רכוש מירי הגולם בתחבולות של חיבת־טבע פקחית. חילופים פה ושם, חילוף הבכורה והברכה, הארושות והקניינים. המרת הבן העקוד על מזבח־אבנים בבהמה, המרת הבהמה בבן המתדמה לה, כי שבק חיים בקול פעייה. חילופים ותעתועים מרובים כל־כך היטיבו את לב השומע בנועם־חמדה, שהקסים אותו; כי מה נחמד יותר ממשחק התעתועים? ועוד זאת ראה, כי בת־זיו ונוגה־נגד הזדהרו בין הסיפור לבין המספר; אור תעתועים וחמדת־שעשועים נפלו עליו מסיפורי־המעשיות שבפיו, וגם הוא הוסיף עליהם נופך מאישיותו, שלבשה פעם כסות־צעף־האהבה של האם, במקומה; ותמיד נראה יוסף בעיני מונת־כאף כמי שדבק בו איזה קסם חביב וערמומי, השובה את חושיו — למן היום בו עמד לפניו הנער בפעם הראשונה, ומגילת־הספר בידו, והוא נפתה לחיוכו ודימה אותו כדמות האל בעל־ראש־המגלן. עיני מונת־כאף כהו כבר מראות, ולא ידע למנות את מספר האצבעות שהיו מרימים לנגד פניו, אבל הוא יכול עוד להקשיב אל הסיפורים הזרים והמזורים, שהושמעו באוזניו ליד מיטתו בפיקחות רבה כל־כך, עד שגירשו מעיניו את ערפילי הנמנום הטמום, שביקש דמו המורעל להשקיעו באיבריו; וברצון שמע את הסיפורים: על אליעזר הנמצא בכל דור, העבד שהיכה את מלכי ארצות הקדם בעומדו לימין אדוניו, הוא אליעזר שהארץ קפצה לקראתו במסע השידוכין למען הקורבן הנחשף. על בתולת־הבאר, שצנחה מעל הגמל ותקח את הצעיף ותתכס נוכח האיש אשר לו אורשה. על האח המדברי, אותו פראי־ופי, שביקש להסית את השעיר האדום המרומה, לשחוט את האב ולאכול את בשרו. על הנודד הקדמון, אבי־המון, ועל אשר קרה אותו ואת אחות־יצועו במצרים בימים ההם. על אחיו

לוט ועל המלאכים בפתח ביתו וכן על תועבותיהם המופלגות של אנשי סדום אשר לא ידעו בושת. על מטר הגופרית והאש ועל נציבי־המלה, ועל מעשה בנות לוט בדאגתן לקיום זרע אדם מאביהן. על נמרוד בשנער ועל מגדל השחף. על נוח. הראשון־השני, שהיה קדמון־בחוכמה, ועל תיבתו. על הראשון עצמו, שנוצר עפר מן האדמה בגן־העדן מקדם, על האשה שנבנתה מן הצלע ועל הנחש. מאוצר־מורשת זה, ממטמון סיפורי־המעשים הנפלאים הללו שאב יוסף, בשבתו על מיטת השכיב־מרע, סיפר וסיפר בלשון נמלצת וכדוחה, להרגיע מצפון עצמו ולשובב את נפש החולה ולהחזיקו עוד מעט בארץ החיים. אך לבסוף היתה רוח הסיפור גם על מונת־כאף, והוא עצמו החל לדבר, ביקש מיוסף שיסמוך אותו וישיבהו על משען הכר; תווי פניו היו מרוגשים מחמת המוות המתקרבו־בוא, והוא הניח את ידו המגששת על יד יוסף, משל כיצחק באוהלו, הממשש את בניו.

„תן ואראה בידיים מגששות“, ענה ואמר ופניו מוסכות כלפי התקרה. „האם אתה הוא אוסרסיף בני, שיש את נפשי לברכו בטרם בא קצי, לאחר שהתעצם כחיי עד מאוד על־ידי הסיפורים שבהם כילכלת את נפשי בשפע! כן, אתה הוא, רואה אני ומכיר אותך כדרך שמכיר סומא את ריעהו, וכל ספק אינו יכול להתגנב בלבי ושום משגה, כי רק בן אחד יש לי שאוכל לברכו, אתה הוא, אוסרסיף, אשר אהבתיך בהמשך הימים תחת הפעוט, שלקחתו אמו בצירייה, בהם נתנקה, יען־אשר דקה מאוד היתה בגורתה. האם בדרך מתה? לא כִּי־אם בבית. בקיטונה מתה בגלל הילד, ולא אעיו לכנות את ייסוריה ייסורים שמחוץ־לדרך־הטבע, אבל עכורים ואכזריים היו, עד שנופל הייתי על פניי ארצה ואתחנן אל האלים למען תמות, והם נעתרו לי ויתנו לה את המוות, וגם לנער נתנוהו, אף־על־פי שלא שאלתי זאת מהם. אך הן למה לי הילד בלי אמו? זית' היה שמה, ובת כַּאֲגֹבִי פקיד־האוצר היתה. בשם בפת כינו אותה, ואנוכי לא הרהבתי עוז בנפשי לאהוב אותה כשם שהעיו המבורך לאהוב את היעודה לו, את החמודה מנהרין, שהיתה אמך, — אני לא העזתי. אבל חמודה היתה גם היא בחמדה לא נשכחת, חמודה, בחן ריסי המשי שהורידה על עיניה בעת שהשמעתי באווניה את אמרי־הלב, את אמרי השיר, אשר מעולם לפני־כן לא התאמרתי לבטאם, אך בימים ההם, בימים היפים ההם, נעשו דבריי, כן, אהבנו זה את זה, על־אף גזרתה הצרה, וכאשר מתה יחד עם הילד, בכיתי עליה לילות רבים, עד אשר לא באו הזמן והעבודה לייבש את עיניי, — הם ייבשו אותן, ואז לא הוספתי לבכות, לא ביום ולא בלילה, אבל התפחות שמתחתן וכן התקטנותן, דומה לי, כי מאז, מן הלילות ההם באו לי, — אינני בטוח בדברי, אפשר כן הוא אפשר לא; בשעה שהולך אני למות ועיניי כלות, העיניים הללו שבכו על בפת, היינו הן הוא, ואין חילוק, מה היתה סיבת הדבר. אבל לבי היה ריק ושמים. מאז יבש מקור דמעותי; וכן הצטמצם ונעשה צר כגון עיניי, וחלל־אומץ, לאחר שאהבתו אהבת־שכול היתה, ולא נותר בו מקום כביכול אלא רק לויתרון. אך הן משהו אנוס הלב לרחוש לבד לויתרון, והוא מבקש להתפעם על דאגה אחרת, ענוגה יותר מן הבצע ומן פרי־העבודה. סוכן ביתו של פטיפרע הייתי וזקן עבדיו, ולא ידעתי דבר לבד

גידול ביתו והצלחתו היפה. כי האדם שויתר מוכשר לשירות. הנה, זה הדבר הראוי שירחשנו לבי המצומצם: שירות וישע־של־חיבה לפטיפרע אדוני. כי כלום נמצא אדם הנצרך לשירות־מאהבה יותר ממנו? הוא אינו עוסק בשום דבר, כי זה הוא לכל הדברים ולא לעיסוק נוצר. זה וענוג הוא וגא. הפהונתן, לנגד כל מעשה־אנוש, עד שייכמרו רחמי־אדם בדאגתו לו, כי טוב הוא. כלום לא בא לשחרני, ועשה אצלי ביקור־חולים? עד כאן, עד למיטתי הטריח את עצמו, בעת שהיית אתה במלאכת העסקים, לשים עינו עלי, על האיש החולה, בטוב לבו, אף־על־פי שאפשר היה להבחין במראה פניו, כי זרה עמידתו נוכח המחלה ומורך אפפהו, כי הוא לעולם לא יחלה, אם־כי תמיהני, האפשר לומר עליו שחלים הוא ולהאמין שגם מות ימות, — קשה לי מאוד להאמין, כי הן מוכרח אדם להיות חלים בשביל שיוכל לחלות, ומוכרח אדם לחיות בשביל שיוכל למות. אולם, האם מצבו זה מקטין את הדאגה לשלומו, או את הצורך לעמוד לימין הדרת־כבודו הענוגה? היפוכו של דבר! דאגה זו רחש לבי, וביכר אותה על־פני כל בצע ופרי עבודה, ועל תכליתו של שירות־אהבה זה הוא שקד; וכן נעשיתי עזר כנגד הדרת־כבודו הדובר הייתי לפי גאוותו, ככל־אשר בנתי ויכולתי. אולם אתה, אוסרסיף, מיטיב לדעת את הדבר הרבה יותר ממני, לאין ערוך, יע־אשר חננו האלים את רוחך עדנה צרופה ולוית־חן נעלה יותר, סגולות הנעדרות מרוחי — בגלל היותו אטום כנגד מידות אלה וחסר־לחוחית, או אולי בגלל אשר לא ההין לנסות את כוחו בספירה הנעלה ולא בטח בעצמו. על־כן הקימותי אתך ברית לטובתו של שירות זה, ואותה עליך לשמור ולקיים אם אמות עתה ולא אהיה אתך; ואם נכון אני לברכך ולהוריש לך את משרתי כבן־משק הבית, עליך לידור נדר ליד מיטתי, שלא זו בלבד שתהיה מגן לבית ולעסקי אדוננו כמיטב שכלך ותבונת־העסקים שבידך, אלא תנצור גם חסד בריתנו באמונה, ולבבך יהיה מסור לשירות נשמתו של פטיפרע באהבה ותגונן על הדרת־כבודו ותצדיק אותה בכל מאודי־אומנותך — ועל־אחת־כמה תיזהר פן תפגע בה באותה נשמה רגישה להחריד ופן יפתה לבבך ונידחת להכלים אותה בדיבור או במעשה. האם מבטיח אתה לי, אוסרסיף בני, כי כן תעשה באמונה?"

„באמונה וברצון“, השיב יוסף על דברי הצוואה. „אל ידאג לבבך בגלל כך, אבי! הנני נודר בפניך, שאעמוד לימין נשמתו, לחוס עליו בעבודת־שירות נאמנה, לפי הברית הכרותה בינינו, ולקיים עמו חיבת־אדם נאמנה כפי כל צורכו, ואותך אזכור תמיד, באם ישיאני יצרי להסב לו מכאוב ממיני המכאובים המתרגשים על אדם בודד עקב מעילה באימון — יהא לבך סמוך ובטוח!"

„נחה דעתי עד מאוד“, אמר מונת־כאף, „אם־כי תחושת המוות מחוללת בי ריגוש חזק, אשר לא כדיון; כי הן לא נמצא דבר פשוט ורגיל יותר מן המוות, ומה גם מותי שלי — מותו של איש כה פשוט, שמנע את עצמו תמיד ולחלוטין מכל דבר נעלה: אכן, גם מיתתי לא תהיה נעלה, ואין בדעתי לתת בה חשיבות יתירה, כשם שנמנעתי מלהפריז על חשיבות אהבתי אל גרופית־הזית הקטנה או מלומר על חבלי לידתה, כי נעלים הם מדרך הטבע. אבל בכך אברכך בכל־זאת

אוסרסיף, כברך את הבן, ולא בלי יראת־הרוממות, כי מרוממת הברכה ולא אנוכי, על־כן הטח ראשך תחת ידו של איש עיוור! הנני מפקיד בידך את הבית ואת החצר, ביד בני האמיתי ויורשי בכהונת בן־משק ביתו של החצרן הגדול, פטיפרע אדוני, ובזה אני מסתלק ממשרתי לטובתך, ועל כך מתענגת נפשי בעינוג רב מאוד, — אכן, שמחה זו מביאה לי את המוות, כי־על־כן אוכל עתה לפטור את עצמי, ולבבי אומר לי, כי נרגש אני בגילי עליו. אולם, פיקדון זה שאני מפקיד בידך, ברצון אדוננו הוא, כי הורה עליך באצבע ומינה אותך פקיד על הבית אחרי מותי. בעת אשר ביקר אותי באחרונה בטוב־לבו ויתבונן בי והוא חדל־עצה ותושיה, נדברתי עמו בדבר הזה וביקשתי מאתו את החסד, שיסמוך ידו עליך בלבד ואותך יקרא בשם לאחר שאשיב נפשי אל האלוה, למען אוכל להסתלק בלבב שלם ובלא דאגה לבית ולכל עסקיו. כן, אמר הוא, טוב מאוד, מונת־כאף זקני, טוב מאוד. עליו אני סומך ידי, אם באמת מסתלק אתה, לגודל דאבוני, — עליו בלבד, בלי היסוס, ולא על שום אדם אחר, מנוי וגמור; ואם אך ינסה מישהו להתערב בעניין, יווכח עד מהרה לדעת, כי רצוני חזק כנחושת ועז כצור חלמיש ממחצבות רְתֻנֵנו. הוא עצמו אמר לי, כי כזה וכזה הוא רצוני, ואני אנוס הייתי להסכים לו. הוא מעורר בי נחת־רוח שבאימון, ואף יותר משעוררת בי אתה כל ימי חיידך, ולעיתים קרובות דומה היה עלי, כי אלוה עמו, או אלים רבים הם המצליחים בידו כל־אשר הוא עושה. ועוד זאת, כי נכון אני להאמין, שהוא יגנוב את דעתי אף פחות ממש ביושר־לבבך, יען בבית אבותיו למד, מהו החטא, ובשערו נושא הוא מין כליל־קורבן, סגולה לבל יחטא. קיצור הדברים, הסכמנו וגמרנו, אוסרסיף יעמד במקומך, הוא יהיה על הבית ובידו יופקדו כל הדברים, אשר לא אוכל אנוכי לתת את דעתי עליהם. עליו אני סומך ידי. — אלה היו דברי האדון — שמרתים בלבי בדיוק כלשונם. ובכן, גותן אני עליך את הברכה רק אחרי שהוא כבר בירך אותך, כי כלום לא כן נוהגים בני־אדם תמיד? תמיד יברכו רק את המבורך ויאחלו מזל טוב לבן המזל. גם העיוור הלז באוהלו, לא בירך את האיש החלק, אלא מפני שכבר ברוך היה; הוא ולא השעיר. אין בכוחו של אדם לעשות יותר. ובכן, היה ברוך כפי שהנך! רוחך רוח נעלצת היא, המרהיבה עוז נוכח כל הדבר הנעלה, על־כן העזת פנים לומר, שאמך ילדתך בייסורים שלמעלה מדרג־הטבע ולידתך לידה־של־בתולים היתה, אף־כי טעמך ונימוקיך שנויים במחלוקת: כל אלה הם סימני הברכה, אשר לי לא ניתנה ולפיכך גם לא אוכל להורישה, אך יכול אוכל לברכך במזל־טוב על אשר יש לך, בטרם אמות. הרכן ראשך עמוק יותר תחת ידי, בני, את ראשו של השואף אל על תחת ידו של הצנוע. בידך אני מוסר את הבית, את החצר והשדה בשם פטיפרע אשר למענו הנהלתי הכול; משמני הארץ אני גותן לך ועתרת תנובתה, על בתי־האומן אני מפקיד אותך, על אוצרות הממגורות ועל פירות הגן והבהמה הגסה והדקה, ועל אדמת היגיבים של האי, על החשבונות ועל כל מיני המסחור, וממנה אני אותך על הזרע והקציר, על בית המבשלים והמרתף, על שולחן האדון ועל כל צרכי בתי־הנשים ובתי־העבד והיקבים ועל כל העבודה. מי יתן ולא יישכח כלום! אבל

גם אתה, אוסרסיף, אל תשכחני אני, בעת אשר אתאֵלה והייתי כאוסיר. אתה תהיה חור שלי, המגן על אביו ומלמד עליו זכות, אֵל־תתן שיימחה הכתב מעל מצבת קבורתי, וקיים את חיי! אמור, התתן דעתך ותדאג לכך, שהאומן מין־נב־מעת, בלך־החננוטים, הוא ועוזריו, יעשו אותי חנוט נאה למראה, לא שחור, כ־ראם צהוב ביופיו, אשר לצורכו הנחתי את כל ההוצאות, לא בשביל שהם יאכלון בעצמם, כי אם שיהיו ממליחים אותי בנתר הטוב וישתמשו במיני בשמים משופחים לקיומי עד־עולם, בסמי הליכנה, הערער, בשרף־הארזים מן־הנמל ובמסטיק של שיח האֵלה, וכן בחיתולים רכים על־גבי הגוף? התשגיח היטיב, בני, על גווייתי שתהיה צבועה נאה וגם מכוסה פסוקי־שמירה בלי שום ריווח ומקום פנוי? המבטיח אתה לדאוג לכך, שהקרן אשר הקדשתי והפקדתי בידי אימחוטפ הכוהן לשם אספקת קורבן מנחותי, מחיר הלחם והשיכר, היצהר והלבונה, תישמר באמונה ולא יחלקנה כוהן־המתים בין בניו, כ־ראם סך אחד יישאר, כדי שלא יחסר אביך מזונותיו ושיקוייו בימי חג ומועד לעולם? מה־טוב ומה־נעים הוא למשמע־אוזן שמבטיח אתה לי כל־זאת בדחילו־ורחימו, כי א־אמנם עניין רגיל הוא המוות, מכל מקום הוא כרוך בדאגות גדולות, וחייב אדם להבטיח את עצמו בכמה וכמה אופנים. בבקשה ממך, הצג גם כיריים קטנים בקיטוני, למען יכינו המשרתים צלי של שוק־הפר בשבילי! שים שמה גם צלי־אווז מלאכת־בהט וכן קנקריין מעשה־עץ, והוסף גם מידה גדושה מן השקמים־של־חרס שלך! שומע אני את קולך המבטיח לי כל־זאת ביראת־כבוד, להרגיעני. העמיד אצל ארוני ספינה קטנה, עם אוזני משוט, המזומנת לי לעת הצורך, ויוצג־נא שמה גם מספר משרתים בעלי־סינור, שיעמדו מוכנים לשירותי באם יזמינני מושל המערב לעבודה בשדהו הפורה, שכן בעל שכל מקיף הייתי, המסוגל להשגיח על הכלל כולו, אך לא אוכל לאחוז בקת המחרשה או המגל. זה, מה רבו הדאגות שמטיל המוות על האדם! האם לא שכחתי דבר? התבטיח לי, שתזכור הכול! זכור־נא גם את הדברים שאני שכחתי, למשל, שים־נא עינדך על כך, שיניחו לי על החזה, מול לבי, את החרפושית היפה, העשויה מאבן היושפה, אשר פטיפרע בטוב לבו נתנה לי במתנה, ועליה כתוב, לבל יקום לבי לעד כנגדי על כף המאזניים! היא שמורה בקמטר בזווית הימנית, בתוך קופסת־הטקסוס יחד עם שני הצווארונים שלי שהנני מורישם לך. — ודי בכך, תמו דברי צוואתי. הן לא יוכל אדם לחשוב על הכול, והרדת־לב רבה עוד נשארת, כי המוות עצמו מביא אותה; והצורך, לדאוג ולראות מראש, אינו אלא מראית־עין. אפילו השאלה שמתוך הספק, כיצד נחיה לאחר הסתלקותנו, אינה אלא אמתלה לחרדת־המוות, הדמות אשר בה היא מתלבשת במחשבתנו, אבל בין כה ובין כה מחשבתי הן. מחשבות של־חרדת־לב, האשב על בד האילן, כציפור בין הציפורים? האוכל להיות זה או זה, לבחור לי דמות כחפץ לבי: אנפה בבצעי־מיים, חיפושית המגלגלת את כדורה, או גביע לוטוס על־פני המיים? האֵחיה בקיטוני וישמה לבי על המנחות שכוננתי לי בדמי הקרן הקיימת? או אולי מוכן לי משכני במקום שמאיר רץ בלילה, והכול יהיה שם כגון כאן, השמיים והארץ, הנהר,

השדה והבית, ושוב אהיה זקן-העבדים של פטיפרע כשם שהורגלתי? כבר הוגד הוגד כך, וגם כך, ושוב באורח אחר, או כך וכך כאחד, דומה שהאחד אינו אלא שינוי דמותו של השני, והכול יחד אינו אלא ממקור חרדת-לבנו, אולם זו צוללת בהמיית התנומה, הקוראת לי. השכיבני שוב, בני, כי אזלו כוחותי, אשר כיליתים בדברי הברכה ובדאגה להכנות האחרונות. מבקש אני להפקיד עצמי בידי השינה התומה בראשי ומטילה בי שיכרון, אך בטרם אתמסר לה, הפץ הייתי כמובן לדעת, האם אפגוש שם, מעבר הנהר במערב, את חמדתי, הזית, שאבדה ממני. הנה, בראש-לכול היה עלי לדאוג לכך, שלא ישוב המיכוץ ללוכדני ביד אלימה ולהחזירני ברגע האחרון בטרם אירדם. ברכני, בני, בליל-מנוחות, ככל אשר ידעת לברך, החזק זרועי ורגלי, וגרש בלחשך את המיכוץ! מלא עוד פעם, בפעם האחרונה, את תפקידך היפה! ולא בפעם האחרונה; אם בעבר הנהר, בזבול הנהגים מזיו השכינה, הכול חוזר כגון בעבר הזה, הן גם אתה, אוסרסיף, תשוב ותעמוד לימיני, בעריצוורי, ותשמיע באוזני ברכת הלילה, בשינויי לשון עריבים כנדבת-לבך ערב-ערב. כי מבורך אתה וסגולתך היא לתת ברכה נדיבה, בעוד אני רק — — — מול טוב — — — אינני יכול לדבר עוד, ידידי! תמה פרשת צוואתי. אינני מאמין. שאוכל לשמוע עוד את קולך!

ימין יוסף היתה מונחת על ידיו הלבנות של ההולך, ובשמאלו החזיק את יריכו, לאמצו.

„שלום עליך!“ אמר. „נוחה בזיור-אשר, אבי, ליל מנוחה! הנה, ער אנוכי ודואג לאיבריך, ולך ניתן לעלות בלא דאגה אל נתיב הניחומים, ובן-חורין אתה מתת את דעתך על כל-מאומה, זכור-זאת ויגיל לבבך: על כל-מאומה! לא על איבריך ולא על עסקי הבית ולא על עצמך ועל כל גילגולך להבא ועל החיים העתידיים לבוא אחרי החיים האלה. — הנה זהו עיקרו של דבר: כי כל זה, בפרטיו ובכללו, אינו עניינך ודאגתך עוד, ושום חרדת-לב אינה צריכה להטריד אותך, אלא יכול אתה להניח לדברים כמות שהם, שהרי כך או כך מוכרחים הדברים להיות, הואיל וקיימים הם במציאות, וכך או כך הם מוכרחים להתנהל, כי כבר יש דואג להם, ואילו אתה סיימת פרשת דאגותיך וזכאי אתה לנוח בשלווה על יצועך המוכן לך. האין זה מצב נוח ומרגיע לעילא ולעילא? והאין ההכרח והרשות, זה-לעומת-זה, דומים כפי שהיו אז, בשעה שבירכתך במנוחת לילך ויעצתי לך לבל תחשוב על ההכרח, אלא על הרשות לנוח? הנה, רשאי אתה! הקץ לכל נגע ופגע ולכל טורח ומשא. לא מצוקות גוף ולא לחץ-חנק ולא ביעותי-מיכוץ. לא תרופה מסואבת ולא איספלנית צורבת ולא עלוקות-דמים בעורף. נפתח בור-הסוהר, נשברות חרצובות טרדותיך. אתה יוצא לדרך, מטייל, חלים ובן-חורין, בנתיבי הניחומים, המוליכים עמוק ועמוק יותר אל מחוז התנחומים, עם כל פסיעה ופסיעה. בתחילה אתה עובר דרך שדימות הידועות לך, הללו שהתפשטו לפניך עקב ברכתי; ועדיין משא כל-שהוא וכובר-נשימה מעיקים עליך במועקת הגוף שאני מחזיקו בידיי, מבלי שתהיה דעתך צלולה להרגישם כמו. אבל עוד מעט — ואינך נותן דעתך כלל על הצעד המעביר

אותך — מקבילים את פניך כרידשא קלילים בתכלית הקלילות, שם אין שום
 עמל־ותלאה ואף לא זכר־תלאה, שיהיו מציקים ומושכים אהורנית, ועד מהרה
 חופשי אתה גם מכל דאגה ומצוקת־ספיקות ושאלות, כיצד עלול הדבר להיות
 שם ומה מצבך, ומה תהיה דמותך, ואך תתמה תמוה, היאך יכולת לפנים לענות
 את נפשך בהירהורים כאלה, והן הכול נמצא כפי שנמצא, ומתנהל באורח טבעי
 ונכון וטוב ביותר, בהתאמה מאושרת אל עצמו וגם אליך, אשר מונת־כאף אתה
 לעולם ועד. כי מה שהוזה הוא ההוזה ומה שהיה הוא שיהיה. בעת המועקה,
 אכן פיקפקתי האם תמצא את חמודת־הוזה הקטנה שלך שם, בנאות־הדשא
 שב־עבר ההוא? עוד תצחק על מורך לבבך, כי הנה, אתך היא, — וכיצד לא
 תהיה אתך, והן שלך היא? ואתך אהיה גם אני, אוסרסיף, יוסף המת' כפי
 שנקראתי בשבילך, — הישמעאלים יביאוני אליך, תמיד תבוא, תחצה את החצר,
 זקן־הגימון מקיף את פניך, הנזמים באוונדך ושקיקי הדמעות מתחת לעיניך,
 סימני הלילות שבילית בבכי־סתר צנוע על בפת, חמודת־הוזה הקטנה, וכה
 תשאל: מהו הדבר? מי ומי הם בני־אדם אלה? ותאמר אחר־כך: הווא־לנא
 בטובך! הסבור אתה שיכול אני לעמוד כאן ולשמוע פיטומי־מליכם כל ימי
 רע? לפי שהיית ונשארתי מונת־כאף, לא תשכח את תפקידך, ותוסיף להעמיד
 פנים נגד שאר הבריות כאילו באמת האמנת, כי אכן אוסרסיף אנוכי, העבד
 הנוכרי הנמכר בשוק, אף־על־פי שבסתר־לבך ינצנץ ניצנוץ צנוע, כאז בפעם
 הראשונה, ומרמוז, מי אנוכי ולאן אני מכוונן מצעדיי, ומספר, כי סולל אני דרך
 לבני אלים, לאחיי. לך לשלום, אבי ורבי! בנהורה ובצחצחות נתראה".
 אז החריש יוסף וחדל מאמירת, לילה טוב, כי ראה שצלעותיו ובטנו של
 בן־המשק דממו, יען בלי־משים יצא כבר מן השדמות אל נאות־הדשא. הוא לקח
 נוצה אחת, אשר פעמים רבות החזיקה לנגד עיני הזקן, לבחון, הרואה הוא עדיין,
 והניח אותה על שפתותיו. אבל הנוצה לא זעה. את עיניו לא היה עליו להעצים.
 כי הוא עצמו כבר סגן בראשית תנומתו השליוה.
 הרופאים באו והמליחו ובישמו את גווייתו של מונת־כאף ארבעים יום,
 כי־כן יימלאו ימי החנוטים, ויישם בארון, שהתאים בדיוק לקומתו הוצג כעבור
 כמה ימים בחזקת אוסיר ססגוני בירכתי בית־הגן הקטן נוכח פסילי הכסף. אחר־כך
 הוכרח עוד להפליג למסע בספינה, במורד הנהר, אל מקום־הקבר הקדוש
 באבוסט, כדי לשחר את פניו של אדוני המערב, בטרם הורשה להיכנס, בהידור
 פומבי בינוני, אל הקיטון החצוב בסלע, המיועד לו בהרי נוא.
 לעולם לא יכול יוסף לזכור את האב הזה בלי שיתקשרו עיניו בדמעות,
 ואז דומות היו לעיניה של רחל שעמדו בהן דמעות של קוצר־רוח בתוהלתה
 ליעקוב, בימי ציפיתם זה לזה.